

Naczelnny Dyrektor Archiwów Państwowych

**Sprawozdanie z działalności
Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych
oraz archiwów państwowych
w 2018 r.**

**ARCHIWA
PAŃSTWOWE**

Warszawa 2019

Spis treści

Wstęp	6
1. Zasób archiwalny	8
1.1. Zmiany w rozmiarze zasobu archiwalnego ogółem	8
1.2. Zasób zewidencjonowany ogółem	10
1.3. Zasób opracowany ogółem	10
1.4. Działania nadzorcze i koordynacyjne Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w zakresie ewidencjonowania i opracowania zasobu	11
1.5. Opracowanie zasobu archiwalnego w roku sprawozdawczym	11
1.6. Zasób w toku opracowania	12
1.7 Program retrokonwersji pomocy archiwalnych	13
2. Kształtowanie narodowego zasobu archiwalnego	15
2.1. Nadzór i działania koordynacyjne Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w zakresie kształtowania zasobu	15
2.1.1. Przepisy metodyczne w zakresie nadzoru archiwalnego	16
2.1.2. Współpraca z podmiotami ze sfery niepaństwowego zasobu archiwalnego	16
2.2. Archiwa państwowe wobec informatyzacji działalności państwa	16
2.3. Zarządzanie zasobami archiwalnymi poza archiwami państwowymi	19
2.3.1. Kontrole archiwalne	20
2.3.2. Uzgadnianie przepisów kancelaryjnych i archiwalnych dla państwowych i samorządowych jednostek organizacyjnych	22
2.3.3. Powierzanie materiałów archiwalnych	23
2.3.4. Użyczenie materiałów archiwalnych	24
2.4. Wartościowanie dokumentacji	24
2.4.1. Ustalanie państwowych i samorządowych jednostek organizacyjnych jako wytwarzających materiały archiwalne	24
2.4.2. Wyrażanie zgody na zniszczenie dokumentacji	25
2.4.3. Brakowanie dokumentacji z zasobu własnego archiwów państwowych	28
2.5. Szkolenia, doradztwo	28
3. Techniczne zabezpieczenie zasobu w archiwach państwowych	30
3.1. Nadzór i działania koordynacyjne Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w zakresie zabezpieczania zasobu	30
3.2. Konserwacja właściwa i masowa w archiwach państwowych	31
3.3. Profilaktyka konserwatorska w archiwach państwowych	31
3.4. Inne prace związane z działalnością w zakresie konserwacji zasobu	32
4. Reprografia zabezpieczająca w archiwach państwowych	33
4.1. Nadzór i działania koordynacyjne Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w zakresie digitalizacji zasobu archiwów państwowych	33
4.2. Digitalizacja w roku sprawozdawczym	33
4.2.1. Digitalizacja zasobu w ramach działalności własnej	34
4.2.2. Realizacja zadań <i>Strategii digitalizacji zasobu archiwów państwowych na lata 2018-2023</i>	35
4.3. Zbiory kopii cyfrowych w archiwach państwowych	36
4.4. Mikrofilmowanie w roku sprawozdawczym	37
5. Wykorzystanie zasobu archiwalnego	38
5.1. Nadzór i działania koordynacyjne Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w zakresie udostępniania materiałów archiwalnych i wydawania urzędowych potwierdzeń	38
5.2. Tendencje wykorzystania zasobu archiwalnego	39
5.3. Użytkownicy zasobu archiwów państwowych oraz cele korzystania z materiałów archiwalnych	39
5.3.1. Udostępnianie materiałów archiwalnych w czytelnich	40
5.3.2. Kwerendy wykonywane przez archiwa państwowe	42

5.3.3. Udostępnianie cyfrowych kopii materiałów archiwalnych w Internecie	44
5.4. Reprografia dla użytkowników.....	44
5.5. Bazy danych w archiwach państwowych.....	44
6. Organy opiniodawcze i doradcze, komisje i zespoły międzyarchiwalne	46
6.1. Organy opiniodawcze i doradcze, komisje i zespoły międzyarchiwalne działające przy Naczelnym Dyrektorsze Archiwów Państwowych	46
6.2. Organy opiniodawcze i doradcze w archiwach państwowych	50
7. Działalność naukowa prowadzona przez archiwa państwowe	52
7.1. Zebrania naukowe.....	52
7.2. Udział w konferencjach naukowych.....	52
7.3. Udział w projektach (projekty samodzielne i realizowane we współpracy)	54
7.4. Współpraca w zakresie archiwistyki	56
7.5. Udział we władzach instytucji naukowych i kulturalnych	57
8. Działalność popularyzacyjna i wydawnicza	62
8.1. Nadzór i działania koordynacyjne Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w zakresie działalności popularyzacyjnej i wydawniczej	62
8.2. Ważniejsze projekty popularyzatorskie realizowane przez archiwa państwowe	64
9. Współpraca międzynarodowa	71
9.1 Współpraca bilateralna i w ramach gremiów międzynarodowych	71
9.2 Realizacja projektów międzynarodowych.....	73
9.3. Digitalizacja i mikrofilmowanie w archiwach zagranicznych	74
9.4. Konferencje międzynarodowe.....	75
9.5 Wsparcie dla Polonii	76
9.6 Współpraca przygraniczna	78
10. Przechowywanie dokumentacji niearchiwalnej	80
10.1. Nadzór i działania koordynacyjne Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w zakresie przechowywania dokumentacji niearchiwalnej.....	80
10.2. Zbiory dokumentacji niearchiwalnej w archiwach państwowych.....	80
10.3. Kwerendy wykonywane na podstawie dokumentacji niearchiwalnej.....	81
10.4. Inne działania w obszarze przechowania.....	82
11. Inwestycje i remonty.....	83
12. Legislacja	85
13. Kadry i kompetencje.....	87
13.1. Zatrudnienie według stanu na dzień 31 grudnia 2018 r.	87
13.2. Wykształcenie pracowników	87
13.3. Kompetencje – szkolenia	88
14. Finanse.....	90
Podsumowanie.....	94
Załącznik nr 1. Projekty popularyzujące wiedzę o materiałach archiwalnych i archiwach dofinansowane przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w 2018 r.....	97
Załącznik nr 2. Realizacja działań wydawniczych w NDAP – publikacje wydane w 2018 r.	98
Załącznik nr 3. Czasopisma naukowe o tematyce archiwalnej oraz publikacje archiwów państwowych dofinansowane przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w 2018 r.....	99
Załącznik nr 4. Wystawy (stacjonarne i internetowe) zorganizowane i współorganizowane przez archiwa państwowe w 2018 r. – wybór.....	101

Wykaz skrótów

AAN – Archiwum Akt Nowych

ADE – Archiwum Dokumentów Elektronicznych

AGAD – Archiwum Główne Akt Dawnych

AN – Archiwum Narodowe

AP – Archiwum Państwowe

CKAOD – Centralna Komisja Archiwalnej Oceny Dokumentacji

CKM – Centralna Komisja Metodyczna

CLKA – Centralne Laboratorium Konserwacji Archiwaliów

EZD – Elektroniczne Zarządzanie Dokumentacją

j.a. – jednostka archiwalna

KAOD – Komisja Archiwalnej Oceny Dokumentacji

m.b. – metr bieżący

MKiDN – Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

MSWiA – Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji

MSZ – Ministerstwo Spraw Zagranicznych

NAC – Narodowe Archiwum Cyfrowe

NDAP – Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych

NiKA – Nadzór i Kontrola Archiwalna

POPC – Program Operacyjny Polska Cyfrowa

RODO – ogólne rozporządzenie o ochronie danych

ZoSIA – Zintegrowany System Informacji Archiwalnej

Wstęp

Archiwa państwowe działają na podstawie ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2019 r. poz. 553).

Sieć archiwów państwowych na koniec 2018 r. tworzyły 3 archiwa o charakterze centralnym: Archiwum Główne Akt Dawnych (AGAD), Archiwum Akt Nowych (AAN), Narodowe Archiwum Cyfrowe (NAC) oraz 30 archiwów wraz z ich 39 oddziałami zamiejscowymi (w tym Archiwum Dokumentacji Osobowej i Płacowej w Milanówku) i 3 ekspozyturami, których właściwość miejscowa ma zasięg regionalny.

Do zakresu działania archiwów państwowych należy w szczególności:

- kształtowanie państwowego zasobu archiwalnego;
- gromadzenie, ewidencjonowanie, przechowywanie, opracowanie, zabezpieczenie i udostępnianie materiałów archiwalnych należących do ich zasobu archiwalnego;
- kontrola postępowania z materiałami archiwalnymi wchodzącymi do państwowego zasobu archiwalnego i dokumentacją niearchiwalną powstałą i zgromadzoną w organach państwowych i państwowych jednostkach organizacyjnych oraz w organach jednostek samorządu terytorialnego i samorządowych jednostkach organizacyjnych¹;
- wydawanie uwierzytelnionych odpisów, wypisów, wyciągów i reprodukcji przechowywanych materiałów, a także wydawanie zaświadczeń na podstawie tych materiałów;
- prowadzenie prac naukowych oraz wydawniczych w dziedzinie archiwistyki i dziedzin pokrewnych;
- popularyzacja wiedzy o materiałach archiwalnych i archiwach oraz prowadzenie działalności informacyjnej;
- wykonywanie zadań określonych w przepisach o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach.

W roku sprawozdawczym w sieci archiwów państwowych nie zaszły zmiany o charakterze ilościowym. Na mocy rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 października 2017 r. w sprawie zmiany nazwy Archiwum Państwowego w Elblągu z siedzibą w Malborku (Dz. U. z 2017 r., poz. 1974), z dniem

---

¹ Z wyłączeniem organów posiadających archiwa wyodrębnione.

1 stycznia 2018 r. zmianie uległa nazwa Archiwum Państwowego w Elblągu z siedzibą w Malborku na Archiwum Państwowe w Malborku.

Centralnym organem administracji rządowej w sprawach państwowego zasobu archiwalnego jest Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych, którego działalność nadzoruje minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Urząd Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych do 6 listopada 2018 r. pełnił dr Wojciech Woźniak, następnie Prezes Rady Ministrów powierzył pełnienie obowiązków Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych Ryszardowi Wojtkowskiemu, a z dniem 30 stycznia 2019 r. na stanowisko Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych powołany został dr Paweł Pietrzyk.

1. Zasób archiwalny

1.1. Zmiany w rozmiarze zasobu archiwalnego ogółem

Zasób archiwalny, zgromadzony w archiwach państwowych, według stanu na dzień 31 grudnia 2018 r. obejmował ogółem:

- 98 528 zespołów (zbiorów) archiwalnych,
- 47 405 329 jednostek archiwalnych,
- 350 063,28 metrów bieżących,
- 150 943 pliki dokumentacji elektronicznej o łącznym rozmiarze 18 358,89 GB.

W porównaniu ze stanem na koniec 2017 r. rozmiar zasobu archiwalnego w 2018 r. zwiększył się o 661 zespołów (zbiorów) archiwalnych (0,67%) oraz o 734 444 jednostki archiwalne (1,55%). Metraż przechowywanych materiałów archiwalnych wzrósł o 6 587,21 m.b. (1,88%). Przyrost rozmiaru zasobu mierzonego liczbą zespołów (zbiorów) oraz jednostek był w 2018 r. mniejszy niż w roku 2017 (zgodnie ze sprawozdaniem statystycznym KN-1), większy był natomiast przyrost metrażu materiałów archiwalnych. Wyraźnie wzrósł także rozmiar dokumentacji elektronicznej o 7 920 plików (5,53%) i 96,75 GB (0,53%).

Zmiany w rozmiarze zasobu archiwalnego spowodowane były najczęściej przez przejmowanie materiałów od twórców i przechowawców oraz rewizja w rozmiarze poszczególnych zespołów (zbiorów) czy korekty w ewidencji. Niemniejszy wpływ miały również, kontynuowane w archiwach, prace związane z rozmieszczeniem zasobu archiwalnego m.in. poprzez przekazywanie do innych archiwów zespołów (zbiorów) w ramach scalania tzw. zespołów rozbitych. W proces scalania zespołów rozbitych w roku sprawozdawczym było zaangażowanych 28 archiwów państwowych, a objęto nim 488 zespołów (zbiorów). W wyniku tego z ewidencji wycofano 485 zespołów (zbiorów) archiwalnych.

W roku 2018 w archiwach przybyły łącznie 822 nowe zespoły (zbiory), na które złożyło się w sumie 614 798 jednostek archiwalnych o rozmiarze 5 561,26 m.b. W ramach bieżących prac w archiwach, zmian dokonano także dla 71 nowych zespołów (zbiorów) i 1 754 już istniejących. Zmiany te objęły odpowiednio 116 028 j.a. o rozmiarze 994,47 m.b. akt. Dzięki darowiznom, archiwa wzbogaciły się o 23 871 j.a., z których utworzono 85 nowych zespołów (zbiorów) lub włączono je do 216 już istniejących. W 2018 r. zakupiono 2 667 j.a., z których powstało 10 nowych zespołów (zbiorów), a 58 już istniejących zostało uzupełnionych.

Najwięcej jednostek archiwalnych, w roku 2018, w ramach przejęcia ustawowego odnotowano w AP w Katowicach, gdzie łącznie przejęto 57 992 j.a. Pod względem metrażu, według tej formy nabytku, największy rozmiar, bo liczący 839,93 m.b., wykazało AAN. Archiwum to pozyskało również najwięcej materiałów archiwalnych pod względem darowizn czy kupna akt, kolejno 6 332 i 885 j.a.

Największe zmiany, według formy nabytku w postaci zmiany rozmiaru, pod względem liczby jednostek archiwalnych zanotowano w AP we Wrocławiu, 16 035 j.a. Natomiast pod względem rozmiaru, liczącym łącznie 380,68 m.b., odnotowano w oddziale zamiejscowym katowickiego archiwum w Raciborzu.

Najwięcej nabytków według rodzaju dokumentacji stanowiły materiały aktowe, liczące 757 893 j.a. o rozmiarze 7 002,26 m.b. W dalszej kolejności najwięcej dopływów zanotowano dla dokumentacji fotograficznej (25 894 j.a.), technicznej (14 479 j.a.) i geodezyjno-kartograficznej (12 747 j.a.). Pod względem rozmiaru w metrach bieżących, nabytki dla dokumentacji technicznej za rok 2018 przyniosły wzrost rozmiaru o 194,98 m.b., i kolejno dla: dokumentów dźwiękowych (89,04 m.b.), materiałów ulotnych (37,24 m.b.) oraz dokumentacji geodezyjno-kartograficznej (31,16 m.b.). Pozostałe rodzaje dokumentacji stanowiły niewielki odsetek nabytków.

Najwięcej jednostek archiwalnych, na podstawie danych z systemu ZoSIA w roku 2018, według rodzaju dokumentacji odnotowały archiwa:

- 1) dla dokumentacji aktowej – 75 677 j.a. – AP w Katowicach,
- 2) dla dokumentacji fotograficznej – 12 599 j.a. – AP w Katowicach,
- 3) dla dokumentacji technicznej – 2 931 j.a. – AP we Wrocławiu Oddział w Bolesławcu,
- 4) dla dokumentacji geodezyjno-kartograficznej – 2 875 j.a. – AN w Krakowie,

Z kolei pod względem metrażu były to archiwa:

- 1) dla dokumentacji aktowej – 944,06 m.b. – AAN,
- 2) dla dokumentacji technicznej – 121,12 m.b. – AP w Katowicach,
- 3) dla dokumentacji dźwiękowej – 88,68 m.b. – NAC,
- 4) dla materiałów ulotnych – 25,02 m.b. – AP we Wrocławiu,
- 5) dla dokumentacji geodezyjno-kartograficznej – 13,8 m.b. – AP w Radomiu.

W końcu roku 2018 największym zespołem (zbiorem) pod względem liczby jednostek, w archiwach o charakterze centralnym, była Centralna Agencja Fotograficzna z lat 1944-1990 (przechowywana w NAC), licząca 12 000 049 j.a. Z kolei pod względem metrażu, zespół (zbiór) Fundacja Polsko-Niemieckie Pojednanie w Warszawie z lat 1992-2012, przechowywany w AAN, liczący 4 080 m.b. Spośród wszystkich archiwów niemających charakteru centralnego największymi zespołami (zbiorami) zarówno pod względem ilości jednostek archiwalnych jak i metrażu były te przechowywane w AP w Warszawie, tzn. Ekspres Wieczorny z lat 1946-1999 liczący 217 319 j.a. i Centralny Rejestr Metryczek Wydawanych Dokumentów Tożsamości z lat 1952-1997 o rozmiarze 21 910,47 m.b. Wśród oddziałów zamiejscowych, pod względem ilości j.a., prym wiódł oddział wrocławskiego archiwum w Kamieńcu Ząbkowickim, przechowujący 90 000 j.a. z zespołu (zbioru)

Biuro Informacyjne Schimmelpfeng – Niemiecka Wywiadownia Sp. z .o.o. z lat 1901-1945. Z kolei oddział katowickiego archiwum w Raciborzu przechowuje największy zespół pod względem metrażu spośród wszystkich oddziałów zamiejscowych archiwów państwowych w Polsce. Zespół (zbiór) ten to Sąd Obwodowy w Raciborzu z lat 1513-1945, liczący 924 m.b.

1.2. Zasób zewidencjonowany ogółem

Na koniec 2018 r. zasób całkowicie zewidencjonowany obejmował 98 246 zespołów (zbiorów) i 34 810 356 jednostek archiwalnych (73,43% ogółu), co stanowiło ponad 344 660 m.b. (98,46% ogółu). 9 archiwów wykazało 100% zewidencjonowania zasobu, były to: AGAD, AP w Gorzowie Wielkopolskim, Kaliszu, Lesznie, Olsztynie, Przemyślu, Szczecinie, Zamościu i Zielonej Górze.

Zespoły niezewidencjonowane częściowo lub całkowicie stanowiły 0,29% ogólnej liczby zespołów przechowywanych we wszystkich archiwach państwowych.

1.3. Zasób opracowany ogółem

Na koniec 2018 r. opracowana część zasobu archiwalnego liczyła 12 178 359 jednostek archiwalnych, co odpowiadało 145 186,52 m.b. W stosunku do 2017 r. liczba całkowicie opracowanych jednostek wzrosła o 43 412 j.a., a metraż zasobu opracowanego wzrósł o 222,41 m.b. Przyrost ten był minimalny, najmniejszy od wielu lat. Wiązało się to ze wstrzymaniem w większości archiwów zadań związanych z opracowaniem zasobu i kontynuacją programu retrokonwersji wcześniej sporządzonych pomocy archiwalnych.

W związku z tym, a także z faktem przejścia do archiwów dużej ilości nieopracowanych materiałów archiwalnych, posiadających jedynie ogólną ewidencję, zmalał ogólny odsetek zasobu opracowanego. Jedynie w AP w Szczecinie wzrósł on z 68 do 70% j.a. Największą część zasobu opracowanego wykazały w końcu 2018 r.u, oprócz AP w Szczecinie, podobnie jak w latach poprzednich: AGAD (98,7% jednostek archiwalnych i 95,9% metrów bieżących), AP w Lesznie (odpowiednio 66,0% i 78,0%), AP w Poznaniu (65,4% i 69,8%), AP w Kielcach (64,8% i 62,3%) oraz AP w Malborku (51,3% i 71,9%). Najmniejszy odsetek opracowanej części zasobu nadal odnotowały: NAC (1,4% jednostek archiwalnych i 14,6% metrów bieżących), AN w Krakowie (odpowiednio 7,2% i 15,3%), AAN (15,2% i 18,7%), AP w Warszawie (21,3% i 14,6%), AP w Suwałkach (18,8% i 28,8%), AP w Koszalinie (28,1% i 31,6%) i AP w Białymstoku (27,5% i 44,1%). W końcu roku sprawozdawczego odsetek opracowanych materiałów archiwalnych wynosił średnio we wszystkich archiwach 41,5% m.b., co stanowiło 25,7% j.a. (z pominięciem NAC – 38%).

Podobnie jak w 2017 r., w kilku archiwach, tzn. AAN, AN w Krakowie, AP w Białymstoku, w Lublinie, w Łodzi, w Płocku, w Poznaniu, w Warszawie

i w Zielonej Górze, na koniec roku sprawozdawczego wielkość opracowanej części zasobu nieznacznie zmalała w porównaniu do końca roku poprzedniego. Powodem tego było przekazywanie do innych archiwów opracowanych materiałów w ramach łączenia tzw. zespołów rozbitych oraz weryfikacja statusu opracowania.

1.4. Działania nadzorcze i koordynacyjne Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w zakresie ewidencjonowania i opracowania zasobu

W 2018 r. działania nadzorcze i koordynacyjne Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w zakresie ewidencjonowania i opracowania zasobu obejmowały m.in.:

- przygotowanie nowych przepisów dotyczących ewidencjonowania i inwentaryzacji materiałów archiwalnych;
- przygotowanie nowych przepisów w sprawie zasad porządkowania i inwentaryzacji dokumentacji kartograficznej oraz materiałów ulotnych w archiwach państwowych;
- przygotowanie nowego zarządzenia w sprawie utworzenia w archiwach państwowych komisji metodycznych oraz określenia zakresu i trybu ich działania;
- weryfikowanie w ZoSIA zmian w ewidencji oraz środków ewidencyjno-informacyjnych na podstawie przesyłanych do NDAP – wykazów zespołów (zbiorów) archiwalnych, dla których zostały zatwierdzone inwentarze, zgodnie z zarządzeniem nr 8 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z 30 stycznia 2018 r. w sprawie inwentaryzacji materiałów archiwalnych oraz sporządzania i zatwierdzania elektronicznych inwentarzy archiwalnych dla zespołów (zbiorów) w archiwach państwowych;
- kontrole przeprowadzone w wybranych archiwach państwowych w zakresie ewidencjonowania i opracowania zasobu archiwalnego;
- szkolenie pracowników archiwów państwowych z zakresu ewidencjonowania i inwentaryzowania zasobu archiwalnego (30-31 stycznia 2018 r.).

1.5. Opracowanie zasobu archiwalnego w roku sprawozdawczym

W 2018 r. zasób opracowywano jedynie w 13 archiwach (39%). Podobnie jak w 2017 r., najwięcej materiałów archiwalnych opracowano w AP w Szczecinie, w tym m.in. zespoły archiwalne *Szwedzka Matrykuła Krajowa Pomorza Przedniego*, *Związek Prowincjonalny Pomorskich Gmin Wiejskich*, *Pomorski Sejmik Powiatowy*, *Sąd Obwodowy w Dębnie*, *Zespół Elektrowni „Dolna Odra” w Nowym Czarnowie* *Spółka Akcyjna* i *Wojewódzki Komitet Stronnictwa Demokratycznego w Szczecinie*. W sumie w AP w Szczecinie opracowano 17 265 j.a. co stanowi 127,17 m.b. Kilkakrotnie mniej

archiwaliów opracowano w AP w Bydgoszczy (głównie dopływy do akt stanu cywilnego i archiwalia przekwalifikowane do kategorii A w trakcie retrokonwersji i prac ewidencyjnych, w sumie 3 588 j.a. – 27,75 m.b.), w AP w Gorzowie Wielkopolskim (4 086 j.a. – 35,45 m.b., w tym duży zespół archiwalny *Urząd Miejski i Miejska Rada Narodowa w Gorzowie Wielkopolskim*) i w AP w Kaliszu (głównie dopływy do zespołów już opracowanych, w sumie 3 618 j.a. – 37,11 m.b.). W AGAD opracowano co prawda, więcej archiwaliów, bo w sumie 8 350 j.a. – 88,94 m.b., jednak prace te dotyczyły melioracji już istniejących inwentarzy oraz sporządzania sumariuszy i narzędzi informacyjnych. W AP w Rzeszowie nadal odtwarzano opracowane wcześniej zespoły archiwalne, zalane w 2010 r. na skutek powodzi. W 20 archiwach nie podejmowano prac w zakresie opracowania, a w pięciu z nich (NAC, AP w Częstochowie, AP w Katowicach, AP w Kielcach i AP w Warszawie) także nie inwentaryzowano zasobu.

Większość archiwów prowadziła jednak prace wstępne w zakresie opracowania, inwentaryzując materiały archiwalne – w ramach planów wieloletnich lub konieczności wynikających z bieżącego stanu ewidencji materiałów przejmowanych. W sumie zinwentaryzowano 1 446 zespołów i zbiorów archiwalnych, co stanowi 338 394 j.a. – 2 427,81 m.b. Najwięcej materiałów zinwentaryzowano w AP w Olsztynie (109 zespołów, 75 741 j.a., 735,44 m.b.), AP w Opolu (47 zespołów, 34 159 j.a., 130,50 m.b.) i w AP w Szczecinie (46 zespołów, 27 198 j.a., 198,63 m.b.). W mniejszym stopniu inwentaryzowana była dokumentacja elektroniczna – w sumie 1423 pliki czyli 1718,81 GB. Prace takie wykonywano tylko w trzech archiwach: AN w Krakowie (633 pliki, 1705,28 GB), AP w Opolu (789 plików, 8,94 GB) i AP w Rzeszowie (1 plik, 4,59 GB).

Na skutek prac w zakresie inwentaryzacji i opracowania zwiększyła się liczba narzędzi ewidencyjnych i informacyjnych. W końcu 2018 r. archiwa dysponowały w sumie: 52 451 inwentarzami zatwierdzonymi, 14 509 inwentarzami roboczymi, 27 816 spisami zdawczo-odbiorczymi i 19 259 spisami roboczymi. W archiwach były także liczne pomoce archiwalne wyższego rzędu, w tym 1 767 indeksów i 133 przewodniki po zasobie i informatory.

1.6. Zasób w toku opracowania

Według stanu na dzień 31 grudnia 2018 r. w trakcie opracowania znajdowały się 164 zespoły. Ich liczba była taka sama, jak w końcu 2017 r. Podobnie jak w 2017 r., przy 28 zespołach podano, że prace przy ich opracowaniu zostały zawieszono; nie określono też terminu ich zakończenia. Archiwa państwowe w Gorzowie Wielkopolskim, Krakowie, Łodzi, Malborku, Przemyślu i Rzeszowie nie wskazały żadnych zespołów będących w toku opracowania.

Najwięcej zespołów w trakcie długiego opracowania wykazywało, podobnie jak w ubiegłych latach, AP w Białymstoku (w sumie 28, w tym 22 niewielkie zespoły akt notariuszy). Powyżej dziesięciu zespołów w toku długiego opracowania

wskazało także AGAD (w sumie 15, w tym od ponad 10 lat: *Generalne Dyrektorium. Departament Prus Południowych* z lat [1757-1792] 1793-1806, liczący prawie 170 m.b. – ok. 7200 j.a. oraz *Archiwum Sejmu Czteroletniego* z lat 1788-1792, liczący 6 m.b. – 25 j.a.) i AP we Wrocławiu (podobnie jak w 2017 r. – 12 zespołów, w tym najdłużej: *Biuro Informacyjne W. Schimmelpfeng - Niemiecka Wywiadownia Sp. z o.o.* z lat 1901-1945, liczący 190 m.b. – 90 000 j.a. – opracowywany od 1999 r., *Sąd Obwodowy we Wrocławiu* z lat 1731-1945, liczący 300 m.b. – ok. 40 000 j.a. – opracowywany od 2001 r. oraz *Sąd Obwodowy w Świdnicy* z lat [1661] 1879-1945, liczący 247 m.b. – ok. 21 000 j.a. – opracowywany od 2005 r.).

W wykazie zespołów w toku opracowania zaszły niewielkie zmiany. W większości przypadków podawane wcześniej przewidywane terminy opracowania były przedłużane o rok, dwa lub trzy. Było to tłumaczone realizacją od 2017 r. priorytetu Naczelnego Dyrektora retrokonwersji tradycyjnych pomocy archiwalnych do postaci elektronicznej, który wstrzymał w wielu archiwach prace w zakresie opracowania. Całkowite zawieszenie takich prac nastąpiło m.in. w AP w Białymstoku, Częstochowie, Łodzi, Przemyślu i Rzeszowie.

Rozpoczęcie opracowania kolejnych zespołów występowało jedynie w nielicznych wypadkach. Należały do nich: dwa zespoły akt parafii z archidiecezji lwowskiej i wileńskiej, przechowywane w AGAD; 1 zespół *Zrzeszenie Prywatnego Handlu i Usług w Koszalinie* w AP w Koszalinie, 1 zespół *Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w Żychlinie* w AP w Płocku, 1 zespół *Urząd Miasta i Gminy w Międzyzdrojach* w AP w Szczecinie.

Podobnie jak w poprzednich latach, większość archiwów w sposób systematyczny opracowuje dopływy do zespołów, głównie zawierających akta stanu cywilnego. Zespoły tego rodzaju stanowią ponad 10% ogólnej liczby zespołów w archiwach państwowych.

1.7 Program retrokonwersji pomocy archiwalnych

Rok 2018 był ostatnim rokiem, w którym archiwa realizowały Program mający na celu cyfryzację wszelkich pomocy informacyjnych o zasobie archiwów państwowych oraz ich udostępnienie w Internecie. Opisy archiwaliów systematycznie pojawiały się w serwisie szukajwarchiwach.pl. W roku 2018 program retrokonwersji realizowało 25 archiwów, z których 18 sfinalizowało prace.

W roku 2018 archiwa przeniosły 3 714 352 opisy jednostek archiwalnych do postaci cyfrowej. Na koniec roku w serwisie szukajwarchiwach.pl udostępniono ponad 14 milionów opisów jednostek archiwalnych z archiwów państwowych. Dzięki temu liczba udostępnionych opisów jednostek archiwalnych wzrosła o 321% w stosunku do początku roku 2017, przed rozpoczęciem Programu. Dodatkowo 12 archiwów wprowadziło do systemu informatycznego 242 940 haseł indeksowych

do opisanych jednostek archiwalnych. Średnio w każdym archiwum do prac oddelegowano 9 osób.

2. Kształtowanie narodowego zasobu archiwalnego

Rok 2018 stał pod znakiem działań na rzecz modernizacji i usprawnienia procesu zarządzania dokumentacją w państwie i budowania e-administracji. NDAP znacznie usprawniła realizację kluczowego z punktu widzenia e-administracji projektu Archiwum Dokumentów Elektronicznych, który ma na celu budowę systemu teleinformatycznego umożliwiającego przekazanie materiałów archiwalnych w postaci elektronicznej a także długotrwałe przechowywanie i zarządzanie tymi materiałami w archiwach oraz ich dalsze udostępnianie.

Prowadzono prace związane z rozbudową infrastruktury informatycznej wewnątrz sieci archiwalnej i przygotowania do przejmowania dokumentacji wytworzonej w postaci elektronicznej, wdrażaniem w archiwach państwowych systemów EZD i konsultowaniem tego typu rozwiązań w jednostkach nadzorowanych przez archiwa. Podjęto też działania dotyczące nowelizacji ustawy archiwalnej w zakresie umocowania odwzorowań cyfrowych, które od samego początku są integralną częścią systemów Elektronicznego Zarządzania Dokumentacją i które razem z materiałami archiwalnymi będą stanowić część paczek archiwalnych i trafiać do archiwów państwowych.

2.1. Nadzór i działania koordynacyjne Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w zakresie kształtowania zasobu

W 2018 r. kontynuowano administrowanie i utrzymanie systemu wspomaganie nadzoru archiwalnego NiKA – Nadzór i Kontrola Archiwalna oraz udzielanie wsparcia merytorycznego dla użytkowników systemu z archiwów państwowych, a także współpracę z wykonawcą systemu w zakresie obsługi serwisowej i gwarancyjnej.

Ponadto dokonano przebudowy architektury systemu wspomaganie nadzoru archiwalnego NiKA – Nadzór i Kontrola Archiwalna (NiKA) z uwagi na konieczność dostosowania systemu do wymagań dotyczących ochrony danych osobowych w systemach teleinformatycznych – zgodnie z warunkami określonymi w Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) (Dz. Urz. UE L 119 z 4.05.2016, str. 1), które weszło w życie z dniem 24 maja 2016 r., a stosowane było od dnia 25 maja 2018 r. oraz prawodawstwem krajowym wydanym na podstawie przepisów ww. rozporządzenia. W ramach zamówienia do systemu NiKA wprowadzono również dodatkowe poprawki i zmiany mające na celu dostosowanie aplikacji do zmian prawnych oraz poprawienie działania systemu. W ramach wykonanych prac wdrożeniowych przebudowanego systemu przeprowadzono testy funkcjonalne w zakresie wprowadzonych modyfikacji.

Po dokonanej przebudowie udzielano wsparcia merytorycznego pracownikom archiwów z wykorzystania nowych funkcjonalności udostępnionych w systemie.

2.1.1. Przepisy metodyczne w zakresie nadzoru archiwalnego

W 2018 r. kontynuowano dalszy proces nowelizacji przepisów metodycznych w zakresie sposobu wykonywania nadzoru archiwalnego, m.in. w zakresie współpracy archiwów państwowych z podmiotami, których materiały archiwalne wchodziły w skład ewidencjonowanego niepaństwowego zasobu archiwalnego oraz sposobu postępowania przy określaniu przepisów kancelaryjnych i archiwalnych wydawanych przez organy i kierowników jednostek organizacyjnych w porozumieniu z Naczelnym Dyrektorem Archiwów Państwowych.

Podobnie jak w latach poprzednich na bieżąco podejmowane były w NDAP działania z zakresu przygotowywania wyjaśnień oraz wytycznych dla archiwów państwowych w celu sprawnej realizacji nadzoru archiwalnego, monitorowano i interweniowano w sprawach poruszanych na posiedzeniach komisji archiwalnej oceny dokumentacji w poszczególnych archiwach oraz przekazywano wyjaśnienia dotyczące nowych unormowań prawnych.

2.1.2. Współpraca z podmiotami ze sfery niepaństwowego zasobu archiwalnego

W roku 2018 archiwa państwowe aktywnie prowadziły rozpoznanie w sferze niepaństwowego zasobu archiwalnego zgodnie ze zmienionym w 2018 r. Zarządzeniem Naczelnego Dyrektora w sprawie współpracy archiwów państwowych z podmiotami, których materiały archiwalne wchodziły w skład ewidencjonowanego niepaństwowego zasobu archiwalnego (Zarządzenie nr 39 z dnia 26 kwietnia 2018 r.). Zgodnie z nim każdego roku dyrektorzy archiwów państwowych przeprowadzają rozpoznanie liczby i rodzajów podmiotów, z którymi wskazane jest kontynuowanie lub nawiązanie współpracy, a następnie próbują podjąć z nimi współpracę. Wymiernym efektem tych działań w 2018 r. było m.in. podpisanie przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych nowego porozumienia dotyczącego szeroko pojętej współpracy w dziedzinie archiwalnej. Podpisane zostało porozumienie o współpracy z Towarzystwem Przyjaciół Zduńskiej Woli w dniu 27 czerwca 2018 r. oraz ponownie nawiązano rozmowy dotyczące zawarcia porozumienia o współpracy z Grupą Azoty Zakłady Azotowe „Puławy” Spółka Akcyjna.

2.2. Archiwa państwowe wobec informatyzacji działalności państwa

Naczelnny Dyrektor Archiwów Państwowych kontynuował w roku sprawozdawczym działania zmierzające do wypracowania rozwiązań dla zabezpieczenia i umożliwienia przechowywania w długim czasie tej części

archiwalnego dziedzictwa narodowego, która powstaje w postaci elektronicznej. Jednym z najważniejszych działań w tym zakresie były prace związane z realizacją projektu *Archiwum Dokumentów Elektronicznych (ADE)*, którego głównym celem jest stworzenie kompleksowej usługi (w postaci systemu teleinformatycznego), świadczonej przez archiwa państwowe podmiotom wytwarzającym materiały archiwalne w postaci elektronicznej. System będzie umożliwiał przekazanie wytworzonych w postaci elektronicznej materiałów archiwalnych do archiwów państwowych, a następnie będzie zapewniał ich trwałe, bezpieczne przechowywanie, wyszukiwanie i udostępnianie dla zainteresowanych stron w zgodzie z obowiązującymi przepisami.

Po dokonanej w 2017 r. zmianie sposobu i formuły realizacji systemu – uwzględniając w szczególności doświadczenia i projekty zrealizowane już w sieci archiwów (system ZoSIA oraz portale: szukajwarchiwach.pl i genealogiawarchiwach.pl), w roku 2018 zawarto porozumienie nr POPC.02.01.00-00-0085/18-00 o dofinansowanie projektu „Archiwum Dokumentów Elektronicznych” ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa na lata 2014-2020 Oś Priorytetowa nr 2 „E-administracja i otwarty rząd” Działanie nr 2.1 „Wysoka dostępność i jakość e-usług publicznych”. Okres realizacji projektu to 01.07.2018 – 30.06.2020.

W 2018 r. Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych powołał zespół roboczy do opracowania zasad przejmowania materiałów archiwalnych w postaci elektronicznej do zasobu archiwów państwowych, a także wyznaczył przedstawicieli archiwów państwowych odpowiedzialnych za postępowanie z dokumentacją w postaci elektronicznej. W następstwie podjęto pracę nad opracowaniem wytycznych dotyczących zasad przejmowania materiałów archiwalnych w postaci elektronicznej do zasobu archiwów państwowych. W ramach realizacji projektu przeprowadzono badania potrzeb użytkowników: na wybranych grupach użytkowników z archiwów państwowych oraz jednostek zobowiązanych do przekazywania materiałów archiwalnych. Badania zostały podzielone na 3 fazy i były prowadzone różnymi metodami: indywidualne wywiady pogłębione, wywiady kontekstowe i obserwacje, zogniskowane wywiady grupowe, warsztaty partycypacyjne oraz badania sprawdzające. Na podstawie wyników badań i analizy biznesowej przygotowano makiety systemu. Zaczęto też realizację zadania dotyczącego przygotowania Systemu Zarządzania Bezpieczeństwem Informacji dla archiwów państwowych, a także przygotowania strategii informacyjno-promocyjnej dla projektu. Przygotowano dokumentację i ogłoszono postępowania dotyczące zamówień publicznych na wytworzenie oprogramowania systemowego „Archiwum Dokumentów Elektronicznych” wraz z świadczeniem usług gwarancji; a także przygotowanie projektu graficznego systemu Archiwum Dokumentów Elektronicznych. Zaczęto też prace nad dokumentacją związaną z zamówieniem na rozbudowę, dostawę, montaż i konfigurację infrastruktury niezbędnej do uruchomienia systemu „Archiwum Dokumentów Elektronicznych” W roku

sprawozdawczym złożono 3 wnioski o płatność na łączną kwotę: 141 060,52. Wnioski te zostały zatwierdzone, łączna kwota wydatków kwalifikowanych: 141 060,52.

Wspólnie z MKiDN oraz Ministerstwem Cyfryzacji rozpoczęto prace nad nowelizacją przepisów wykonawczych wydanych na podstawie art. 6 ust. 2a, 2b, 2c ustawy archiwalnej, tj. nad zmianami w następujących rozporządzeniach:

- rozporządzenie MSWiA z dnia 30 października 2006 r. w sprawie niezbędnych elementów struktury dokumentów elektronicznych (Dz. U. Nr 206, poz. 1517),
- rozporządzenie MSWiA z dnia 30 października 2006 r. w sprawie szczegółowego sposobu postępowania z dokumentami elektronicznymi (Dz. U. Nr 206, poz. 1518),
- rozporządzenie MSWiA z dnia 2 listopada 2006 r. w sprawie wymagań technicznych formatów zapisu i informatycznych nośników danych, na których utrwalono materiały archiwalne przekazywane do archiwów państwowych (Dz. U. Nr 206, poz. 1519).

W trakcie prac nad rozporządzeniami zdiagnozowano konieczność dokonania zmian w ustawie archiwalnej umożliwiającej większe umocowanie odwzorowań cyfrowych. Zakończenie prac jest istotne z punktu widzenia projektu ADE, bowiem rozwiązania i zmiany zaproponowane w rozporządzeniach wpływają na zakres projektu i sposób funkcjonowania systemu ADE.

Podobnie jak w latach ubiegłych NDAP aktywnie uczestniczyła w opiniowaniu zewnętrznych projektów aktów prawnych i projektów informatycznych obejmujących swoim zakresem przedmiotowym postępowanie z dokumentacją, ze szczególnym uwzględnieniem regulacji odnoszących się do zarządzania dokumentacją elektroniczną w podmiotach publicznych, w tym w ramach prac Komitetu Rady Ministrów ds. Cyfryzacji. Prace te dotyczyły m.in.:

- projektu ustawy o ochronie danych osobowych w zakresie, w jakim dotyczą one dalszego prowadzenia rejestru zbiorów danych osobowych oraz rejestru administratorów bezpieczeństwa informacji;
- projektu rozporządzenia określającego sposób przekazywania, przechowywania, udostępniania dokumentów z wyborów, będącego wykonaniem normy zawartej w art. 8 § 2 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy (Dz. U. z 2017 r. poz. 15 i 1089 oraz z 2018 r. poz. 4, 130, 138) wraz z uzasadnieniem i oceną skutków regulacji;
- projektu rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie sposobu sporządzenia elektronicznego wypisu i wyciągu z aktu notarialnego, warunków organizacyjno-technicznych ich umieszczenia przez notariuszy w Repozytorium, ich przechowywania, a także trybu informowania Ministra Sprawiedliwości i innych podmiotów o ewentualnych przerwach w dostępie do Repozytorium;

- projektu ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce;
- projektu ustawy o zmianie niektórych ustaw w związku z zapewnieniem stosowania rozporządzenia 2016/679;
- projektu rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie przechowywania akt komorniczych oraz zamkniętych urzędów ewidencyjnych, a także sposobu i trybu ich niszczenia.

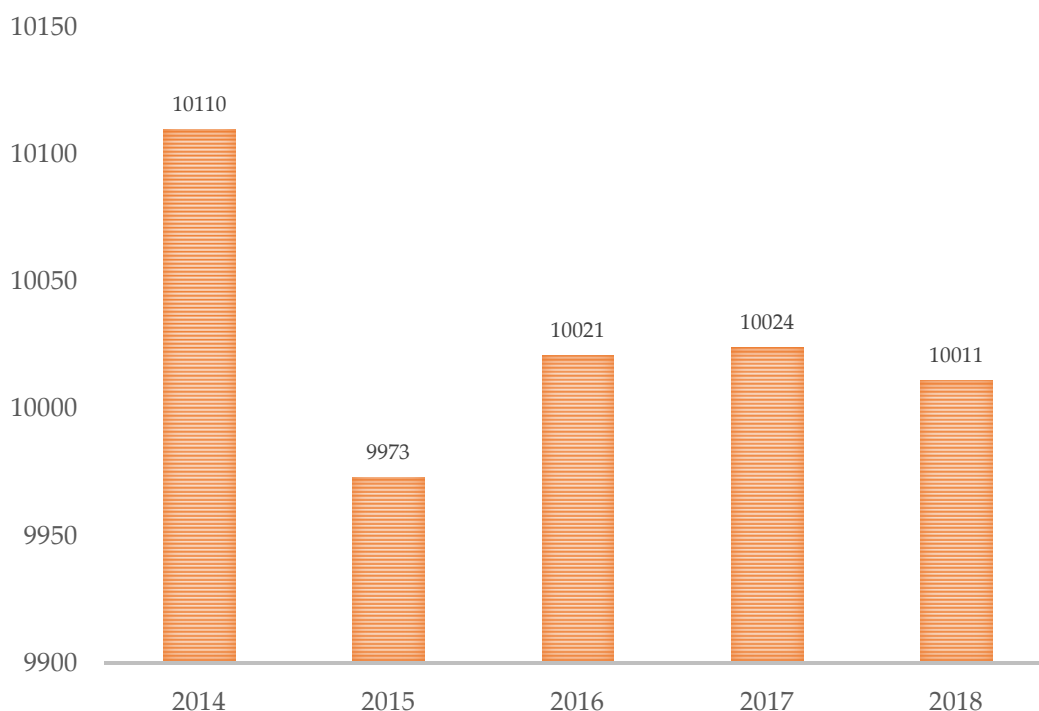
Pracownicy NDAP monitorowali i uczestniczyli aktywnie w pracach Ministerstwa Cyfryzacji i wskazanych przez Ministerstwo wykonawców związanych z tworzeniem założeń, wymagań i rozwiązań dla projektu EZD RP konsultując planowane rozwiązania i służąc pomocą merytoryczną. W 2018 r. wzięto udział w trzech posiedzeniach Rady Użytkowników EZD RP.

Ponadto kontynuowano rozpoczęte w poprzednich latach działania dotyczące wdrożenia systemu elektronicznego zarządzania dokumentacją w archiwach państwowych. W 2018 r. 4 kolejne archiwa rozpoczęły prace w systemie EZD tj. AAN, AGAD, AP w Warszawie oraz AP w Zamościu. W 2018 r. zespół roboczy do spraw wsparcia wdrożeń systemu elektronicznego zarządzania dokumentacją w archiwach państwowych, przeprowadził szkolenia związane z wdrożeniem systemu EZD w następujących archiwach: AP w Gorzowie Wielkopolskim, AP w Zielonej Górze, AP w Toruniu, AP w Bydgoszczy, AP w Rzeszowie. Ponadto członkowie zespołu wspierali Podlaski Urząd Wojewódzki podczas szkoleń prowadzonych w AP we Wrocławiu oraz AP w Katowicach.

2.3. Zarządzanie zasobami archiwalnymi poza archiwami państwowymi

Z ogólnej liczby około 120 000 instytucji publicznych w całym kraju (podmioty publiczne w rozumieniu ustawy z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne) archiwa państwowe w roku sprawozdawczym sprawowały nadzór nad **10 011** jednostkami organizacyjnymi zarówno państwowymi jak i samorządowymi, w których znajduje się 623 336,43 m.b. materiałów archiwalnych powstających w toku ich działalności. Liczba jednostek organizacyjnych pozostających pod nadzorem archiwów państwowych utrzymuje się w ostatnich kilku latach na podobnym poziomie.

Wykres nr 1. Zmiany w liczbie jednostek nadzorowanych przez archiwa państwowe w latach 2014-2018

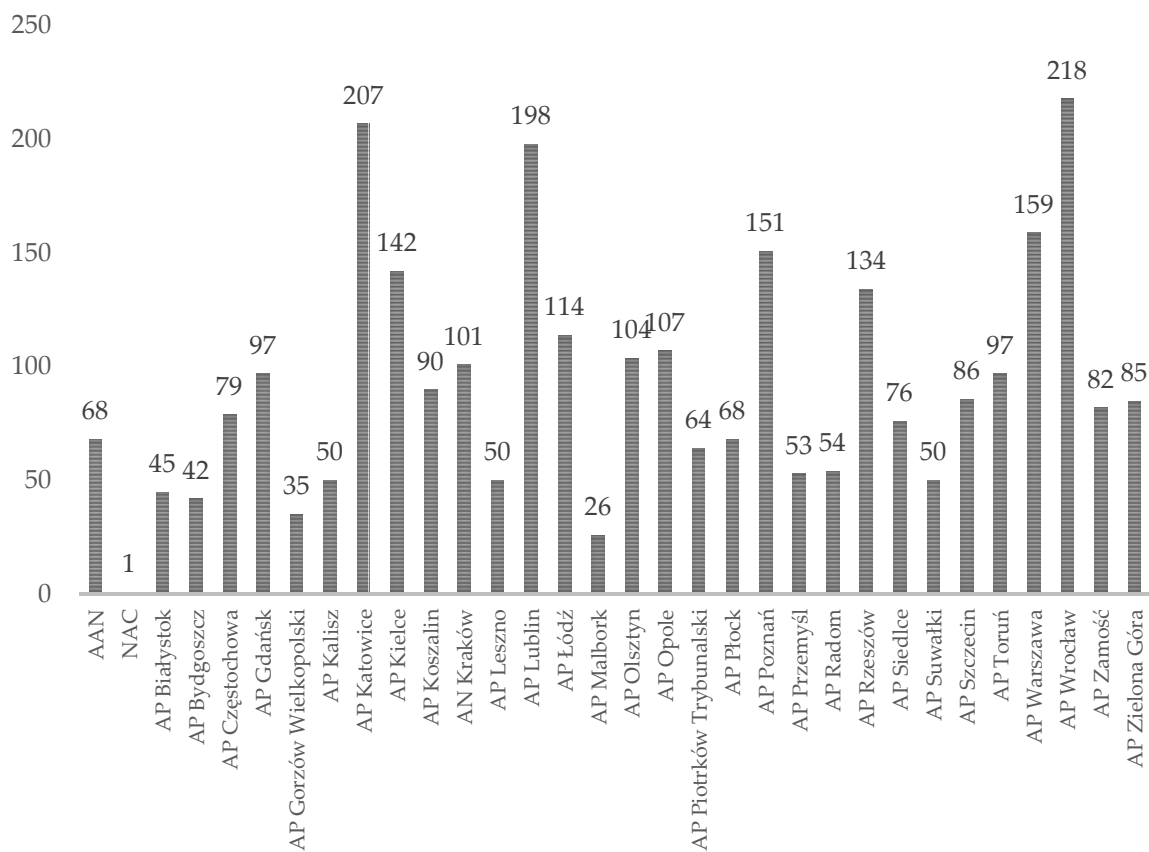
Nadzór realizowany był poprzez systematyczne kontrole archiwalne prowadzone w jednostkach ustalonych jako wytwarzające materiały archiwalne, uzgadnianie przepisów kancelaryjnych i archiwalnych oraz poprzez wyrażanie, w różnym trybie, zgody na pozostawanie tych zasobów poza magazynami archiwów państwowych.

Problemem występującym od wielu lat jest tzw. nawis archiwalny, czyli materiały archiwalne, które z różnych przyczyn nie zostały jeszcze przekazane do archiwów państwowych. Znaczna jego część dotyczy jednostek sprywatyzowanych (w tym jeszcze w latach 90. XX w.), w odniesieniu do których nadal brak w przepisach podstaw do egzekwowania rozliczenia się z państwowego zasobu archiwalnego. Archiwa państwowe podejmują próby zmiany sytuacji poprzez kontrole w podmiotach prywatnych przechowujących państwowy zasób archiwalny (zarówno u następców prawnych przedsiębiorstw państwowych jak i u przechowawców dokumentacji zlikwidowanych już podmiotów) oraz wydawanie zaleceń pokontrolnych o konieczności przekazania do archiwum państwowego materiałów archiwalnych.

2.3.1. Kontrole archiwalne

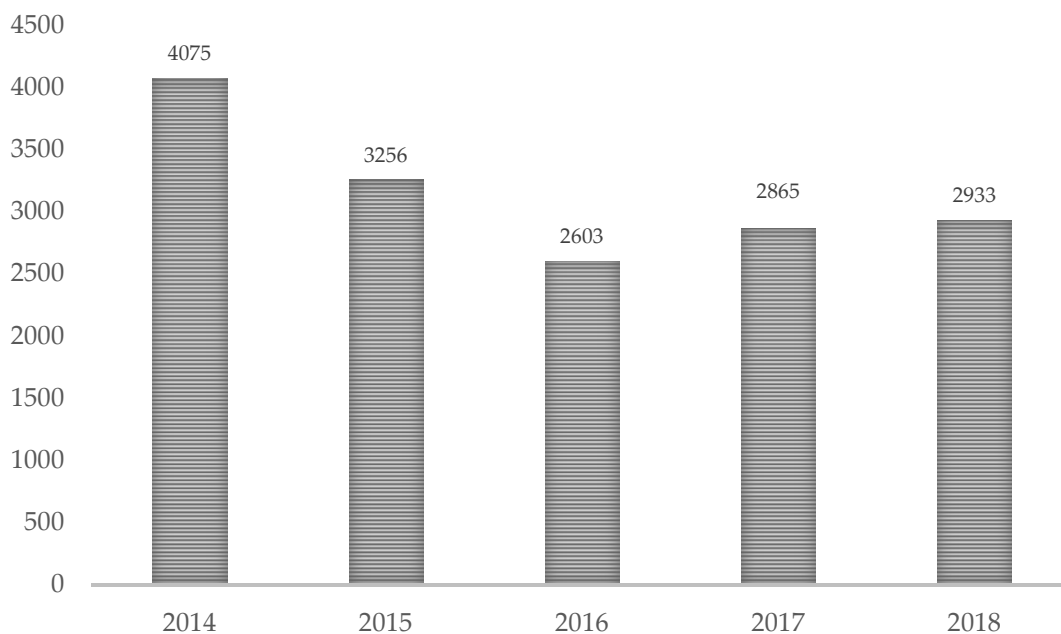
W roku 2018 archiwa państwowe przeprowadziły łącznie **2 933** kontrole przestrzegania przepisów ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach.

Wykres nr 2. Liczba kontroli archiwalnych przeprowadzonych przez poszczególne archiwa państwowe w 2018 r.

W 2018 r. odnotowano wzrost ogólnej liczby kontroli przeprowadzonych przez archiwa państwowe, względem 2017 r., o ponad 60 kontroli. Od 2016 r. liczba kontroli więc systematycznie, choć powoli wzrasta.

Wykres nr 3. Zmiany w liczbie przeprowadzonych przez archiwa państwowe kontroli archiwalnych w latach 2014-2018

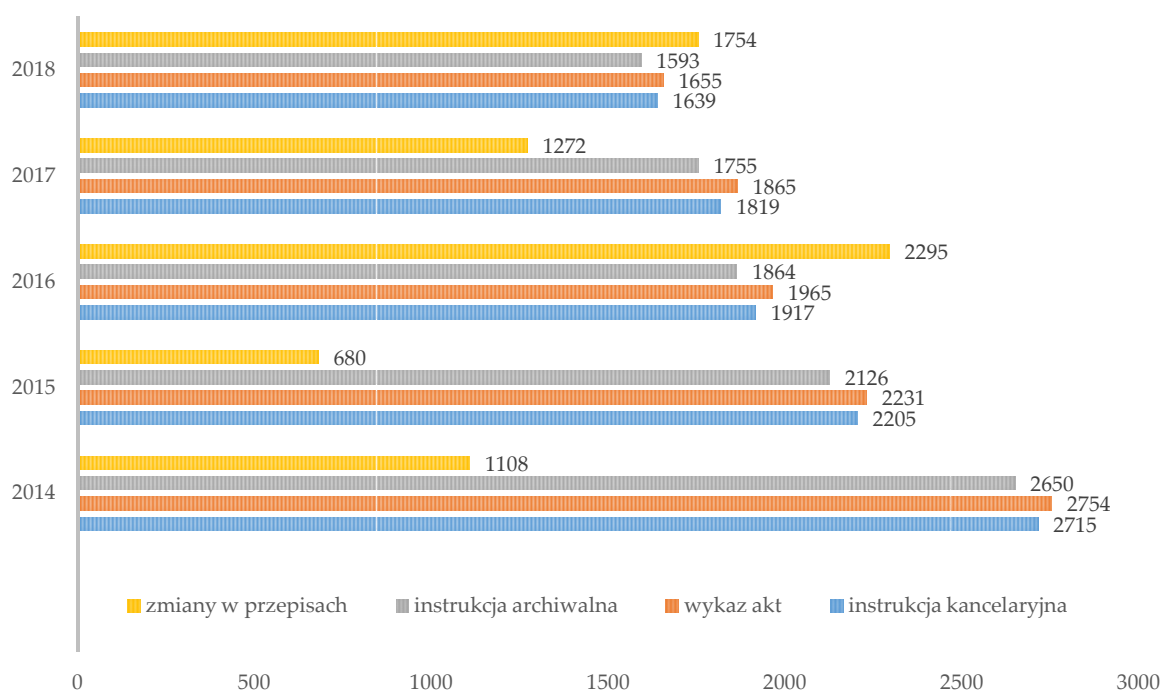

2.3.2. Uzgadnianie przepisów kancelaryjnych i archiwalnych dla państwowych i samorządowych jednostek organizacyjnych

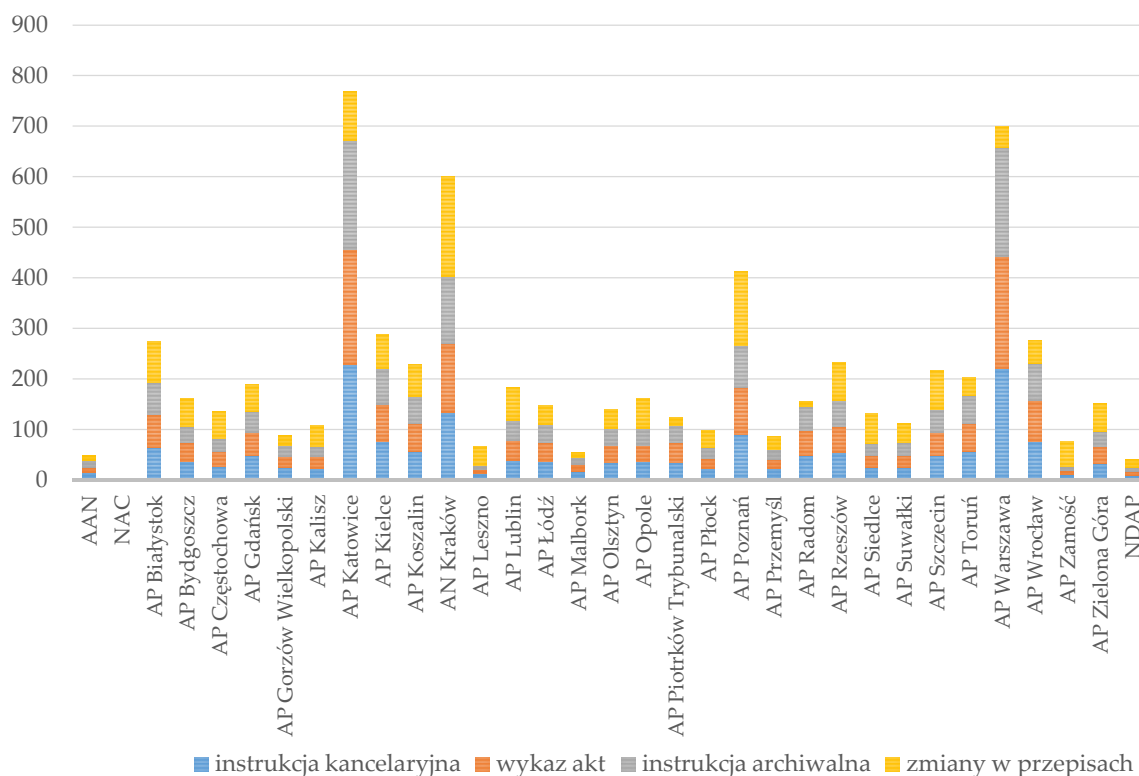
Uzgadnianie przepisów kancelaryjnych i archiwalnych realizowane jest zarówno przez archiwa państwowe, jak i NDAP. W roku 2018 liczba uzgodnionych normatywów w porównaniu do roku poprzedniego (patrz wykres nr 4) została utrzymana na podobnym poziomie. W latach 2014-2016 utrzymywała się tendencja spadkowa, co oznaczało, że zmiana, jaka nastąpiła w związku z wprowadzeniem rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 18 stycznia 2011 r. w sprawie instrukcji kancelaryjnej, jednolitych rzeczowych wykazów akt oraz instrukcji w sprawie organizacji i zakresu działania archiwów zakładowych, została przez państwową służbę archiwalną opanowana. W roku sprawozdawczym, zaopiniowano łącznie 6 641 normatywów, w tym: 1 639 instrukcji kancelaryjnych, 1 655 jednolitych rzeczowych wykazów akt i 1 593 instrukcje archiwalnych. W skali całego kraju dokonano również uzgodnień 1 754 zmian do obowiązujących przepisów kancelaryjnych i archiwalnych, co stanowi wzrost liczby zmian o prawie 500 względem roku 2017. Sytuacja ta najprawdopodobniej ma związek ze zmianą ustawy archiwalnej oraz umożliwieniem rozbudowy jednolitych rzeczowych wykazów akt przez urzędy gmin, starostw powiatowych, urzędy wojewódzkie i urzędy marszałkowskie.

Najwięcej przepisów w roku sprawozdawczym zaopiniowało AP w Katowicach – 769, AP w Warszawie – 700 i AN w Krakowie – 601.

Wykres nr 4. Zmiany w liczbie uzgodnionych przepisów kancelaryjnych i archiwalnych w latach 2014-2018

Wykres nr 5. Liczba uzgodnionych przez poszczególne archiwa państwowe przepisów kancelaryjnych i archiwalnych w 2018 r.

Odnosić należy też niezmienną tendencję coraz większego zainteresowania uregulowaniem w odpowiedni sposób procesu zarządzania dokumentacją, w tym dokumentacją elektroniczną, w centralnej administracji rządowej. Rezultatem tego był szereg spotkań roboczych i konsultacyjnych, które zorganizowano z przedstawicielami instytucji centralnych, które wdrożyły w latach 2016-2017 systemy elektronicznego zarządzania dokumentacją.

Dodatkowo archiwa państwowe zaopiniowały dla niepaństwowych i niesamorządowych jednostek organizacyjnych 39 przepisów kancelaryjnych i archiwalnych. Najwięcej, bo 15 przepisów zaopiniowało AP w Poznaniu.

2.3.3. Powierzenie materiałów archiwalnych

Naczelnym Dyrektorem Archiwów Państwowych uprawniony jest, na umotywowany wniosek i po pozytywnym zaopiniowaniu przez właściwe archiwum państwowe, powierzyć państwowym i samorządowym jednostkom organizacyjnym możliwość gromadzenia i przechowywania materiałów archiwalnych, stanowiących państwowy zasób archiwalny, tzn. zgodzić się, by materiały archiwalne nie były przekazywane (czasowo lub stale) do archiwów państwowych.

W 2018 r. nie powierzono materiałów archiwalnych żadnej jednostce organizacyjnej.

2.3.4. Użyczenie materiałów archiwalnych

W wyjątkowych i uzasadnionych przypadkach, kiedy materiały archiwalne są niezbędne dla prawidłowego funkcjonowania danej jednostki organizacyjnej, dyrektorzy archiwów państwowych mogą je użyczyć. Archiwa zobowiązane są do informowania Naczelnego Dyrektora o zamiarze użyczenia materiałów archiwalnych oraz otrzymują wsparcie merytoryczne z NDAP w zakresie tych czynności.

W roku sprawozdawczym partnerami dla archiwów państwowych w zakresie obowiązujących umów użyczenia pozostawały przede wszystkim: centrala i oddziały TVP S.A. oraz spółki radiowe Polskie Radio S.A. Ponadto nadal obowiązywały umowy użyczenia zawarte przez archiwa państwowe z innymi podmiotami, w tym jednostkami samorządowymi (np. starostwami powiatowymi), oraz podmiotami prywatnymi (w tym następcami prawnymi sprywatyzowanych jednostek państwowych).

2.4. Wartościowanie dokumentacji

Określone w polskiej archiwistyce zasady selekcji dokumentacji i wyłaniania materiałów archiwalnych do wieczystego przechowywania opierają się na dwóch zasadach: wyborze instytucji, których dokumentację należy bezwzględnie zachować oraz na selekcji dokumentacji powstającej w wyniku działalności tych instytucji. Opierając się na tych kryteriach archiwa państwowe i NDAP prowadziły działalność mającą na celu aktualizację listy podmiotów państwowych i samorządowych wytwarzających materiały archiwalne, które powinny zostać przekazane w odpowiednim czasie do zasobu właściwego archiwum państwowego.

2.4.1. Ustalanie państwowych i samorządowych jednostek organizacyjnych jako wytwarzających materiały archiwalne

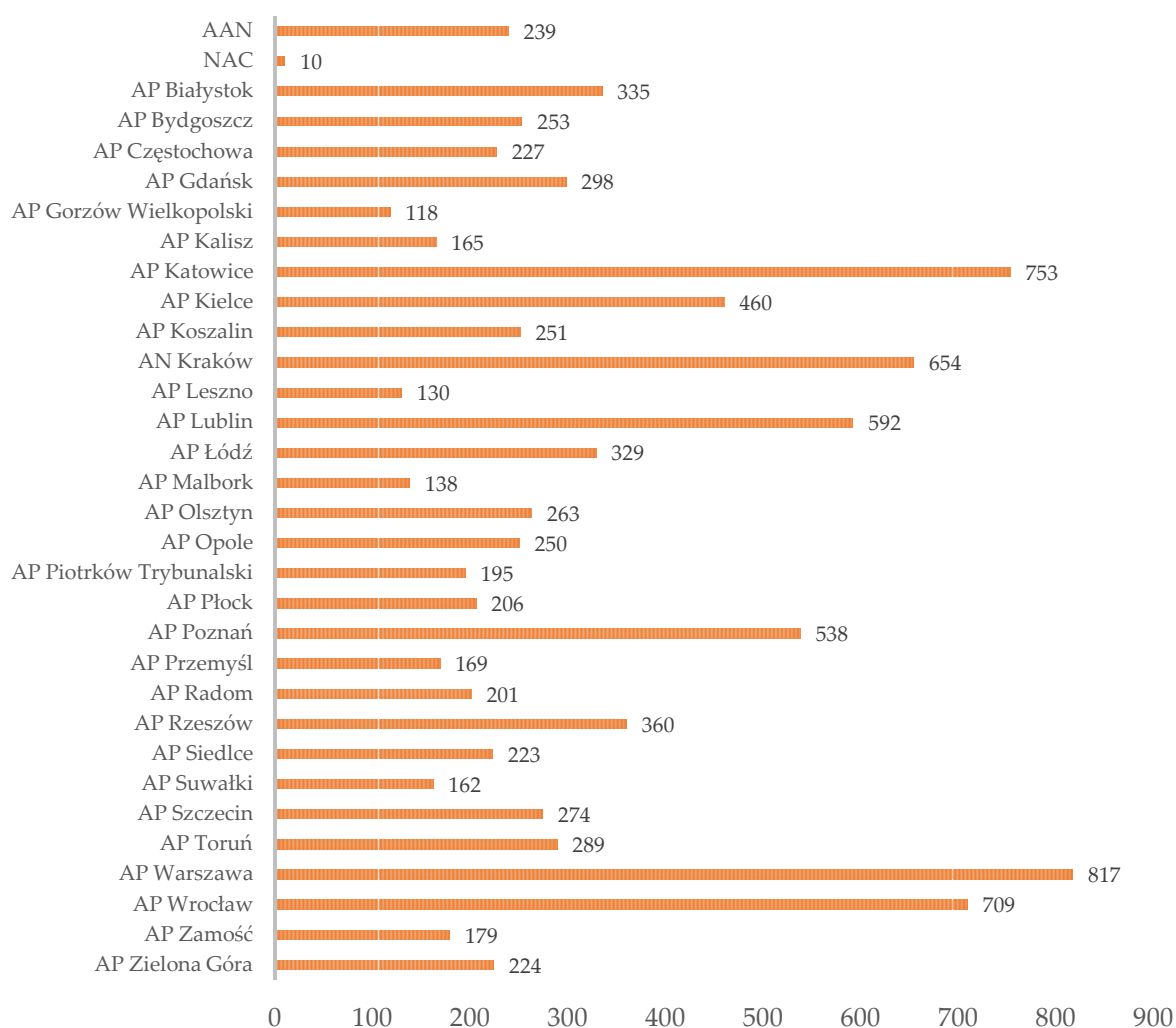
W roku sprawozdawczym ustalono łącznie pod nadzór 63 nowe jednostki organizacyjne, które wytwarzają materiały archiwalne, w tym Naczelnny Dyrektor Archiwów Państwowych wydał akty ustalenia dla 13 podmiotów: Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej, Ministerstwa Technologii i Przedsiębiorczości, Studia Filmowego KRONIKA Polska Kronika Filmowa, Studia Filmowego TOR, Studia Filmowego KADR, Studia Filmowego ZEBRA, Studia Miniatur Filmowych, Narodowego Instytutu Samorządu Terytorialnego, Centrum Nauki Kopernika, Filmoteki Narodowej – Instytutu Audiowizualnego, Biura Programu Niepodległa, Instytutu Solidarności i Męstwa, Narodowego Instytutu Polskiego Dziedzictwa Kulturowego za Granicą „Polonika”. Spod nadzoru wykreślono natomiast ogółem

74 instytucje. Było to o 4 więcej niż przed rokiem (70). Przyczynami wykreśleń były podobnie jak w latach ubiegłych: likwidacja lub upadłość podmiotu, jego przekształcenie, połączenie z inną instytucją, podział na dwie nowe instytucje lub też utrata statusu samodzielnej jednostki organizacyjnej.

Wśród archiwów państwowych sprawujących nadzór nad największą liczbą podmiotów pozostają w ostatnich latach AP w Warszawie (817), AP w Katowicach (753), AP we Wrocławiu (709).

Wykres nr 6. Liczba jednostek nadzorowanych przez poszczególne archiwa państwowe w 2018 r.

Powyższe dane pochodzą z prowadzonej przez archiwa państwowe w 2018 r. ewidencji jednostek nadzorowanych w systemie teleinformatycznym NIKA.

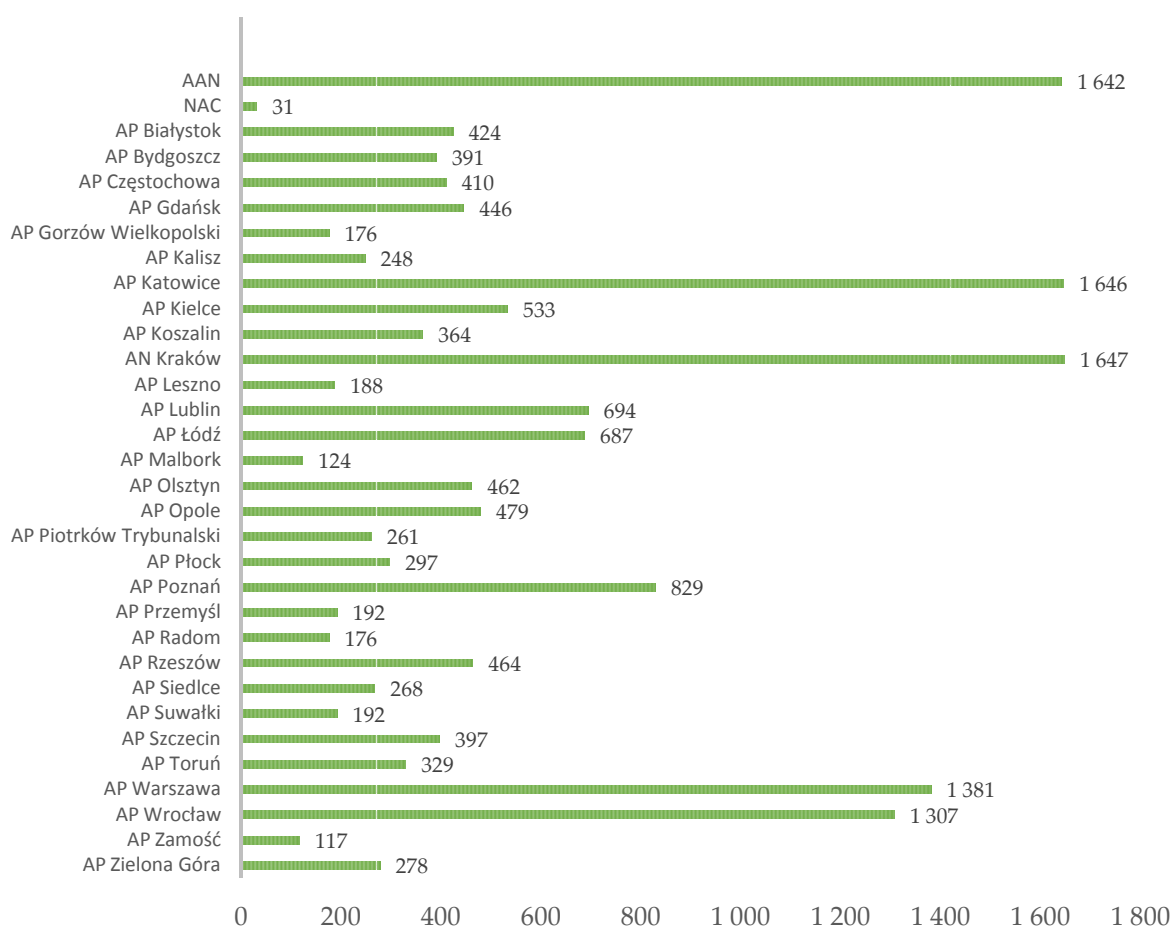
2.4.2. Wyrażanie zgody na zniszczenie dokumentacji

Od listopada 2015 r. właściwy dyrektor archiwum państwowego wyraża zgodę na brakowanie dokumentacji niearchiwalnej poprzez stwierdzenie, że wśród

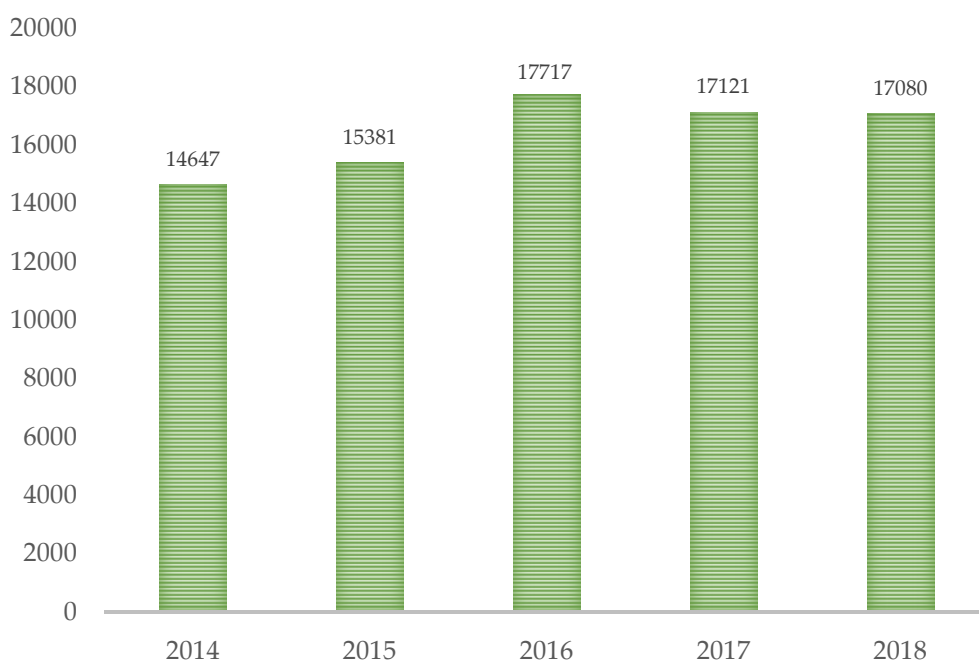
dokumentacji przeznaczanej na brakowanie nie znajdują się materiały archiwalne. Oznacza to, że za niszczenie dokumentacji, która straciła walor użyteczności i upłynął okres jej przechowywania odpowiada kierownik danej jednostki organizacyjnej. Nie zmienia to faktu, że każdorazowo musi on wystąpić ze stosownym wnioskiem do archiwum państwowego i uzyskać zgodę na brakowanie.

W roku sprawozdawczym dyrektorzy archiwów państwowych w ramach swoich uprawnień wyrazili 17 080 zgód na zniszczenie **397 176,24 m.b.** (blisko 400 km) dokumentacji (spadek o nieco ponad 60 km w porównaniu do 2017 r.). Najwięcej zgód wydał dyrektor AN w Krakowie (1 647), AP w Katowicach (1 646) oraz AAN (1 642).

Wykres nr 7. Liczba wyrażonych przez archiwa państwowe zgód na brakowanie dokumentacji niearchiwalnej w roku 2018

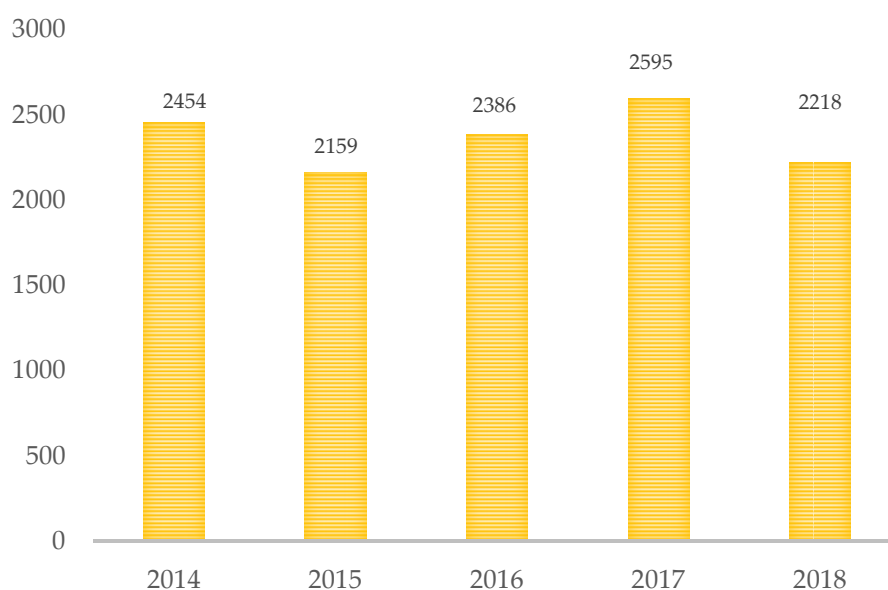
Wykres nr 8. Zmiany w liczbie wyrażonych przez archiwa państwowe zgód na brakowanie dokumentacji niearchiwalnej w latach 2014-2018

Działania w zakresie wyrażania zgody na brakowanie dokumentacji niearchiwalnej poprzedzone były szczegółowymi postępowaniami wyjaśniającymi, w trakcie których wielokrotnie przedstawiciele archiwów państwowych sugerowali wydłużenie czasu przechowywania dokumentacji ze względu na jej znaczenie dowodowo-prawne i praktyczne.

Łączna liczba przeprowadzonych ekspertyz to 2 218.

Wykres nr 9. Zmiany w liczbie ekspertyz przeprowadzonych przez archiwa państwowe w latach 2014-2018

Obserwowanym od dłuższego czasu zjawiskiem jest również fakt zwracania się do archiwów państwowych podmiotów ze sfery prywatnej, z wnioskami o zaopiniowanie sposobu wartościowania dokumentacji. W roku 2018 liczba takich wniosków nieco wzrosła w porównaniu z rokiem ubiegłym. Archiwa państwowe wyraziły w sumie 571 opinii w sprawach dotyczących zniszczenia 9 605,01 m.b. dokumentacji dla tychże podmiotów.

2.4.3. Brakowanie dokumentacji z zasobu własnego archiwów państwowych

W zasobach archiwów państwowych znajduje się dokumentacja przejęta bez dokonania właściwej oceny jej wartości (np. porzucona dokumentacja zabezpieczana po zakończeniu II wojny światowej lub dokumentacja przejmowana po upadających zakładach pracy w wyniku transformacji ustrojowej w 1989 r.). W wyniku sukcesywnie prowadzonych w archiwach prac nad opracowaniem zasobu przeprowadzane jest wartościowanie tej dokumentacji celem ustalenia, jaka jej część rzeczywiście stanowi dokumentację o wartości historycznej (tj. materiały archiwalne). Z tego względu wszczynana jest co pewien czas procedura tzw. brakowania dokumentacji z własnego zasobu. Procedura powyższa prowadzona była za wiedzą Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych, który dodatkowo za każdym razem zasięgał opinii Centralnej Komisji Archiwalnej Oceny Dokumentacji. Taka sytuacja miała miejsce do 2017 r. kiedy to nastąpiła zmiana zarządzenia w sprawie powołania oraz zakresu i trybu działania Centralnej Komisji Archiwalnej Oceny Dokumentacji. Celem zmiany przedmiotowego zarządzenia było dostosowanie jego zapisów do nowego zarządzenia nr 3 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 31 stycznia 2017 r. w sprawie brakowania dokumentacji z zasobu własnego archiwów państwowych oraz dokonania zmian dotychczasowego brzmienia § 3 pkt 1 zmienianego zarządzenia.

2.5. Szkolenia, doradztwo

Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych i podległe mu jednostki w okresie sprawozdawczym udzielały licznych opinii podmiotom zewnętrznym w zakresie zarządzania dokumentacją. Najczęściej były to opinie przekazywane w formie telefonicznej, z wykorzystaniem poczty elektronicznej lub w ramach indywidualnych konsultacji, rzadziej w formie bardziej formalnej, na pisemny wniosek zainteresowanych. Najczęstszym obszarem tematycznym konsultacji były pytania dotyczące przepisów kancelaryjnych i archiwalnych. Wiele wyjaśnień udzielanych przez archiwistów związanych też było z coraz większym zainteresowaniem wdrażaniem systemów elektronicznego zarządzania dokumentacją (EZD). Pojawiły się też zapytania związane z wejściem w życie nowelizacji prawa archiwalnego oraz nowych aktów wykonawczych.

Wspierano podmioty publiczne w procesie tworzenia przepisów kancelaryjnych i archiwalnych oraz podczas wdrażania systemów EZD, czego wyrazem były w szczególności spotkania z następującymi podmiotami :

- Ministerstwem Rozwoju,
- Naczelną Izbą Pielęgniarek i Położnych,
- Ministerstwem Przedsiębiorczości i Technologii,
- Urzędem Lotnictwa Cywilnego,
- Ministerstwem Spraw Wewnętrznych i Administracji,
- Zakładem Ubezpieczeń Społecznych,
- Ministerstwem Środowiska,
- Poczta Polska S.A.,
- Prokuraturą Krajową,
- Centralnym Ośrodkiem Sportu,
- Ministerstwem Infrastruktury,
- Krajową Radą Komorniczą,
- Ministerstwem Sportu.

3. Techniczne zabezpieczenie zasobu w archiwach państwowych

Zasób archiwów państwowych poddawany jest zabiegom z zakresu konserwacji właściwej i masowej oraz przedsięwzięciom profilaktycznym.

W archiwach państwowych działają cztery pracownie konserwacji masowej (w AAN, AP w Gdańsku, AP w Katowicach oraz AP w Warszawie), pracownie konserwacji tradycyjnej i pracownie zabezpieczania archiwaliów o charakterze introligatorsko-renowatorskim.

Ponadto w sieci archiwów funkcjonuje Centralne Laboratorium Konserwacji Archiwaliów (dalej CLKA) działające w ramach AGAD, zajmujące się – poza pracami związanymi z konserwacją właściwą – działalnością naukowo-badawczą, a także wspieraniem jednostek państwowej sieci archiwalnej w zakresie prawidłowego przechowywania zbiorów.

3.1. Nadzór i działania koordynacyjne Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w zakresie zabezpieczania zasobu

Działania nadzorcze i koordynacyjne Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w zakresie technicznego zabezpieczania zasobu w roku sprawozdawczym obejmowały przede wszystkim:

- koordynowanie (we współpracy z CLKA) prac pracowni konserwacji masowej archiwaliów oraz ocenę rezultatów ich pracy;
- zorganizowanie przy udziale CLKA spotkania przedstawicieli archiwów państwowych, w których funkcjonują pracownie masowej konserwacji, poświęconego aktualizacji wiedzy praktycznej, omówieniu dotychczasowych wyników pracy oraz zarysowaniu planu działań pracowni na przyszłe lata (27-28 lutego 2018 r.);
- współorganizowanie z CLKA dorocznego Spotkania Konserwatorów, podczas którego poruszone zostały m.in. zagadnienia konserwacji i zabezpieczania archiwaliów wielkoformatowych; organizacji szkoleń na wypadek katastrofy; badań biologicznych w archiwach przed przeprowadzką zasobu; współpracy z instytucjami polonijnymi; roli konserwatora w procesie planowania i realizacji budowy archiwum (3-4 grudnia 2018 r.);
- przygotowanie informacji o postępach implementacji zaleceń UNESCO w sprawie zachowania i dostępu do dziedzictwa dokumentacyjnego, w tym dziedzictwa cyfrowego (2015);
- przeprowadzenie ankiety dotyczącej przeprowadzek zasobu archiwalnego w archiwach państwowych.

3.2. Konserwacja właściwa i masowa w archiwach państwowych

Materiały archiwalne przechowywane w archiwach państwowych w 2018 r. poddawane były zabiegom indywidualnym, wśród których wymienić należy przede wszystkim:

- czyszczenie mechaniczne (ponad 409 000 kart);
- prostowanie (ponad 188 000 kart);
- sklejanie i podklejanie przedarc, pęknięć (ponad 186 000 kart);
- uzupełnianie ubytków (prawie 150 000 kart);
- kąpiele wodne lub w rozpuszczalnikach (ponad 27 000 kart).

Ponadto – wedle potrzeb – wykonywano także inne zabiegi konserwatorskie, m.in. regenerację struktury papieru, dezynfekcję indywidualną, dublowanie, naprawy lub rekonstrukcje bloku księgi i poszytu, reperacje i rekonstrukcje opraw. Przeprowadzenie konserwacji wymagało niejednokrotnie rozdoblowywania, rozklejania, usuwania wcześniejszych reperacji, rozłożenia bloku księgi lub poszytu.

Masowe zabiegi konserwatorskie polegały przede wszystkim na odkwaszaniu papieru. Odkwaszanie prowadzone było w technologii C900 przeznaczonej dla akt luźnych wytworzonych w XIX i XX w. oraz metodą Bookkeeper dla ksiąg, poszytów i archiwaliów, które ze względu na technikę wykonania nie mogą być odkwaszane metodami wodnymi.

W 2018 r. w pracowniach konserwacji masowej, funkcjonujących w AAN, AP w Gdańsku, AP w Katowicach oraz AP w Warszawie, odkwaszaniu poddano łącznie ponad 60 m.b. materiałów archiwalnych. W ramach współpracy między pracowniami masowego odkwaszania a poszczególnymi archiwami państwowymi, pracami z zakresu konserwacji masowej objęto materiały z zasobu m.in. AGAD, AP w Białymstoku, AP w Kaliszu, AP w Lublinie, AN w Krakowie, AP w Płocku, AP we Wrocławiu.

3.3. Profilaktyka konserwatorska w archiwach państwowych

Archiwa państwowe podejmowały także działania profilaktyczne, mające na celu zapewnienie materiałom archiwalnym optymalnych warunków przechowywania oraz zapobieżenie ich degradacji. Wśród działań z zakresu profilaktyki konserwatorskiej wymienić należy przede wszystkim:

- odkurzanie akt (ponad 8 500 m.b.);
- umieszczanie materiałów archiwalnych w pudłach i teczках z tektury bezkwasowej (ok. 7 000 m.b.);

- kontrolę warunków przechowywania zasobu w magazynach, w tym rejestrowanie, monitorowanie i analizowanie parametrów temperatury i wilgotności względnej powietrza.

Ponadto umieszczano akta w specjalnych obwolutach ochronnych, przepakowywano akta i wymieniano zniszczone obwoluty, teczki i pudła.

Prowadzono również dezynfekcję materiałów archiwalnych, m.in. dezynfekcji gazowej metodą fumigacji poddano archiwalia z AP w Białymstoku w związku z ich przemieszczeniem do nowego budynku.

3.4. Inne prace związane z działalnością w zakresie konserwacji zasobu

W 2018 r., podobnie jak w latach ubiegłych, w archiwach państwowych – oprócz prac związanych z konserwacją właściwą archiwaliów – wykonywano przeglądy stanu zachowania wybranych materiałów, ekspertyzy oceniające stan skażenia biologicznego akt i pomieszczeń magazynowych oraz ekspertyzy dotyczące stanu zachowania oraz warunków przechowywania materiałów archiwalnych w archiwach zakładowych i składnicach akt. Udzielano konsultacji, organizowano, wizyty studyjne, staże, szkolenia.

Kontynuowana była współpraca archiwów państwowych posiadających pracownie konserwacji właściwej z archiwami, które dysponują jedynie możliwościami ograniczonego zabezpieczenia zasobu.

Sprawowano także nadzór konserwatorski nad materiałami archiwalnymi wypożyczanymi na wystawy (przygotowywanie dokumentacji stanu zachowania obiektów, przygotowanie archiwaliów do transportu, asysta konserwatorska przy transporcie i aranżacja wypożyczanych obiektów na wystawie, monitorowanie warunków ekspozycji, uczestnictwo w przekazywaniu oraz odbiorze wypożyczanych obiektów). Nadzorem konserwatorskim obejmowano również materiały archiwalne wytypowane do digitalizacji.

4. Reprografia zabezpieczająca w archiwach państwowych

4.1. Nadzór i działania koordynacyjne Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w zakresie digitalizacji zasobu archiwów państwowych

Działania nadzorcze i koordynacyjne Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w obszarze digitalizacji zasobu archiwów państwowych w 2018 r. obejmowały przede wszystkim:

- monitorowanie procesu digitalizacji materiałów archiwalnych, w tym gromadzenie danych dotyczących digitalizacji w ramach działalności własnej archiwów państwowych,
- koordynowanie realizacji *Strategii digitalizacji zasobu archiwów państwowych na lata 2018-2023*, w tym:
  - przygotowanie wytycznych do realizacji zadań: *Cyfrowe zabezpieczenie i udostępnienie 1000 najcenniejszych i najciekawszych materiałów archiwalnych oraz Programu digitalizacji materiałów audiowizualnych*,
  - organizację spotkania dla przedstawicieli archiwów państwowych dotyczącego zasad obowiązujących przy digitalizacji dokumentów dźwiękowych i dokumentów filmowych,
  - uruchomienie realizacji zadań: *Realizacja priorytetów Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych, Rozwój sieci pracowni digitalizacji w archiwach państwowych, Przygotowanie długoletniego planu zakupów sprzętu digitalizacyjnego, Realizacja Programu digitalizacji materiałów audiowizualnych*,
  - monitorowanie i podsumowanie realizacji uruchomionych w 2018 r. zadań Strategii;
- powołanie zespołu do opracowania projektu zarządzenia w sprawie digitalizacji zasobu archiwalnego archiwów państwowych;
- analizę danych dotyczących zespołów zgłoszonych przez archiwa państwowe do projektu *Archiwa Cyfrowe*, przewidzianego do realizacji w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa.

4.2. Digitalizacja w roku sprawozdawczym

W 2018 r. kontynuowano działania związane z digitalizacją zasobu archiwalnego oraz udostępnianiem uzyskanych kopii cyfrowych on-line. Skanowaniu poddawano oryginały materiałów archiwalnych i mikrofilmy. Kopie sporządzano również na potrzeby prowadzonej działalności popularyzacyjnej, edukacyjnej i wydawniczej.

Kopie cyfrowe materiałów archiwalnych archiwa państwowe sporządzały samodzielnie oraz w ramach odpłatnej usługi zewnętrznej. Pozyskaniem znacznej liczby kopii cyfrowych zaowocowała współpraca ze środowiskami genealogicznymi oraz innymi podmiotami (m.in. muzeami). Łącznie w roku sprawozdawczym zgromadzone przez archiwa państwowe zbiory cyfrowych kopii materiałów archiwalnych zwiększyły się o prawie 7,5 mln skanów i fotografii cyfrowych oraz ponad 79 000 minut nagrań dźwiękowych i filmów. Podobnie jak w latach ubiegłych, oprócz kopii zabezpieczających pozyskiwano także – przede wszystkim w ramach współpracy ze środowiskami genealogicznymi – kopie użytkowe.

Czynnikiem, który istotnie wpłynął na kierunki działań archiwów państwowych w obszarze digitalizacji materiałów archiwalnych oraz udostępniania kopii cyfrowych w roku sprawozdawczym było wprowadzenie do stosowania zarządzeniem nr 79 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 25 października 2017 r. *Strategii digitalizacji zasobu archiwów państwowych na lata 2018-2023*. W pierwszym roku jej obowiązywania wdrożono 5 spośród 10 zadań ujętych w tym dokumencie.

4.2.1. Digitalizacja zasobu w ramach działalności własnej

W roku sprawozdawczym w pracowniach digitalizacyjnych archiwów państwowych zostało wykonanych ponad 5,6 mln kopii cyfrowych (w tym ponad 2 mln skanów z mikrofilmów). Digitalizacji poddano – podobnie jak w latach ubiegłych – m.in. księgi metrykalne i akta stanu cywilnego, akta meldunkowe, akta miast, archiwa rodzinne, akta starostw powiatowych oraz akta notariuszy.

Kontynuowana była digitalizacja akt w związku z realizowanym w latach 2014-2015 przez AP w Toruniu i AP w Bydgoszczy projektem *Źródła genealogiczne mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego*.

Ponad 1,3 mln kopii cyfrowych archiwa państwowe pozyskały w 2018 r. w wyniku współpracy z towarzystwami genealogicznymi. W ten sposób zbiory kopii cyfrowych (przede wszystkim użytkowych) wzbogacały m.in.:

- AGAD (współpraca z Polskim Towarzystwem Heraldycznym, w wyniku której Archiwum pozyskało ponad 24 000 kopii cyfrowych);
- AP w Katowicach (współpraca z Fundacją „Chrońmy Dziedzictwo” w Lublinie, która zaowocowała pozyskaniem ponad 133 000 skanów oraz współpraca z Górnośląskim Towarzystwem Genealogicznym „Silius Radicum”, w ramach której pozyskano ponad 77 000 kopii cyfrowych);
- AP w Kielcach (współpraca ze Świętokrzyskim Towarzystwem Genealogicznym „Świętogen”, w wyniku której Archiwum pozyskało ponad 209 000 fotografii cyfrowych);

- AP w Opolu (współpraca ze Stowarzyszeniem Opolscy Genealodzy, w ramach której pozyskano ponad 8 000 skanów);
- AP w Toruniu (współpraca z Fundacją „Chrońmy Dziedzictwo” w Lublinie, w ramach której wykonano ponad 512 000 fotografii);
- AP we Wrocławiu (współpraca ze Śląskim Towarzystwem Genealogicznym, w wyniku której pozyskano ponad 30 000 skanów).

4.2.2. Realizacja zadań Strategii digitalizacji zasobu archiwów państwowych na lata 2018-2023

W 2018 r. uruchomiona została realizacja następujących zadań *Strategii digitalizacji zasobu archiwów państwowych na lata 2018-2023*:

- *Cyfrowe zabezpieczenie i udostępnienie 1000 najcenniejszych i najciekawszych materiałów archiwalnych,*
- *Realizacja Programu digitalizacji materiałów audiowizualnych,*
- *Realizacja priorytetów Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych,*
- *Rozwój sieci pracowni digitalizacji w archiwach państwowych,*
- *Przygotowanie długoletniego planu zakupów sprzętu digitalizacyjnego.*

W ramach realizacji zadania *Cyfrowe zabezpieczenie i udostępnienie 1000 najcenniejszych i najciekawszych materiałów archiwalnych* archiwa państwowe poddały digitalizacji 1 066 j.a., uzyskując ponad 89 000 kopii cyfrowych. Realizacja zadania obejmowała digitalizację wybranych materiałów archiwalnych o najwyższej wartości historycznej, naukowej lub artystycznej oraz wzbudzających zainteresowanie szerokiego grona odbiorców ze względu na treść lub postać nośnika. Wytypowane materiały były digitalizowane w pracowniach digitalizacji archiwów państwowych oraz w formie odpłatnej usługi zewnętrznej.

W 2018 r. po raz pierwszy w państwowej sieci archiwalnej został uruchomiony *Program digitalizacji materiałów audiowizualnych* dedykowany digitalizacji dokumentów dźwiękowych oraz filmowych. W ramach programu zdigitalizowano ponad 45 000 minut nagrań dźwiękowych (620 nośników dokumentów dźwiękowych, m.in.: kasety magnetofonowe, taśmy szpulowe i płyty winylowe) oraz prawie 34 000 minut nagrań filmowych (617 nośników dokumentów filmowych, m.in.: taśmy filmowe nitrocelulozowe i acetocelulozowe, taśmy wideo, kasety VHS). Zdigitalizowane materiały audiowizualne pochodziły z zasobu 12 archiwów państwowych. Kryteriami doboru dokumentów dźwiękowych i filmowych do digitalizacji w ramach programu były wartość historyczna tych materiałów oraz ich unikalność, pod uwagę brano także przyspieszoną destrukcję nośnika.

W ramach zadania pn. *Realizacja priorytetów Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych* corocznie ustalane są tematyczne priorytety digitalizacyjne, które archiwa państwowe uwzględniają w rocznych planach digitalizacji. Na 2018 r. Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych ustanowił, że w rocznych planach digitalizacji archiwa powinny uwzględnić materiały dotyczące odzyskiwania przez Polskę niepodległości. Łącznie spośród ponad 5,6 mln kopii cyfrowych wykonanych w pracowniach digitalizacji archiwów państwowych, ponad 1,1 mln stanowiły kopie materiałów archiwalnych odnoszących się do ww. priorytetu.

Realizując zadanie pn. *Rozwój sieci pracowni digitalizacji w archiwach państwowych* 10 archiwów otrzymało dofinansowanie na dostosowanie pomieszczeń, w których prowadzona jest digitalizacja, do standardów pracowni digitalizacyjnej. W jego efekcie wyposażono pracownie digitalizacji w oczyszczacze powietrza, przyrządy do pomiaru temperatury i wilgotności względnej powietrza, meble oraz urządzenia klimatyzacyjne. Wykonano również adaptację pomieszczeń na stanowiska do skanowania.

W ramach zadania pn. *Długoletni plan zakupów sprzętu digitalizacyjnego* określone zostało zapotrzebowanie archiwów państwowych w zakresie zakupów sprzętu digitalizacyjnego oraz kosztów jego serwisu i wymiany części po okresie gwarancyjnym, według priorytetu zakupu w pięcioletniej perspektywie. W 2018 r. 8 archiwów zakupiło skanery do digitalizacji masowej.

4.3. Zbiory kopii cyfrowych w archiwach państwowych

Archiwa państwowe gromadzą kopie cyfrowe materiałów z zasobu własnego, a także spoza państwowego zasobu archiwalnego. Według stanu na dzień 31 grudnia 2018 r. wśród kopii cyfrowych materiałów z zasobu własnego znajdowało się: ponad 85 mln kopii tekstowych, prawie 1,3 mln kopii fotografii oraz innych obiektów ikonograficznych, a także kopie prawie 33 000 nagrań dźwiękowych oraz prawie 1 600 filmów.

Natomiast zbiory kopii cyfrowych materiałów spoza państwowego zasobu archiwalnego obejmowały: ponad 4,3 mln stron dokumentów tekstowych, ponad 10 000 fotografii i obiektów ikonograficznych, 540 nagrań dźwiękowych oraz 25 filmów.

Tabela nr 1. Zbiory kopii cyfrowych w archiwach państwowych w 2018 r. [na podstawie sprawozdań statystycznych KN-1 według stanu na dzień 31 grudnia 2018 r.]

typ kopii	z zasobu własnego		spoza zasobu	
	oryginały: liczba stron/jednostek	rozmiar w GB	oryginały: liczba stron/jednostek	rozmiar w GB

filmy	1 593	93 408,04	25	633,00
fotografie, ikonografia	1 291 691	173 000,45	10 603	397,07
nagrania dźwiękowe	32 917	11 788,37	540	623,30
tekstowe	85 650 947	2 033 666,466	4 331 209	21 613,86

4.4. Mikrofilmowanie w roku sprawozdawczym

W związku z zaleceniem wygaszania mikrofilmowania w archiwach państwowych, w 2018 r. działania te prowadzone były w ograniczonym zakresie. Mikrofilmy materiałów archiwalnych wykonywało jedynie AP w Szczecinie. Łącznie w roku sprawozdawczym Archiwum wykonało ponad 186 000 klatek mikrofilmu zabezpieczającego.

5. Wykorzystanie zasobu archiwalnego

5.1. Nadzór i działania koordynacyjne Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w zakresie udostępniania materiałów archiwalnych i wydawania urzędowych potwierdzeń

Działania nadzorcze i koordynacyjne Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w obszarze udostępniania materiałów archiwalnych i wydawania urzędowych potwierdzeń obejmowały przede wszystkim:

- działanie Naczelnego Dyrektora jako organu odwoławczego i skargowego w sprawach udostępniania materiałów archiwalnych i urzędowego potwierdzania treści tych materiałów;
- udział w projektowaniu i uzgadnianiu nowelizacji ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach w związku z zapewnieniem stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679;
- powołanie zespołu roboczego ds. sformułowania zasad publikacji danych cyfrowych w celu określenia zasad publikacji opisów archiwaliów, odwzorowań cyfrowych i naturalnych dokumentów elektronicznych z zasobu archiwów państwowych w serwisie szukajwarchiwach.pl (efekt prac zespołu stanowi dokument „Zasady publikacji odwzorowań materiałów archiwalnych online”);
- zorganizowanie spotkania warsztatowego dla pracowników archiwów państwowych „Proces i problemy udostępniania materiałów archiwalnych”, które odbyło się w siedzibie NDAP 14 czerwca 2018 r.;
- powołanie zespołu konsultacyjnego do wspierania opisu procesu udostępniania materiałów archiwalnych w archiwach państwowych w celu opracowania mapy procesu udostępniania materiałów archiwalnych, poszerzonej o charakterystykę kasusów, które występują na krytycznych etapach, wraz z instrukcjami rozwiązywania trudności (efekty pracy zespołu w postaci zaawansowanego projektu opisu procesu udostępniania wraz z typowymi „trudnymi przypadkami” zostały zaprezentowane podczas szkolenia, które odbyło się w NDAP 7 grudnia 2018 r.);
- zorganizowanie dla pracowników archiwów państwowych zajmujących się udostępnianiem zasobu archiwalnego prezentacji opisu procesu udostępniania materiałów archiwalnych, połączonej ze szkoleniem z zakresu postępowania administracyjnego ogólnego (6-7 grudnia 2018 r.);
- udzielanie informacji, wyjaśnień oraz interpretowanie, zarówno na potrzeby osób prywatnych, jak i instytucji, przepisów dotyczących udostępniania zasobu archiwalnego;

- kontrole w zakresie urzędowych potwierdzeń treści materiałów archiwalnych w sprawach dotyczących tytułów własności w AP w Gdańsku oraz AP w Suwałkach.

5.2. Tendencje wykorzystania zasobu archiwalnego

Wykorzystanie materiałów archiwalnych przechowywanych przez archiwa państwowe obejmuje przede wszystkim: bezpośrednie i pośrednie udostępnianie zasobu, wydawanie zaświadczeń, uwierzytelnionych odpisów, wyciągów i wypisów oraz uwierzytelnionych reprodukcji, a także dostarczanie materiałów archiwalnych dla potrzeb postępowania prowadzonego przez upoważnione organy oraz wypożyczenia materiałów archiwalnych, w szczególności do celów wystawienniczych.

W 2018 r. w zakresie wykorzystania zasobu archiwalnego w skali całej sieci archiwalnej odnotowano:

- liczbę użytkowników zasobu archiwalnego na poziomie porównywalnym z 2017 r.;
- spadek liczby odwiedzin w porównaniu do 2017 r.;
- utrzymanie się tendencji spadkowej w zakresie ilości materiałów archiwalnych udostępnianych w czytelnich;
- zmniejszenie się liczby kwerend w stosunku do roku poprzedniego.

5.3. Użytkownicy zasobu archiwów państwowych oraz cele korzystania z materiałów archiwalnych

Archiwa państwowe udostępniają zasób archiwalny wszystkim zainteresowanym. Pełnią przy tym także funkcję urzędów wiary publicznej. Z tego tytułu są uprawnione do wydawania zaświadczeń, uwierzytelnionych kopii i odpisów z przechowywanych materiałów archiwalnych. Z dokumentów można korzystać samodzielnie w czytelnich oraz za pośrednictwem serwisów internetowych, m.in. *szukajwarchiwach.pl*, *genealogiawarchiwach.pl*, zawierających zdigitalizowaną część zasobu. Poszukiwania dokumentów lub informacji można również zlecić archiwum.

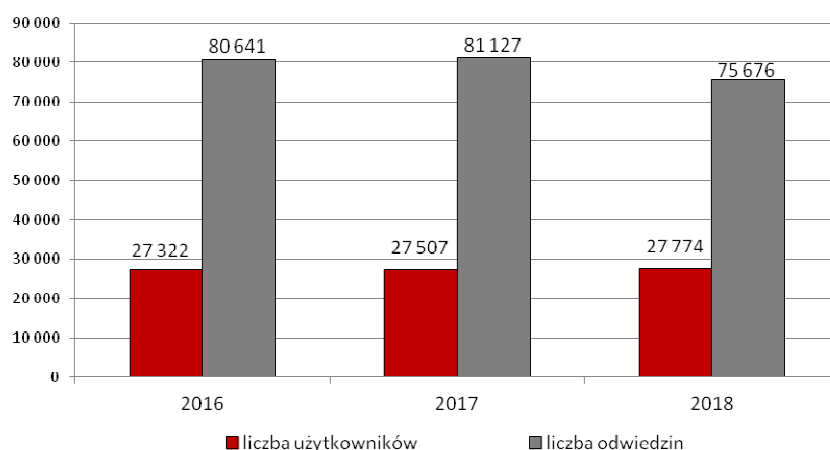
W 2018 r. prawie 27 800 osób prowadziło badania w czytelnich archiwów państwowych. Podczas ponad 75 000 wizyt skorzystano z ok. 1,18 mln jednostek. Podobnie jak w latach ubiegłych, najczęściej korzystano z zasobu archiwów państwowych w celu naukowym i genealogicznym.

Archiwa państwowe zrealizowały także ponad 68 000 kwerend, czyli przeprowadziły na zlecenie użytkowników poszukiwania wskazanych dokumentów lub informacji.

5.3.1 Udostępnianie materiałów archiwalnych w czytelnich

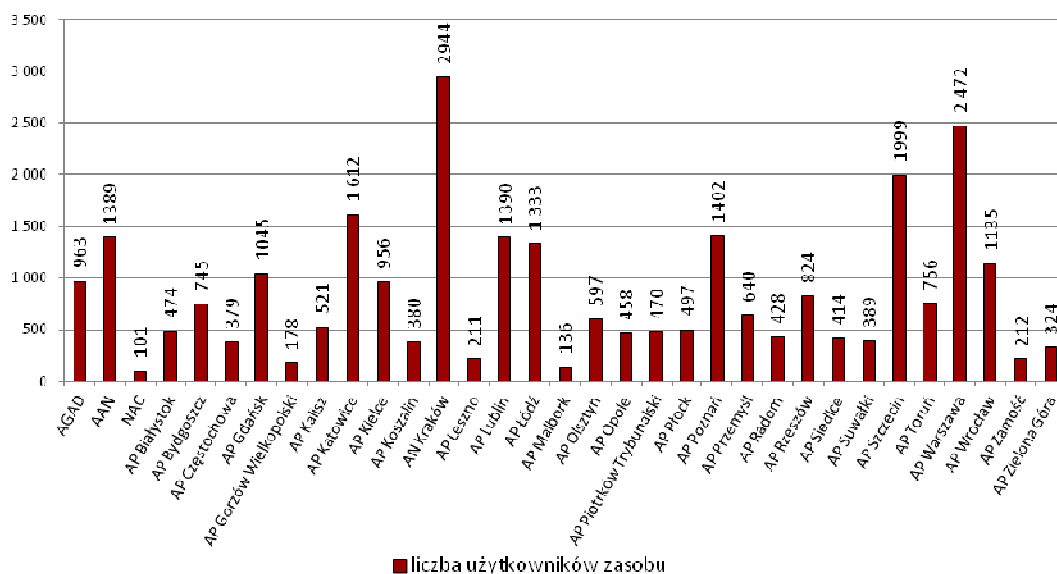
W 2018 r. czytelnie archiwów państwowych odwiedziło o 267 użytkowników więcej niż w roku poprzednim, co przełożyło się na minimalny – nieprzekraczający 1% – wzrost liczby użytkowników. Zauważalnie spadła natomiast liczba odwiedzin – w czytelnich archiwów państwowych odnotowano o 5 451 odwiedzin mniej niż w 2017 r. (spadek o 7%).

Wykres nr 10. Użytkownicy i odwiedziny archiwów państwowych w latach 2016-2018 [na podstawie danych ze sprawozdań statystycznych KN-1 archiwów państwowych]

W 2018 r., podobnie jak w roku poprzednim, najwięcej osób odwiedziło: Archiwum Narodowe w Krakowie (2 944), AP w Warszawie (2 472) oraz AP w Szczecinie (1 999).

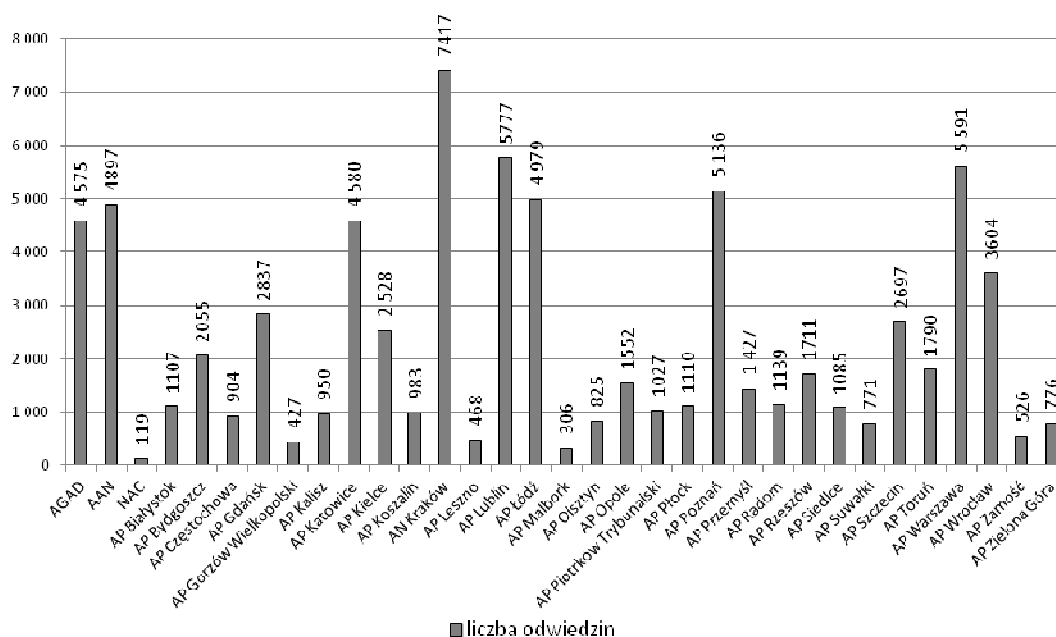
Wykres nr 11. Użytkownicy zasobu w czytelnich archiwów państwowych w 2018 r. [na podstawie danych ze sprawozdań statystycznych KN-1 archiwów państwowych według stanu na dzień 31 grudnia 2018 r.]

Najczęściej odwiedzane były: AN w Krakowie (7 417), AP w Lublinie (5 777) oraz AP w Warszawie (5 591).

Wykres nr 12. Odwiedziny w czytelnich archiwów państwowych w 2018 r. [na podstawie danych ze sprawozdań statystycznych KN-1 archiwów państwowych według stanu na dzień 31 grudnia 2018 r.]

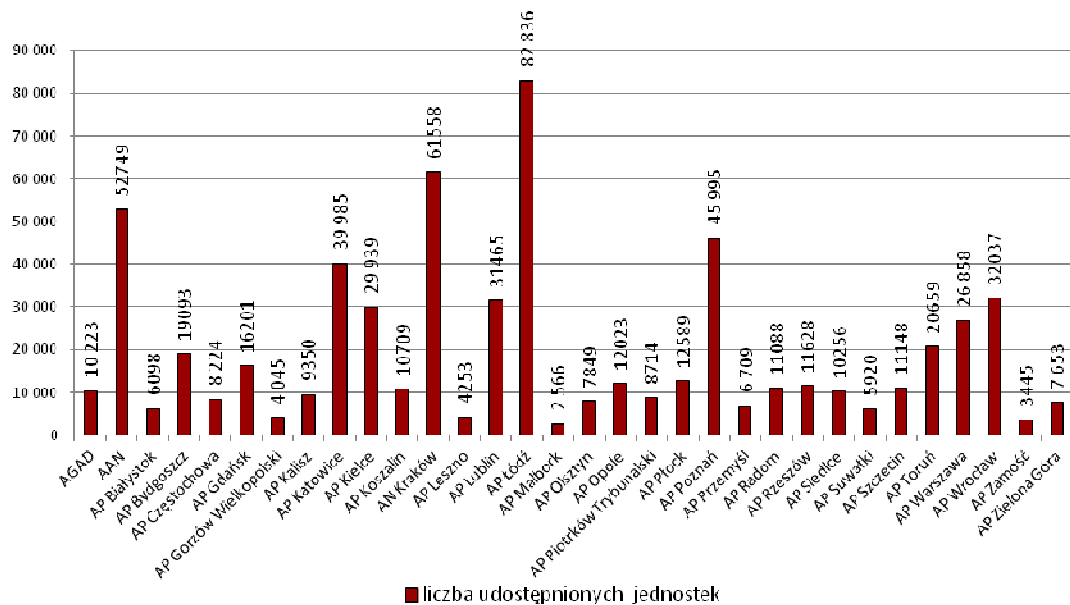

Szacuje się, że w 2018 r. w skali całej sieci archiwalnej największy odsetek użytkowników stanowiły, podobnie jak w roku poprzednim, osoby prowadzące badania naukowe, a drugą pod względem liczebności grupę – użytkownicy prowadzący poszukiwania o charakterze genealogicznym.

Łącznie w 2018 r. archiwa państwowe udostępniły 1 177 764 jednostki, co w porównaniu do 2017 r. stanowi spadek o prawie 17%. Zmniejszenie się liczby udostępionych jednostek w znacznej mierze związane jest ze wskaźnikami odnotowanymi przez NAC. Wyłączając dane tego Archiwum, podlegające ze względu na specyfikę jego zasobu znacznym wahaniom, liczba udostępionych jednostek spadła o niecałe 6%.

W 2018 r. najwięcej jednostek (553 899 j.a.) udostępniło NAC. Wśród pozostałych archiwów państwowych na pierwszym miejscu pod względem liczby udostępionych jednostek znalazło się AP w Łodzi, gdzie udostępniło 82 836 jednostek, AN w Krakowie, w którym użytkownicy skorzystali z 61 558 jednostek oraz AAN, które udostępniło 52 749 jednostek.

Wykres nr 13. Udostępnianie zasobu w archiwach państwowych w 2018 r. (z wyłączeniem NAC) [na podstawie danych ze sprawozdań statystycznych KN-1 archiwów państwowych według stanu na dzień 31 grudnia 2018 r.]

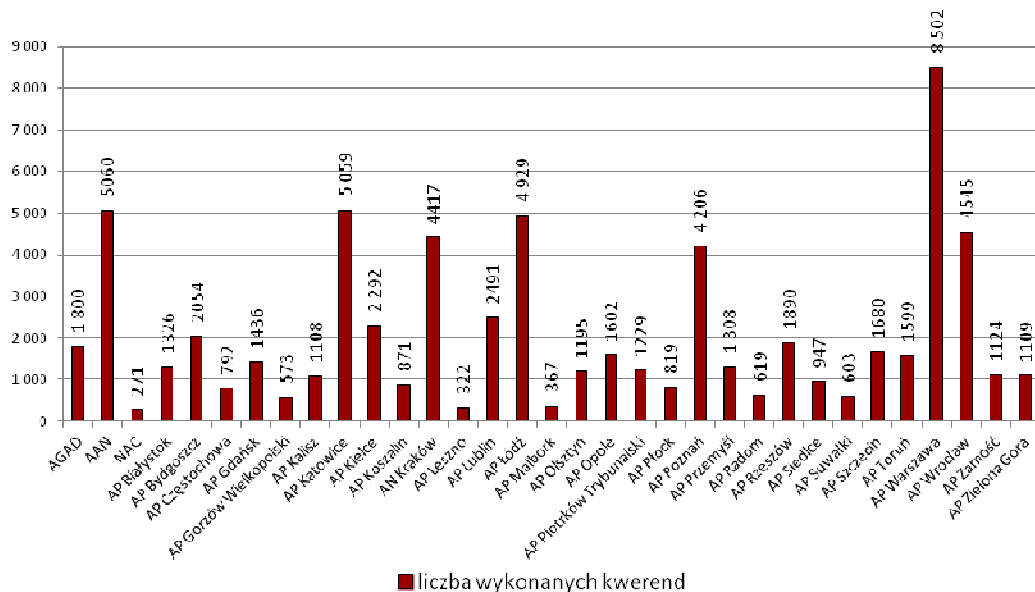

5.3.2. Kwerendy wykonywane przez archiwa państwowe

Archiwa państwowe na zlecenie użytkowników prowadziły we własnym zasobie poszukiwania informacji dotyczących określonego zagadnienia lub konkretnych osób.

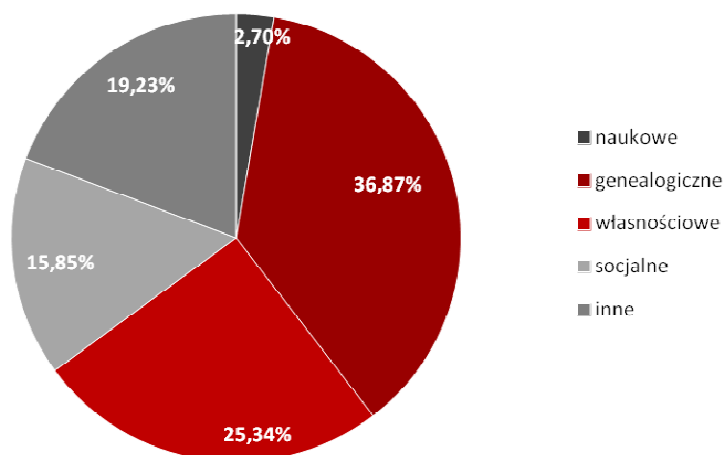
W 2018 r. archiwa państwowe zrealizowały 68 145 kwerend na podstawie zasobu archiwalnego. W porównaniu z rokiem poprzednim, liczba wykonanych kwerend spadła o ponad 6%. Najwięcej kwerend zrealizowało AP w Warszawie (8 502), AAN (5 060) oraz AP w Katowicach (5 059).

Wykres nr 14. Kwerendy zrealizowane na podstawie zasobu archiwalnego w 2018 r. [na podstawie sprawozdań statystycznych archiwów państwowych według stanu na dzień 31 grudnia 2018 r.]

Struktura tematyczna kwerend w 2018 r. nie uległa istotnym zmianom w stosunku do roku poprzedniego.

Wykres nr 15. Struktura tematyczna kwerend w 2018 r. [na podstawie danych ze sprawozdań statystycznych KN-1 archiwów państwowych według stanu na dzień 31 grudnia 2018 r.]

Dominującym typem kwerend realizowanych w 2018 r. były poszukiwania genealogiczne (25 128 wniosków; 36,87%). Najwięcej tego typu kwerend przeprowadziło AP w Łodzi (2 241), AP w Poznaniu (2 092) oraz AP we Wrocławiu (1 887). Drugą pod względem liczebności grupę kwerend (17 270 wniosków; 25,34%) stanowiły poszukiwania o charakterze własnościowym. Tego typu kwerendy szczególnie często były zlecane AP w Warszawie (4 781), AP w Łodzi (1 724) oraz AAN (1 264). Najrzadziej archiwa państwowe przeprowadzały kwerendy w celach naukowych (1 843; 2,70%). Badacze zdecydowanie częściej wybierają bowiem możliwość bezpośredniego korzystania z materiałów archiwalnych w czytelnich archiwów państwowych.

W NDAP udostępniano informacje o zasobie archiwalnym oraz wspierano poszukiwania prowadzone przez osoby prywatne i instytucje: zrealizowano 421 kwerend pisemnych o charakterze genealogicznym, informacyjnym, naukowym i własnościowym, 2 specjalne oraz 11 urzędowych. Ponadto udzielono informacji osobom zgłaszającym się osobiście (29 osób) lub telefonicznie (łącznie 421 kontaktów, w tym 220 zapytań o charakterze socjalnym, 45 genealogicznych, 37 naukowych, 15 adresowych, 4 własnościowe i 94 o innym charakterze).

5.3.3. Udostępnianie cyfrowych kopii materiałów archiwalnych w Internecie

Archiwa państwowe systematycznie zwiększają liczbę udostępnianych w Internecie kopii cyfrowych. Kopie materiałów archiwalnych z zasobu archiwów państwowych dostępne są głównie w serwisie *szukajwarchiwach.pl*, a także w serwisie *genealogiawarchiwach.pl*, na stronach internetowych archiwów, w bibliotekach cyfrowych oraz serwisach innych instytucji współpracujących z archiwami.

W obsługującym całą sieć archiwów państwowych serwisie *szukajwarchiwach.pl*, administrowanym przez NAC, na koniec 2018 r. opublikowanych było ponad 34 mln kopii cyfrowych materiałów archiwalnych. W roku sprawozdawczym liczba dostępnych kopii cyfrowych zwiększyła się o ponad 6 mln.

Dostęp on-line do ponad 3 mln stron zdigitalizowanych akt metrykalnych i ewidencji ludności z terenu województwa kujawsko-pomorskiego zapewnia portal *genealogiawarchiwach.pl*, uruchomiony w ramach realizowanego przez AP w Toruniu oraz AP w Bydgoszczy projektu *Źródła genealogiczne mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego*.

Poza ww. serwisami archiwa państwowe udostępniają zdigitalizowaną część swojego zasobu na własnych stronach internetowych, a także w bibliotekach cyfrowych. Kopie cyfrowe materiałów archiwalnych, głównie aktów stanu cywilnego, z zasobu archiwów państwowych dostępne są także na stronach internetowych towarzystw genealogicznych.

Łącznie archiwa państwowe zapewniają dostęp on-line do ponad 44 mln cyfrowych kopii materiałów archiwalnych ze swojego zasobu.

5.4. Reprografia dla użytkowników

W roku sprawozdawczym dla użytkowników wykonano ponad 270 000 kserokopii, ponad 172 000 skanów oraz ponad 66 000 fotografii cyfrowych. Sporządzano także wydruki skanów i fotografii cyfrowych oraz kopie nagrań.

5.5. Bazy danych w archiwach państwowych

2018 rok był pierwszym rokiem funkcjonowania w pełni, we wszystkich archiwach państwowych, Zintegrowanego Systemu Informacji Archiwalnej (ZoSIA). System został zaprojektowany w oparciu o jeden z najpopularniejszych otwartych systemów zarządzania relacyjnymi bazami danych jakim jest PostgreSQL. Dostęp do systemu zapewniony jest przez przeglądarkę internetową, tak jak w przypadku innych, powszechnie wykorzystywanych w archiwach, baz danych. Mowa tu o bazie danych DOKUMENTACJA (ewidencja dokumentacji niearchiwalnej) i NiKA (Nadzór i Kontrola Archiwalna).

Archiwa nadal korzystały też ze zestandaryzowanych, opracowanych w NDAP, baz danych w programie Access. Były to:

- 1) FILMIK (System rejestracji mikrofilmów poloników z archiwów zagranicznych),
- 2) KITA (Komputerowa Informacja Techniczna),
- 3) MAPY (Ewidencja map przechowywanych w zasobie),
- 4) MIKROFILM (System ewidencji mikrofilmów w zasobie),
- 5) PRADZIAD (Program Rejestracji Akt Metrykalnych i Stanu Cywilnego) – dane z tej bazy zostały scalone w skali ogólnopolskiej i udostępnione on-line,
- 6) RAP (Rejestr Archiwalnych Poszukiwań),
- 7) SCRINIUM (Inwentaryzacja dokumentów pergaminowych i papierowych),
- 8) SKAN (Ewidencja skanów),
- 9) SUMA (System Udostępniania Materiałów Archiwalnych),
- 10) TOPOGRAF (Inwentarz topograficzny zasobu).

W roku 2018 dokonano aktualizacji zestawienia zawierającego lokalne bazy danych, tzn. bazy przygotowane przez archiwa państwowe, udostępniane poprzez stronę internetową lub w pracowni naukowej. Plik, w wersji Excel, jest dostępny na stronie internetowej NDAP i odzwierciedla stan na 30 września 2018 r. Zawiera zestawienie dla 23 archiwów, z informacją o nazwie własnej danej bazy, krótkim opisie, dacie ostatniej aktualizacji czy trybie dostępu do bazy.

W 2018 r. rozpoczęto wdrażanie w bibliotekach archiwów państwowych zintegrowanego systemu bibliotecznego KOHA. Podstawowym celem wprowadzenia systemu jest utworzenie wspólnej bazy opisów bibliograficznych materiałów bibliotecznych, znajdujących się w posiadaniu archiwów państwowych oraz udostępnienie tych danych on-line w katalogu OPAC. System oparty jest na otwartym oprogramowaniu, a jego obsługa odbywa się przez przeglądarkę internetową. Pozwala na sporządzanie opisów bibliograficznych w pełni zgodnych z formatem katalogowania danych MARC21. Pierwszy etap wdrożenia objął zbiory biblioteczne Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych oraz 11 archiwów i 7 ich oddziałów (AGAD, AN w Krakowie, AP w Częstochowie, AP w Katowicach i oddziały w Bielsko-Białej i Cieszynie, AP w Koszalinie i oddziały w Słupsku i Szczecinku, AP w Lublinie i oddziały w Chełmie, Kraśniku i Radzynie Podlaskim, AP w Łodzi, AP w Olsztynie, AP w Opolu, AP w Przemyślu, AP w Warszawie). Na koniec 2018 r. do systemu wprowadzono blisko 70 000 rekordów egzemplarza.

6. Organy opiniodawcze i doradcze, komisje i zespoły międzyarchiwalne

6.1. Organy opiniodawcze i doradcze, komisje i zespoły międzyarchiwalne działające przy Naczelnym Dyrektorzem Archiwów Państwowych

W roku sprawozdawczym przy Naczelnym Dyrektorzem Archiwów Państwowych działały następujące grona:

- **Rada Archiwalna** – organ doradczy i opiniodawczy liczący piętnaście osób będących przedstawicielami środowiska nauki, kultury i dziedzictwa narodowego. Radzie przewodniczy dr hab. Dariusz Rymar (AP w Gorzowie Wielkopolskim), którego zastępcami są dr hab. Sławomir Cenckiewicz (Wojskowe Biuro Historyczne im. gen. Kazimierza Sosnkowskiego) oraz dr Jarosław Szarek (Instytut Pamięci Narodowej). W 2018 r. odbyło się jedno posiedzenie Rady – 17 maja, na którym podsumowano wyniki pracy archiwów państwowych w roku 2017 oraz omówiono zamierzenia dotyczące działalności w kolejnych latach na podstawie *Strategii digitalizacji zasobu archiwów państwowych na lata 2018-2023* oraz Wieloletniego programu inwestycyjnego *Budowa archiwów państwowych w latach 2019-2023*. Członkowie Rady zapoznani zostali również z projektem założeń do projektu ustawy *Prawo o archiwach*.
- **Centralna Komisja Metodyczna** – w skład Komisji kadencji 2016-2018 wchodziła: Hanna Staszewska (MKiDN) – przewodnicząca, Robert Górski (NDAP) – sekretarz, Kamila Follprecht (AN w Krakowie), Małgorzata Król (AAN), Dariusz Magier (AP w Siedlcach, Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach), Zbigniew Marek (AP w Poznaniu), Monika Płuciennik (AP w Gdańsku), Barbara Ratajewska (AP w Lesznie), Aleksandra Starczewska-Wojnar (AP w Opolu) i Jakub Żygawski (AP w Zamościu). W skład Komisji powołanej na lata 2018-2020 weszli: H. Staszewska – przewodnicząca, R. Górski – sekretarz, M. Król, D. Magier, Z. Marek, M. Płuciennik, A. Starczewska-Wojnar oraz Ewa Dubaj (AP w Częstochowie), Marcin Kapała (AP w Lesznie), Aleksander Korolewicz (AN w Krakowie), Magdalena Sadza (AP w Warszawie) i Edyta Targońska (AP w Lublinie). Centralna Komisja Metodyczna (kadencji 2016-2018 i 2018-2020) w 2018 r. odbyła 7 posiedzeń (7 marca, 4-5 kwietnia, 24 kwietnia, 5-6 czerwca, 10 lipca, 29 sierpnia i 7 listopada), w trakcie których dyskutowano nad zagadnieniem ważności inwentarzy archiwalnych sporządzonych przed wejściem w życie zarządzenia nr 8 z 30 stycznia 2018 r. w sprawie inwentaryzacji materiałów archiwalnych oraz sporządzania i zatwierdzania elektronicznych inwentarzy archiwalnych dla zespołów (zbiorów) w archiwach państwowych i opiniowano projekt zarządzenia w sprawie postępowania z rozbitymi zespołami (zbiorami)

archiwalnymi w archiwach państwowych. Komisja podjęła ponadto zagadnienie opracowania źródeł muzycznych w archiwach państwowych, a także rozważała możliwości zastosowania w polskiej metodyce archiwalnej założeń międzynarodowego standardu „Records in Context RIC-CM”.

W związku z wdrożeniem we wszystkich archiwach państwowych systemu ZoSIA prace CKM w roku sprawozdawczym skupiły się nad dostosowaniem przepisów metodycznych, głównie dotyczących ewidencjonowania, inwentaryzacji i zatwierdzania pomocy archiwalnych. CKM przedstawiła Naczelnemu Dyrektorowi pakiet projektów normatywów, które weszły w życie na początku lutego 2018 r. wraz z nową wersją systemu ZoSIA. Regulowały one następujące kwestie: ewidencjonowanie zasobu archiwalnego w archiwach państwowych; inwentaryzację materiałów archiwalnych oraz sporządzanie i zatwierdzanie elektronicznych inwentarzy archiwalnych dla zespołów (zbiorów) w archiwach państwowych; zakresu i trybu działania komisji metodycznych w archiwach państwowych; porządkowania i inwentaryzacji dokumentacji kartograficznej w archiwach państwowych oraz materiałów ulotnych w archiwach państwowych.

Najważniejszymi założeniami nowych przepisów było wprowadzenie ewidencji oraz inwentaryzacji elektronicznej, uproszczenie i ujednoczenie zasad opisu, uporządkowanie klasyfikacji postaci i rodzajów dokumentacji, wprowadzenie kontroli jakości sporządzanych opisów archiwalnych poprzez wzmocnienie roli kierowników opracowania oraz zatwierdzanie opracowania przez dyrektora archiwum.

Przygotowane zostały również projekty przepisów metodycznych w sprawie porządkowania i inwentaryzacji fotografii oraz dokumentów dźwiękowych i filmowych.

- **Centralna Komisja Archiwalnej Oceny Dokumentacji** – powołana Zarządzeniem Nr 35 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 3 kwietnia 2018 r. Komisji przewodniczył Maciej Parzniewski (NAC), a członkami byli Anna Jastrzębska – Pawlak (NDAP), Sergiusz Czarnota (AP w Częstochowie), Agnieszka Jacek (AP w Rzeszowie), Katarzyna Jaskółka – Leśniak (AN w Krakowie), Łukasz Kozłowski (AP w Szczecinie). Komisja w 2018 obradowała na 4 posiedzeniach i zajmowała się weryfikacją i rekomendacją dla Naczelnego Dyrektora zapisów instrukcji kancelaryjnej w zakresie dokumentacji teatralnej, a także wartościowaniem dokumentacji masowej, a w szczególności dokumentacją medyczną.
- **Komisja ds. Wyjazdów Zagranicznych** – w 2018 r. odbyły się dwa posiedzenia tego gremium. Na spotkaniu w dniu 2 lutego 2018 r. Komisja pod przewodnictwem Dyrektora Departamentu Archiwistyki rozpatrzyła 16 wniosków nadesłanych przez pracowników archiwów państwowych na wyjazdy do 7 krajów objętych wymianą bezdewizową archiwistów (Austria,

Białoruś, Chiny, Czechy, Litwa, Niemcy). Wyjazdy były realizowane w ciągu 2018 r. po uzyskaniu potwierdzeń ze strony partnerów zagranicznych. W dniu 9 listopada 2018 r. Komisja odbyła posiedzenie, na którym rozpatrzono wnioski na wyjazdy archiwistów polskich do archiwów czeskich, planowane w 2019 r. Spośród 6 zgłoszeń wybrano i pozytywnie zaopiniowano 2 wnioski, pracowników AAN na wyjazd do Archiwum Ziemińskiego w Opawie.

- **Rada Naukowa serii pamiętników dotyczących I wojny światowej** – do obowiązków jej członków należy wybór tekstów stosownych do publikacji w serii wydawniczej NDAP pt. „Wielka Wojna – codzienność niecodzienności”. Ponadto Rada sprawuje nadzór naukowy i redakcyjny nad poszczególnymi tomami serii.
- **grupa robocza do spraw archiwów kościelnych** – przewodniczącym grupy był ks. dr hab. Mieczysław Różański. W skład grupy wchodził przedstawiciel NDAP, archiwów państwowych i kościelnych. Grupa odbyła cztery posiedzenia – 12 marca, 4 czerwca, 15 października i 3 grudnia – między którymi członkowie grupy wykonywali ustalone zadania. W ramach prac przygotowano i przeprowadzono w archiwach diecezjalnych i zakonnych ankietę dotyczącą postępowania z materiałami archiwalnymi, a część ankiet poddano analizie. Ustalono konspekt przygotowywanego katalogu dobrych praktyk oraz zaproponowano autorów opracowania zagadnień w nim ujętych. Przygotowano też i zaopiniowano fragmenty poradnika, dotyczące: struktury zasobu w archiwach diecezjalnych i zakonnych, ewidencji zasobu oraz jego udostępniania i wypożyczania. Członkowie grupy roboczej omówili też wstępnie formułę i zakres tematyczny konferencji archiwistów państwowych i kościelnych, planowanej na 2019 r.
- **Rada Naukowa ds. Współpracy Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych i archiwów państwowych ze środowiskami naukowymi archiwistyki w Polsce** – powołana zarządzeniem nr 68 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 28 września 2018 r. Rada jest organem doradczym Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych, w zakresie kształtowania działalności naukowej archiwów państwowych w ścisłej współpracy ze środowiskami naukowymi archiwistyki w Polsce, służącej rozwojowi archiwistyki jako nauki oraz poszukiwaniu i rozwiązywaniu problemów badawczych związanych z praktyką funkcjonowania archiwów państwowych na wszystkich płaszczyznach działalności archiwalnej, ze szczególnym uwzględnieniem współczesnych problemów dziedziny archiwalnej.

W skład Rady wchodzi: prof. Waldemar Chorążyczewski (Uniwersytet Mikołaja Kopernika) – przewodniczący; dr Henryk Niestrój (NDAP) – zastępca przewodniczącego; dr Bartosz Nowożycki (NDAP) – sekretarz; dr Dorota Drzewiecka (Uniwersytet Pedagogiczny); dr hab. Marlena Jabłońska

(Uniwersytet Mikołaja Kopernika); dr hab. Marek Konstankiewicz (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej); dr hab. Dariusz Magier (Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny); prof. Irena Mamczak-Gadkowska (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza); prof. Krzysztof Skupieński (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej); dr Anna Żeglińska (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski). Do zadań Rady należy: zbieranie, weryfikacja i ocena propozycji zgłaszanych przez archiwa państwowe i środowiska naukowe w zakresie prowadzenia badań naukowych; inspirowanie i organizowanie w środowiskach naukowych oraz archiwach państwowych dyskusji nad zagadnieniami wymagającymi przebadania oraz inspirowanie do zgłaszania postulatów badawczych w zakresie archiwistyki.

W 2018 r. Rada odbyła jedno posiedzenie (28 sierpnia 2018 r.). Głównym punktem posiedzenia była dyskusja nad listą rekomendowanych tematów badawczych oraz harmonogramem pracy Rady. Odnośnie do procesu realizacji badań naukowych Rada stwierdziła, że oczekuje zgłoszenia tematu w konkretnym obszarze wraz z wykonawcami badań. Zaproponowano, aby każdy projekt miał koordynatora, który będzie służył jako łącznik z Radą. Rada zakończyła proces konsultacji listy tematów z końcem października. Lista tematów została przekazana do zaopiniowania archiwom państwowym. Swoje propozycje do niej zgłosiły archiwa w Bydgoszczy, Lublinie, Przemyślu, Rzeszowie, Siedlcach i Wrocławiu.

- **Wewnętrzna komisja oceny wniosków dyrektorów archiwów państwowych w zakresie pozyskiwania materiałów archiwalnych** powołana zarządzeniem Nr 85 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 23 listopada 2017 r. w sprawie określenia zasad i trybu działania wewnętrznej komisji oceny wniosków dyrektorów archiwów państwowych w zakresie pozyskiwania materiałów archiwalnych z późn. zm. Komisji przewodniczył Zastępca Naczelnego Dyrektora H. Niestrój, a jej członkami byli pracownicy NDAP. W 2018 r. w trakcie 10 posiedzeń Komisja zajmowała się wnioskami złożonymi przez następujące archiwa (6): AP w Bydgoszczy – 1 wniosek, AAN – 3 wnioski, AGAD – 2 wnioski, AP w Lublinie – 1 wniosek, NAC – 1 wniosek oraz AP w Piotrkowie Trybunalskim – 2 wnioski.
- **Zespół do opracowania zasad przejmowania materiałów archiwalnych w postaci elektronicznej do zasobu archiwów państwowych** – powołany Zarządzeniem Nr 40 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 27 kwietnia 2018 r. w sprawie powołania i ustalenia trybu pracy zespołu do opracowania zasad przejmowania materiałów archiwalnych w postaci elektronicznej do zasobu archiwów państwowych oraz wyznaczenia przedstawicieli archiwów państwowych odpowiedzialnych za postępowanie z dokumentacją w postaci elektronicznej. Zespołowi przewodniczył Sebastian Czerniak (NDAP), a członkami byli Jarosław Bednarek (AP we Wrocławiu), Beata Białek (AP w Kielcach), Janusz Bonczkowski (AP w Toruniu), Anna

Jadeszko (AP w Lublinie), Marek Kuczyński (AP w Olsztynie), Barbara Kurdyk (AP w Katowicach), Maciej Parzniewski (NAC), Katarzyna Piechowska (AP w Warszawie). W 2018 r. zespół obradował na 4 posiedzeniach i skupił się nad opracowaniem „Wytycznych dotyczących sposobu postępowania podczas przejmowania materiałów archiwalnych w postaci elektronicznej”.

- **Zespół roboczy ds. wsparcia wdrożeń systemu elektronicznego zarządzania dokumentacją w archiwach państwowych** – powołany zarządzeniem Nr 18 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 7 lutego 2018 r. w sprawie powołania i ustalenia trybu pracy zespołu roboczego, w celu wsparcia wdrożeń systemu elektronicznego zarządzania dokumentacją w archiwach państwowych. Zespołowi przewodniczył Marcin Buczek (AP w Lublinie), a członkami byli Sebastian Czerniak (NDAP), Renata Gąsior (AP w Lublinie), Andrzej Kania (AP w Kielcach), Paweł Lipiński (NAC), Dariusz Makowski (NDAP), Sławomir Marchel (AP w Opolu), Karol Strömich (AP w Olsztynie). W 2018 r. zespół realizował następujące zadania:
  - szkolenia z obsługi i administrowania systemu EZD PUW dla pracowników archiwów państwowych: członkowie zespołu przeprowadzili 6 szkoleń (AP w Zielonej Górze, AP w Gorzowie Wielkopolskim, AP w Toruniu, AP w Bydgoszczy, AP w Rzeszowie, AAN), na których przeszkolili 104 pracowników archiwów państwowych oraz współuczestniczyli w 2 szkoleniach (AP we Wrocławiu, AP w Katowicach) prowadzonych przez pracowników Podlaskiego Urzędu Wojewódzkiego, podczas których przeszkolono kolejnych 40 osób,
  - członkowie zespołu prowadzili liczne konsultacje z zakresu wyboru sprzętu IT niezbędnego do obsługi systemu EZD PUW oraz jego parametrów,
  - zespół w ramach realizacji swoich obowiązków czuwał nad całym procesem wdrożenia, w szczególności wspomagał archiwa państwowe we Wrocławiu, Zielonej Górze, Gorzowie Wielkopolskim, Toruniu, Bydgoszczy oraz Rzeszowie w zakresie instalacji środowisk testowych systemu.

6.2. Organy opiniodawcze i doradcze w archiwach państwowych

Do funkcjonujących w archiwach państwowych organów opiniodawczo-doradczych należą:

- **Rady naukowo-programowe**

W roku sprawozdawczym rady naukowo-programowe funkcjonowały w sześciu archiwach państwowych: AGAD, AAN, AP w Kielcach, AP

w Opolu, AP w Przemyśle i AP w Szczecinie. Odbyły one w tych archiwach łącznie 6 posiedzeń. Przedmiotem posiedzenia Rady naukowo-programowej w AAN były zagadnienia związane z obchodami stulecia Archiwum oraz stulecia reaktywowania stosunków Polski ze Stolicą Apostolską. W trakcie posiedzenia Rady oraz Zespołu Redakcyjnego „Świętokrzyskich Studiów Archiwalno-Historycznych” w AP w Kielcach opiniowano materiały nadesłane do VII tomu periodyku, ustalono skład zespołu recenzentów tego tomu oraz omówiono sprawy bieżące wydawnictwa. Na posiedzeniu Rady w AP w Opolu omówiono plany naukowe, wydawnicze, edukacyjne i popularyzatorskie na 2018 r. Z kolei podczas posiedzenia Rady w AGAD omówiono inicjatywy naukowe, wydawnicze i popularyzatorskie zrealizowane przez Archiwum w roku sprawozdawczym, a także plany na 2019 r.

▪ **Komisje metodyczne**

W archiwach państwowych działały 33 komisje metodyczne, funkcjonujące na zasadach określonych w zarządzeniu nr 9 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z 30 stycznia 2018 r. w sprawie określenia zakresu i trybu działania komisji metodycznych w archiwach państwowych. W związku z realizacją programu retrokonwersji pomocy ewidencyjno-informacyjnych, Naczelny Dyrektor zawiesił w wielu archiwach państwowych opracowanie. W roku sprawozdawczym odbyło się mniej posiedzeń komisji metodycznych niż w latach ubiegłych. Komisje metodyczne zebrały się na 16 posiedzeniach, w trakcie których m.in. omawiano metody opracowania różnych rodzajów materiałów archiwalnych, opiniowano poprawność opracowania zespołów (zbiorów) oraz sporządzonych do nich pomocy ewidencyjno-informacyjnych, zatwierdzano zmiany w ewidencji zasobu. Na posiedzeniach opiniowano również plany opracowania zasobu na 2019 r., a także omawiano zagadnienia związane ze scalaniem zespołów rozbitych. W 2018 r. najczęściej zbierały się komisje metodyczne: AGAD – 4 posiedzenia, AP w Warszawie – 3 posiedzenia, oraz po 1 posiedzeniu w AAN, AP w Bydgoszczy, Częstochowie, AN w Krakowie, AP w Malborku, Siedlcach, Toruniu, Wrocławiu i w Zamościu.

▪ **Komisje Archiwalnej Oceny Dokumentacji**

W archiwach państwowych działało 20 komisji archiwalnej oceny dokumentacji, w których pracach uczestniczyli reprezentanci wszystkich 33 archiwów. W roku sprawozdawczym odbyło się 69 posiedzeń komisji archiwalnej oceny dokumentacji, w trakcie których przede wszystkim zajmowano się wartościowaniem dokumentacji.

7. Działalność naukowa prowadzona przez archiwa państwowe

7.1. Zebrania naukowe

W 2018 r. zebrania naukowe zorganizowano w 15 archiwach państwowych. Łącznie odbyło się 55 zebrań naukowych, podczas których wygłoszono 69 referatów i komunikatów. Odbyło się o jedno zebranie naukowe więcej niż w roku ubiegłym, przy czym liczba wygłoszonych wystąpień była mniejsza o 4. Najwięcej zebrań miało miejsce w AP w Szczecinie (8), AGAD (6), AP w Łodzi (5) oraz w AP w Lublinie, Opolu, Poznaniu, Siedlcach i Warszawie oraz w AN w Krakowie (po 4).

Prezentowane na spotkaniach referaty dotyczyły najczęściej materiałów źródłowych przechowywanych w zasobie archiwalnym, prawa archiwalnego, historii Polski oraz historii regionalnej, dziejów archiwów i ich zasobów, jak również popularyzacji wiedzy historycznej. Podejmowano również zagadnienia z zakresu metodyki archiwalnej, dokumentu elektronicznego, udostępniania i zabezpieczania zasobu archiwalnego, w tym również konserwacji oraz digitalizacji archiwaliów. Na zebraniach naukowych przedstawiane były również sprawozdania z konferencji, seminariów i szkoleń, w których uczestniczyli pracownicy archiwów, jak również z pobytu w instytucjach polonijnych. Wybrane spośród prezentowanych na zebraniach referaty były następnie przygotowane do publikacji w wydawnictwach tradycyjnych oraz w Internecie.

7.2. Udział w konferencjach naukowych

Pracownicy archiwów państwowych uczestniczyli w 304 krajowych i międzynarodowych konferencjach, seminariach i sesjach naukowych, co stanowi spadek o około 9% w stosunku do roku 2017.

W trakcie wymienionych wydarzeń wygłosili 329 referatów (o dwa więcej niż w roku poprzednim) dotyczących zagadnień z zakresu historii Polski (szczególnie 100-lecia odzyskania przez Polskę niepodległości) i historii powszechnej, archiwistyki (szczególnie teorii i metodyki), dziejów archiwów państwowych i ich zasobów, konserwacji i postępowania z różnymi rodzajami materiałów archiwalnych (w tym dokumentami elektronicznymi), edukacji i popularyzacji oraz badań genealogicznych.

Wiele tych konferencji organizowały lub współorganizowały archiwa państwowe oraz NDAP, w tym: III ogólnopolską konferencję archiwistów i historyków "Educare necesse est" (Warszawa, 7-8.06.2018 r.), „Zabytki - Biologia - Konserwacja. Teoria a praktyka” (Toruń, 18-19.10.2018 r.), „Archiwa Niepodległej. Źródła do badań odzyskiwania przez Polskę niepodległości w archiwach państwowych” (Warszawa, 20-21.09.2018 r.), „Od opracowania do retrokonwersji. Współczesne wyzwania dla opisu archiwalnego” (Warszawa, 6.12.2018 r.), „XII Zjazd uczestników i sympatyków Internetowego Forum Archiwalnego (IFAR)” (Gdańsk, 29-30.05.2018 r.).

Liczne konferencje organizowano we współpracy z innymi instytucjami, uczelniami, towarzystwami i stowarzyszeniami, związkami wyznaniowymi itp., np.: „Belliculum Diplomaticum VII Lublinense: Dokument w administracji europejskiej. Od pergaminu i papieru do e-Government” (Lublin, 13-14.05.2018 r.), „Zasób-specyfika-upowszechnianie. Film i fotografia we współczesnym archiwum” (Warszawa, 29.10.2018 r.), „Niepodległość jako projekt i doświadczenie” (Warszawa, 27-28.11.2018 r.), „Drogi do niepodległości narodów Europy Wschodniej 1914–1921” (Ciechanowiec, 6-7.06.2018 r.), „Drogi do niepodległości 1914–1918, część III: Polska Odrodzona” (Warszawa, 23.11.2018 r.), „XV Ogólnopolska Konferencja Organizacyjno-Szkoleniowa Stowarzyszenia Archiwistów Instytucji Wymiaru Sprawiedliwości” (Olsztyn, 17-20.04.2018 r.), „XV Zjazd Sekcji Archiwistów Samorządowych Stowarzyszenia Archiwistów Polskich” (Cieszyn, 17-19.05.2018 r.), XXVII Seminarium w cyklu Składowanie i archiwizacja dokumentów „Nowe wyzwania w działalności archiwów – archiwizacja specyficznych rodzajów dokumentacji oraz RODO w archiwach” (Warszawa, 22.05.2018 r.), „V Ogólnopolska Konferencja Genealogiczna” (Brzeg, 21-22.09.2018 r.), „100-lecie polskich archiwów państwowych” (Poznań, 18-19.10.2018 r.), konferencja samorządowa „100-lecie Odzyskania Niepodległości. Samorząd Małopolski w Odzyskaniu Niepodległości” (Kraków, 18.09.2018 r.), „VII Wiosenne Spotkania Archiwalne (Toruń, 25-26.05.2018 r.), „Pierwsze dni niepodległości” (Białystok, 14-16.03.2018 r.), „Marzec '68 w Poznaniu” (Poznań, 20.03.2018 r.), „Niepodległa w kulturze. Kultura Kujaw i Pomorza w okresie międzywojennym” (Toruń, 18.10.2018 r.), „Między zniewoleniem a niepodległością. Bydgoszcz w XX wieku” (Bydgoszcz, 10.10.2018 r.), „Odrodzone Polska (1918–1939). Z perspektywy niemieckiego Pomorza” (Szczecin, 27.11.2018 r.), XIII Ogólnopolskie Seminarium Archiwalne „Zabezpieczanie i ochrona materiałów archiwalnych – teoria i praktyka” (Sandomierz, 4-5.06.2018 r.).

W 2018 r. przedstawiciele archiwów państwowych i NDAP uczestniczyli w 38 konferencjach międzynarodowych, wygłaszając 44 referaty, w tym m.in. w: 13th International Conference „Indoor Air Quality in Heritage and Historic Environments” (Kraków, 10-12.10.2018 r.), „Archiwa w państwach totalitarnych w Centralnej i Wschodniej Europie” (Lublin – Sandomierz, 5-7.09.2018 r.), „Polacy w Irkucku w XIX i XX w.” (Lublin, 29-30.11.2018 r.), „The Nineteenth General Conference of the Eurasian Regional Branch of the International Council on Archives (EURASICA)” (Warszawa, 12-14.06.2018 r.), „The International Association of Jewish Genealogical Societies – IAJGS” (Warszawa, 5-10.08.2018 r.), IV Międzynarodowy Kongres Naukowy „Stan badań nad wielokulturowym dziedzictwem dawnej Rzeczypospolitej” (Rzeszów-Jarosław, 3-5.10.2018 r.), „Problem pomocy Żydom w czasie II wojny światowej w świetle źródeł archiwalnych polskich i zagranicznych” (Przemyśl, 17-19.10.2018 r.), „Forum Państw Morza Bałtyckiego. Dziedzictwo kulturowe w promocji i rozwoju regionu Morza Bałtyckiego” (Gdańsk, 28-30.10.2018 r.), „1918 – Das letzte Kriegsjahr” (Wiedeń, 9.11.2018 r.), „180e Anniversaire de la Bibliothèque Polonaise de Paris” (Paryż, 26.10.2018 r.), „Rabunek i germanizacja

polskich dzieci w czasie II wojny światowej” (Kraków, 21-22.11.2018 r.), 15. Międzynarodowa konferencja archiwalna „Image & Research” (Girona 22-24.11.2018 r.), “Communication and Information Sciences in Networked Society: Experience and Insights” (Wilno, 14-15.06.2018 r.).

7.3. Udział w projektach (projekty samodzielne i realizowane we współpracy)

Archiwa państwowe brały udział, także we współpracy z innymi instytucjami krajowymi oraz zagranicznymi, w realizacji różnych programów i projektów badawczych. W 2018 r. pracownicy archiwów państwowych uczestniczyli m.in. w:

- projekcie realizowanym przez Wydział Biologii Uniwersytetu Warszawskiego pn. „Inteligentny System Pomiarów Parametrów Środowiskowych wraz z wbudowanymi modelami predykcyjnymi na potrzeby ochrony dóbr dziedzictwa kulturowego”, polegającym na przeprowadzeniu pomiarów parametrów fizykochemicznych, tj. temperatury, wilgotności, stężenia pyłów zawieszonych oraz czystości mikrobiologicznej powietrza w pomieszczeniach AAN;
- projekcie grantowym Narodowego Instytutu Polskiego Dziedzictwa Kulturalnego za Granicą *Polonika* „Od źródła do palety malarza: wydobywanie, produkcja i handel azurytem, malachitem i smaltą na obecnym terytorium Polski (XVI-XVIII w.)” pracownik AAN uczestniczył w realizacji i opracowaniu wyników kwerend źródłowych w archiwach polskich i obcych;
- projekcie MKiDN pn. „Rejestracja warszawianów w archiwach instytucji polonijnych w Londynie” w ramach programu „Ochrona dziedzictwa za granicą”;
- projekcie grantowym finansowanym przez Narodowy Program Rozwoju Humanistyki pt. „Dokumentacja archiwalna dotycząca obecności i działalności Polaków na terenie Padwy w zasobach Archiwum Veneranda Arca w Padwie (XV-XX wiek) – pracami zespołu badawczego kieruje prof. Mirosław Lenart, dyrektor AP w Opolu.

AP w Łodzi kontynuowało prace w ramach projektu „Makieta Litzmannstadt Getto”, realizowanym przez Muzeum Tradycji Niepodległościowych w Łodzi. Archiwum jest także partnerem projektu „Dzieci Bałut – murale pamięci”, którego założeniem jest upamiętnienie dzieci polskich, żydowskich i romskich żyjących w czasie II wojny światowej na Bałutach.

AP w Szczecinie kontynuowało kwerendy źródłowe związane z przygotowaniem opracowania dotyczącego historii placówki w latach 1918-1945. Przygotowano maszynopis monografii o dziejach archiwum w latach 1914-1945, którego opublikowanie zaplanowane jest na 2019 r. Ponadto, Archiwum prowadziło badania w zakresie rozwoju form kancelaryjnych i akt spraw w XVII

i XVIII – pracownik archiwum prowadził kwerendę w ramach stypendium w Landesarchiv Nordrhein-Westphalen Abteilung Westphalen w Münster.

Podjęte i kontynuowane w roku sprawozdawczym przedsięwzięcia miały także często charakter badań nad historią regionalną. Ich inicjatorem były archiwa, bądź stanowiły one wynik współpracy z przedstawicielami środowisk lokalnych – jednostkami administracji samorządowej, związkami zawodowymi i instytucjami kultury. Wśród przedsięwzięć własnych archiwów wymienić można następujące projekty:

- „Historia Solidarności Region Ziemia Sandomierska w latach 1980-1990” – projekt badawczy realizowany przez AP w Kielcach we współpracy z Zarządem Regionu NSZZ „Solidarność” Ziemia Sandomierska oraz z Oddziałem w Rzeszowie Instytutu Pamięci Narodowej;
- „Poczet burmistrzów miasta Łowicza 1645-1945”, realizowany przez AP w Warszawie;
- „Księgi hipoteczne miasta Zamościa XIX i XX w. – opracowanie klucza adresowo-topograficznego” oraz „Nazwy miejscowe Zamościa oraz ich rozmieszczenie topograficzne na obszarze dzisiejszego miasta” – realizowane przez AP w Zamościu.

Archiwa brały także udział w przedsięwzięciach badawczych realizowanych przez środowiska naukowe i inne instytucje:

- pracownicy AP w Katowicach kontynuowali prace w ramach projektów: „Monografia Andrychowa”, realizowanego przez Urząd Miejski w Andrychowie, „Monografia Kęt”, realizowanego przez Urząd Gminy w Kętach, „Monografia Zatora”, realizowanego przez Urząd Miejski w Zatorze, „Monografia Chorzowa”, realizowanego przez Muzeum w Chorzowie, oraz „Tyski Słownik Biograficzny”, realizowanego przez Muzeum Miejskie w Tychach; pracownicy AP w Katowicach uczestniczyli również w projekcie „Śląski słownik geograficzno-historyczny (Geohist)”, organizowanym przez MKiDN w ramach programu „Kultura Cyfrowa”. Współpracowano także z Instytutem Badań Regionalnych Biblioteki Śląskiej w Katowicach;
- pracownicy AP we Wrocławiu Oddział w Jeleniej Górze uczestniczyli w projekcie „Wielka Wojna w cieniu Karkonoszy. Niemieckie i polskie miejsca pamięci w regionie jeleniogórskim z perspektywy minionego stulecia” – realizowanym przez Towarzystwo Przyjaciół Jeleniej Góry z Karkonoskiego Towarzystwa Naukowego w Jeleniej Górze.

7.4. Współpraca w zakresie archiwistyki

Archiwa państwowe kontynuowały, a także nawiązywały, współpracę m.in. z państwowymi jednostkami organizacyjnymi, organizacjami pożytku publicznego (fundacje, stowarzyszenia, etc.), z instytucjami naukowymi kulturalnymi, oświatowymi, stowarzyszeniami, szkołami i innymi jednostkami naukowo-badawczymi.

Współpraca obejmowała organizację wystaw, konferencji, spotkań, seminariów i innych wydarzeń, publikacje prac naukowych i popularyzatorskich; a także wymianę wiedzy i doświadczeń z zakresu dokumentowania i popularyzacji dziejów, badań historycznych oraz praktyki archiwalnej. Prowadzono lekcje, pokazy i warsztaty archiwalne (w tym konserwatorskie i związane z digitalizacją zasobu), w siedzibach archiwów państwowych goszczono wycieczki uczniów i studentów. Wspierano ośrodki akademickie w kształceniu archiwistów.

Spośród placówek współpracujących w 2018 r. z siecią archiwów państwowych należy wymienić m.in:

- 1) muzea: Muzeum Romantyzmu w Opinogórze, Muzeum Marynarki Wojennej w Gdyni, Amerykańskie Muzeum Pamięci Holocaustu, Muzeum Teatralne Opery Narodowej w Warszawie, Narodową Galerię Sztuki Zachęta w Warszawie, Narodowe Muzeum Morskie w Gdańsku, Muzeum Sali BHP Stoczni Gdańskiej, Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku, Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN, Muzeum Narodowe w Krakowie i w Warszawie, Muzeum Ziemiaństwa w Dobrzycy, Zamek Księżąt Pomorskich w Szczecinie,
- 2) instytucje naukowe: Uniwersytet Warszawski, Wojskowe Centrum Edukacji Obywatelskiej, Instytut Kultury Polskiej, Ośrodek Badań nad Totalitaryzmami im. Witolda Pileckiego, Instytut Pamięci Narodowej, Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego w Krakowie, Dom Spotkań z Historią, Poznańskie Centrum Superkomputerowo-Sieciowe Polskiej Akademii Nauk, Żydowski Instytut Historyczny w Warszawie,
- 3) administrację publiczną: Agencję Mienia Wojskowego, Urząd ds. Komitantów i Osób Represjonowanych, Naczelny Sąd Administracyjny, Kancelarię Prezydenta RP, Kancelarię Sejmu RP, Kancelarię Premiera RP,
- 4) stowarzyszenia archiwistów i inne archiwa: Stowarzyszenie Archiwistów Polskich, Archiwum Nauki PAN i PAU, Archiwum Komisji Krajowej NSZZ „Solidarność”,
- 5) towarzystwa genealogiczne i regionalne: Zachodniopomorskie Towarzystwo Genealogiczne „Pomerania”, Wielkopolskie Towarzystwo Genealogiczne „Gniazdo”, Stowarzyszenie na Rzecz Dolnego Śląska,

- 6) związki i towarzystwa religijne: Kościół Ewangelicko-Augsburski, Towarzystwo Chrystusowe,
- 7) inne organizacje: Ligę Kobiet Polskich, Towarzystwo Nauczycieli Bibliotekarzy Szkół Polskich, Fundację Wielkopolską Bibliotekę Cyfrową,

Ponadto kontynuowano współpracę z szeregiem innych instytucji, obejmującą działalność wydawniczą, prowadzenie kwerend archiwalnych oraz konsultacje przy opracowaniu zbiorów.

7.5. Udział we władzach instytucji naukowych i kulturalnych

Pracownicy archiwów państwowych i NDAP zasiadali w organach instytucji naukowych i kulturalnych, takich jak:

- instytucje naukowe
  - dr Henryk Bartoszewicz z AGAD pełnił funkcję członka Zespołu Historii Kartografii przy Instytucie Historii Nauki PAN,
  - dr hab. Piotr Greiner z AP w Katowicach pełnił funkcję członka Komisji Geografii Historycznej i Komitetu Nauk Historycznych Polskiej Akademii Nauk,
  - prof. Norbert Kasperek z AP w Olsztynie pełnił funkcję członka Komitetu Nauk Historycznych przy Wydziale Nauk Humanistycznych i Społecznych Polskiej Akademii Nauk,
  - prof. Mirosław Lenart z AP w Opolu pełnił funkcję rektora Accademia dei Rampanti oraz kierownika Międzywydziałowego Zakładu Badań nad Dziejami Kultury Rzeczypospolitej Obojga Narodów na Uniwersytecie Opolskim,
  - Elżbieta Surma-Jończyk z AP w Częstochowie pełniła funkcję członka Rady Ekspertów Zewnętrznych przy Wydziale Filologiczno-Historycznym oraz Rady Ekspertów ds. Jakości Kształcenia na kierunku Administracja przy Wydziale Nauk Społecznych Akademii Jana Długosza w Częstochowie;
- kapituły
  - prof. Norbert Kasperek z AP w Olsztynie pełnił funkcję członka Kapituły Nagrody Humanistycznej im. Wojciecha Kętrzyńskiego,
  - dr Tadeusz Krawczak z AAN pełnił funkcję członka Kapituły Nagrody IPN „Kustosza Pamięci Narodowej”;
- muzea
  - Jan Chmura z AN w Krakowie pełnił funkcję członka Zarządu Towarzystwa Przyjaciół Muzeum Wincentego Witosa w Wierzchosławicach,

- Joanna Chojecka z AP w Koszalinie pełniła funkcję członka Rady Muzealnej przy Muzeum w Koszalinie,
  - Barbara Grzybek z AP we Wrocławiu pełniła funkcję członka Rady Muzeum Regionalnego w Lubaniu,
  - Kazimierz Jaroszek z AP w Radomiu pełnił funkcję członka Rady Muzeum Regionalnego w Koziencach,
  - prof. Norbert Kasperek z AP w Olsztynie pełnił funkcję przewodniczącego Rady Naukowej Ośrodka Badań Historii Wojskowej przy Muzeum Wojska Polskiego w Białymstoku,
  - dr Marek Kietliński z AP w Białymstoku pełnił funkcję członka Rady Naukowo-Programowej Muzeum Podlaskiego i Muzeum Wojska w Białymstoku,
  - dr Tadeusz Krawczak z AAN pełnił funkcję sekretarza naukowego Rady Naukowej Muzeum Kolekcji Jana Pawła II, członka Rady Naukowej Muzeum Marszałka Józefa Piłsudskiego w Sulejówku, a także członka Rady Naukowej Muzeum Południowego Podlasia w Białej Podlaskiej,
  - dr Tomasz Matuszak z AP w Piotrkowie Trybunalskim pełnił funkcję członka Rady Muzeum im. Antoniego hr. Ostrowskiego w Tomaszowie Mazowieckim,
  - Ryszard Wojtkowski – Zastępca Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych pełnił funkcję członka Rady Muzeum Mazowsza Zachodniego w Żyrardowie;
- stowarzyszenia archiwistów i stowarzyszenia przyjaciół archiwów
    - Eugeniusz Borodij z AP w Bydgoszczy pełnił funkcję członka Prezydium Zarządu Głównego Stowarzyszenia Archiwistów Polskich,
    - dr Adam Dąbrowski z AAN pełnił funkcję członka Zarządu Międzynarodowego Towarzystwa Miłośników Muzyki Polskiej im. I. J. Paderewskiego,
    - Paweł Hudzik z AP w Katowicach pełnił funkcję prezesa Towarzystwa Przyjaciół Archiwum,
    - Kazimierz Jaroszek z AP w Radomiu pełnił funkcję prezesa Zarządu Głównego Stowarzyszenia Archiwistów Polskich,
    - Grzegorz Łanocha z AP w Przemyślu pełnił funkcję prezesa Przemyskiego Towarzystwa Archiwistycznego „Archiwariusz” w Przemyślu,
    - Jolanta Niezborala z AP w Poznaniu pełniła funkcję wiceprezesa Oddziału Stowarzyszenia Archiwistów Polskich w Poznaniu,

- Stefan Olejniczak z AP w Poznaniu pełnił funkcję zastępcy przewodniczącego Stowarzyszenia „Societas Archivi Posnaniensis”,
- dr hab. Dariusz Rymar z AP w Gorzowie Wielkopolskim pełnił funkcję wiceprezesa Towarzystwa Przyjaciół Archiwum i Pamiątek Przeszłości,
- Piotr Zawilski z AP w Łodzi pełnił funkcję wiceprezesa Zarządu Głównego Stowarzyszenia Archiwistów Polskich,
- funkcję prezesa Oddziału Stowarzyszenia Archiwistów Polskich pełnili: Anna Jankowska z AP Radomiu, Sławomir Pułkownik z AP w Toruniu, Monika Płuciennik z AP w Gdańsku, Karol Andrzejewski z AP w Kaliszu, Elżbieta Laska z AP w Przemyślu i dr hab. Paweł Gut z AP w Szczecinie;
- stowarzyszenia oraz instytucje regionalne
  - Krystyna Bańka z AP w Płocku pełniła funkcję wiceprzewodniczącej Rady ds. kombatanatów oraz ochrony pamięci walk i męczeństwa przy Prezydencie Miasta Płocka,
  - Adrianna Bryk z AP w Łodzi pełniła funkcję wiceprzewodniczącej Zarządu Klubu Historycznego im. Gen. Stefana Roweckiego „Grota” w Zduńskiej Woli,
  - Joanna Chojecka z AP w Koszalinie pełniła funkcję członka Rady Kultury przy Prezydencie Miasta Koszalina, członka Rady Społeczno-Naukowej Leśnego Kompleksu Promocyjnego „Lasy Środkowopomorskie” przy Dyrektorsze Generalnym Lasów Państwowych, a także członka Komitetu Redakcyjnego „Rocznika Koszalińskiego” i „Almanachu Kultury Koszalińskiej”,
  - Sławomir Filipowicz z AP w Suwałkach pełnił funkcję wiceprezesa Stowarzyszenia Przyjaciół Suwalszczyzny,
  - dr Ewa Grin-Piszczyk z AP w Przemyślu pełniła funkcję wiceprezesa Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Przemyślu,
  - Aneta Kowalczyk z AP w Lublinie pełniła funkcję członka Zarządu Kraśnickiego Towarzystwa Regionalnego,
  - Ivo Łaborewicz z AP we Wrocławiu pełnił funkcję prezesa Towarzystwa Przyjaciół Jeleniej Góry,
  - Piotr Pawłowski z AP w Kielcach pełnił funkcję prezesa Sandomierskiego Stowarzyszenia Pamięć i Solidarność,
  - dr hab. Marek Romaniuk z AP w Bydgoszczy pełnił funkcję wiceprezesa Towarzystwa Miłośników Miasta Bydgoszczy,

- Piotr Rybczyński z AP w Poznaniu pełnił funkcję prezesa Towarzystwa Przyjaciół Konina i Koła Przyjaciół Miejskiej Biblioteki Publicznej w Koninie;
- towarzystwa historyczne
  - dr Zbigniew Bujkiewicz z AP w Zielonej Górze pełnił funkcję przewodniczącego Komisji Rewizyjnej Oddziału w Zielonej Górze Polskiego Towarzystwa Historycznego,
  - dr Piotr Dymmel z AP w Lublinie pełnił funkcję członka Zarządu Polskiego Towarzystwa Historycznego Oddział w Lublinie,
  - dr Tadeusz Dzwonkowski z AP w Zielonej Górze pełnił funkcję wiceprzewodniczącego Zarządu Polskiego Towarzystwa Historycznego, zaś funkcję wiceprezesa oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego pełnili: Anna Nowak z AP w Przemyślu, Wiesława Rutkowska z AP w Kielcach, członkiem Zarządu Oddziału Łódzkiego Polskiego Towarzystwa Historycznego był Piotr Zawilski z AP w Łodzi,
  - dr Kamila Follprecht z AN w Krakowie pełniła funkcję sekretarza Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków Krakowa,
  - dr hab. Paweł Gut z AP w Szczecinie był członkiem Historische Kommission für Pommern,
  - Sławomir Iwaniuk z AP w Białymstoku pełnił funkcję wiceprezesa Białoruskiego Towarzystwa Historycznego,
  - dr Tomasz Matuszak z AP w Piotrkowie Trybunalskim pełnił funkcję wiceprzewodniczącego Koła w Piotrkowie Trybunalskim Polskiego Towarzystwa Historycznego,
  - dr Elżbieta Olender z AP w Lesznie pełniła funkcję członka Zarządu Leszczyńskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk,
  - dr Andrzej Wróbel z AP w Piotrkowie Trybunalskim pełnił funkcję przewodniczącego Koła w Tomaszowie Mazowieckim Polskiego Towarzystwa Historycznego;
- wydawnictwa
  - prof. Norbert Kasperek z AP w Olsztynie pełnił funkcję członka Rady Naukowej czasopisma „Studia do Historii Wojskowości”, a także członka Rady Naukowej czasopisma „Płocki Rocznik Historyczno-Archiwalny”,
  - Wiesława Rutkowska z AP w Kielcach pełniła funkcję członka Rady Naukowej wydawnictwa „Biblioteka Archiwum Diecezjalnego w Kielcach”,
  - dr hab. Dariusz Rymar z AP w Gorzowie Wielkopolskim pełnił funkcję członka Rady Naukowej wydawnictwa „Rocznik Chojeński”,

- Ryszard Wojtkowski – Zastępca Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych pełnił funkcję redaktora naczelnego „Kroniki Warszawy”,
  - dr Wojciech Woźniak – Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych uczestniczył w Komitecie Redakcyjnym serii wydawniczej Polskie Dokumenty Dyplomatyczne przy Polskim Instytucie Spraw Międzynarodowych, a także w Radzie Naukowej „Symposia Archivistica”.
- inne
    - dr Henryk Niestrój – Zastępca Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych był członkiem Rady ds. Narodowego Zasobu Bibliotecznego oraz członkiem Grupy Roboczej ds. Ochrony Danych Osobowych utworzonej przez Ministra Cyfryzacji,
    - dr Wojciech Woźniak – Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych pełnił funkcję Przewodniczącego Polskiego Komitetu Programu UNESCO Pamięć Świata, był także członkiem Rady Programowej Projektu „Archiwa Przełomu” przy Kancelarii Senatu oraz Rady Naukowo-Programowej Filmoteki Narodowej, brał także udział w Honorowym Komitecie Budowy Pomnika gen. Władysława Andersa

8. Działalność popularyzacyjna i wydawnicza

8.1. Nadzór i działania koordynacyjne Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w zakresie działalności popularyzacyjnej i wydawniczej

Działania Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w ramach nadzoru i koordynacji działalności popularyzacyjnej oraz wydawniczej w sieci archiwów państwowych w roku sprawozdawczym obejmowały przede wszystkim:

- udzielanie wsparcia projektom wydawniczym, edukacyjnym i wystawienniczym archiwów państwowych, w tym:
  - dofinansowanie 13 projektów popularyzujących wiedzę o materiałach archiwalnych i archiwach realizowanych w 11 archiwach państwowych na łączną kwotę 150 000 zł,
  - dofinansowanie 14 projektów wydawniczych archiwów państwowych na łączną kwotę 290 796 zł;
- koordynowanie ustalonego na lata 2018-2021 programu obchodów przez archiwa państwowe 100. rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości, w tym m.in.:
  - zorganizowanie konferencji „Archiwa Niepodległej...”, która odbyła się w dniach 20-21 września 2018 r. w siedzibie NDAP,
  - zorganizowanie – w ramach porozumienia z Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku – wystawy „Pierwsze dni niepodległości” prezentowanej w Bielsku-Białej, Krakowie, Lublinie, Warszawie oraz Poznaniu,
  - przygotowanie strategii oraz planu komunikacji ogólnopolskiego projektu „Archiwa Rodzinne Niepodległej” (projekt uzyskał dofinansowanie w ramach programu „Niepodległa”, a jego realizacja przewidziana jest na rok 2019);
- koordynowanie przygotowań do obchodów 100. rocznicy podpisania dekretu o archiwach, w tym:
  - przygotowanie listy planowanych wydarzeń w archiwach państwowych,
  - przystąpienie do organizacji uroczystości 100-lecia powstania archiwów państwowych, która odbyła się 7 lutego 2019 r. w Zamku Królewskim w Warszawie,
  - nawiązanie współpracy z Narodowym Bankiem Polskim w zakresie wybicia monety okolicznościowej upamiętniającej setną rocznicę utworzenia sieci archiwów państwowych oraz z Poczta Polska w zakresie przygotowania pamiątkowego znaczka pocztowego,

- przygotowywanie publikacji „Archiwa w Niepodległej. Stulecie archiwów państwowych 1919-2019”,
- wystosowanie propozycji podjęcia inicjatywy uchwalenia roku 2019 Rokiem Archiwów;
- prowadzenie spraw Krajowego Komitetu Programu UNESCO „Pamięć Świata” oraz koordynowanie III edycji Listy Krajowej Programu, w tym m.in.:
  - zorganizowanie uroczystości wręczenia certyfikatów wpisu na Polską Listę Krajową Programu UNESCO Pamięć Świata, która odbyła się 28 września 2018 r. w Belwederze oraz Dni Otwartych, podczas których szerokiej publiczności udostępniona została wystawa obiektów wpisanych na listę,
  - promocja III edycji Listy Krajowej Programu i nadzorowanie przygotowania nowej odsłony strony internetowej pamiecpolski.archiwa.gov.pl,
  - koordynowanie przygotowania wystawy „Pamięć Polski. Dokumenty Niepodległej” i towarzyszącego jej katalogu,
  - przygotowanie harmonogramu prezentacji wystawy w innych instytucjach;
- organizowanie lub współorganizowanie oraz popularyzowanie przedsięwzięć o charakterze edukacyjnym, w tym przygotowywanych we współpracy z innymi instytucjami, m.in.:
  - konferencji „Educare necesse est – ...” III Ogólnopolskiej Konferencji Archiwistów i Historyków,
  - Międzynarodowego Dnia Archiwów – IX Warszawskiego Pikniku Archiwalnego (patronat naukowy Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych),
  - XII Zjazdu Internetowego Forum Archiwalnego (patronat Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych),
  - wystawy pt. „Szczecińska droga do wolności. Strajki w 1988 roku”,
  - posiedzenia Euroazjatyckiego Oddziału Międzynarodowej Rady Archiwów (EURASICA), połączonego z konferencją naukową pt. „Współczesne problemy w zakresie zabezpieczania materiałów archiwalnych”;
- informowanie o działalności popularyzacyjnej, edukacyjnej i wydawniczej archiwów państwowych poprzez:
  - prowadzenie strony internetowej NDAP, w tym zamieszczanie informacji o projektach popularyzatorskich, edukacyjnych i wydawniczych prowadzonych przez archiwa państwowe, a także udostępnianie elektronicznych wersji publikacji;

- prowadzenie profilu „Archiwa państwowe” w portalu społecznościowym Facebook, w którym publikowane są informacje dotyczące projektów edukacyjnych, wydawniczych, wystawienniczych i naukowych NDAP oraz archiwów państwowych, a także profilu NDAP w portalu Twitter oraz Instagram;
- zainicjowanie działań zmierzających do usprawnienia i poprawy jakości komunikacji archiwów państwowych z odbiorcami ich oferty, w tym:
  - opracowanie i wdrażanie strategii popularyzacji wiedzy o materiałach archiwalnych i archiwach poprzez działania w social media,
  - zorganizowanie, we współpracy z NAC, szkolenia dla przedstawicieli archiwów państwowych „Narzędzia komunikacji archiwów państwowych w Internecie”,
  - przystąpienie do prac nad nową identyfikacją wizualną NDAP i archiwów państwowych;
- akceptowanie planów wydawniczych archiwów państwowych.

Ponadto NDAP przygotowała i wydała 9 publikacji dotyczących przede wszystkim szeroko rozumianej problematyki archiwistycznej. Wykaz publikacji wydanych przez NDAP w roku 2018 znajduje się w załączniku nr 2. Prowadzono również dystrybucję egzemplarzy obowiązkowych, dystrybucję egzemplarzy bezpłatnych oraz wymianę publikacji między NDAP a innymi instytucjami w Polsce i za granicą.

Naczelnny Dyrektor Archiwów Państwowych obejmował patronatem wydarzenia związane z działalnością archiwów oraz narodowym zasobem archiwalnym, m.in.:

- konferencję z okazji 25-lecia Warszawskiego Towarzystwa Genealogicznego,
- XX Ogólnopolski Zjazd Studentów Archiwistyki,
- V Ogólnopolską Konferencję Genealogiczną w Brzegu,
- jubileusz 70-lecia działalności Archiwum Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu,
- konferencję „100-lecie polskich archiwów państwowych”,
- II Forum Zarządzania Dokumentacją w Urzędzie.

8.2. Ważniejsze projekty popularyzatorskie realizowane przez archiwa państwowe

Podjęmowane przez archiwa państwowe działania w zakresie edukacji oraz popularyzacji materiałów archiwalnych w 2018 r. obejmowały przede wszystkim:

- prezentowanie wystaw okolicznościowych i tematycznych (zarówno tradycyjnych, jak również wirtualnych), organizowanych przez archiwa państwowe samodzielnie lub we współpracy z innymi instytucjami²;
- realizację projektów edukacyjnych, w tym prowadzenie lekcji archiwalnych, organizowanie warsztatów oraz spotkań o charakterze edukacyjnym, organizowanie i współorganizowanie konkursów, prowadzenie portali edukacyjnych;
- przygotowywanie publikacji (m.in. książki autorskie i wydane pod redakcją naukową pracowników archiwów, publikacje źródłowe, katalogi wystaw, informatory, artykuły popularnonaukowe);
- udział w audycjach radiowych i telewizyjnych, produkcjach filmowych dotyczących wydarzeń historycznych, zasobu archiwów państwowych, organizowanych wystaw i imprez przygotowanych w oparciu o materiały archiwalne;
- uczestnictwo w cyklicznych imprezach kulturalnych i edukacyjnych o zasięgu regionalnym, ogólnopolskim lub międzynarodowym, festiwalach nauki (m.in. w Nocy Muzeów i Nocy Kultury, Europejskich Dniach Dziedzictwa, Międzynarodowym Dniu Archiwów, Światowym Tygodniu Przedsiębiorczości, Święcie Kielc, Olsztyńskich Dniach Nauki i Sztuki, Toruńskim Festiwalu Nauki i Sztuki, Śląskim Festiwalu Nauki).
- zaangażowanie w uroczystości związane z obchodami przypadających w 2018 r. rocznic, zarówno na poziomie krajowym, jak i lokalnym.

W roku sprawozdawczym działania archiwów państwowych w zakresie edukacji oraz popularyzacji materiałów archiwalnych i archiwów w znacznej mierze wiązały się z obchodami 100. rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości. Część inicjatyw prowadzona była w ramach Programu Wieloletniego „Niepodległa”. Udział archiwów państwowych w obchodach ww. rocznicy obejmował m.in.:

- organizowanie i współorganizowanie wystaw związanych z tematyką niepodległościową, np.:
  - **„W drodze do Niepodległości”** – wystawa w ramach realizowanego przez AAN i NAC projektu edukacyjnego „Dla Niepodległej”, prezentująca tworzenie Legionów Polskich oraz działania z okresu I wojny światowej, które doprowadziły do odzyskania przez Polskę niepodległości, bezpłatnie

---

² Wykaz wybranych stacjonarnych i internetowych wystaw materiałów archiwalnych zorganizowanych przez archiwa państwowe w 2018 r. stanowi załącznik nr 4 do sprawozdania.

wypożyczana placówkom oświatowym oraz innym instytucjom (w 2018 r. eksponowana była w ok. 140 miejscach),

- **„Archiwalny Fotoplastikon”** – 4 wystawy materiałów archiwalnych w mobilnym fotoplastikonie, który udostępniany był w 4 miastach (Warszawie, Zamościu, Krakowie i Koszalinie), zdjęcia prezentowane podczas wystaw pochodziły z zasobu NAC oraz archiwów partnerskich i obrazowały rozwój państwa polskiego po odzyskaniu niepodległości, w każdym mieście prezentowana była dedykowana wystawa zdjęć związanych z danym miastem i okolicami,
- **„Na drodze do niepodległości Bydgoszczy i regionu 1918/1920”** – wystawa zorganizowana przez AP w Bydgoszczy przedstawiająca m.in. materiały dotyczące powstania wielkopolskiego, organizacji organów polskiego samorządu narodowego, postawy Niemców wobec postanowień traktatu wersalskiego, przejmowania administracji przez władze polskie z rąk niemieckich, tworzenia zrębów państwowości polskiej, jak również archiwalia dotyczące uroczystości obchodów rocznicowych odzyskania niepodległości, zwłaszcza 10-lecia,
- **„Drogi do Niepodległej. Józef Piłsudski 100 wizerunków na 100-lecie odzyskania Niepodległości”** – wystawa plenerowa zorganizowana przez AP w Malborku będąca pokłosiem zorganizowanego przez Archiwum konkursu plastycznego dla dzieci i młodzieży pt. „Dzień z życia Józefa Piłsudskiego”, prezentująca losy Józefa Piłsudskiego uzupełnione wybranymi pracami konkursowymi,
- **„Trudne drogi do Niepodległości”** – wystawa zorganizowana przez AP w Piotrkowie Trybunalskim ukazująca dzieje polskich dążeń niepodległościowych od insurekcji kościuszkowskiej 1794 r. po wojnę polsko-rosyjską 1919-1921 r.,
- **„Płock1918.pl”** – wystawa wirtualna przygotowana przez AP w Płocku w ramach projektu edukacyjnego o tym samym tytule, składająca się z 95 skanów wybranych dokumentów z lat 1917-1918 obrazujących proces odbudowy państwa polskiego w wymiarze lokalnym po 123 latach niewoli, tj. kształtowania się miejscowych władz, szkolnictwa oraz problemy codziennego życia mieszkańców Płocka i okolic,
- **„Ku Niepodległej. Nasi przodkowie na drodze do niepodległości”** – zorganizowana przez AP w Poznaniu ekspozycja pamiątek rodzinnych poznańskich archiwistów w celu uczczenia 100-lecia odzyskania niepodległości i wybuchu Powstania Wielkopolskiego,
- **„Wolność zdarta z murów. Odzyskanie Niepodległości w świetle druków ulotnych Archiwum Państwowego w Radomiu”** – zorganizowana przez AP w Radomiu wystawa prezentująca m.in. druki ulotne, plakaty, broszury,

widokówki, fotografie związane z okresem odradzania się i odbudowy państwa polskiego po okresie zaborów, a także odezwy pojawiające się w tamtych czasach na tytułowych murach, poprzez które władze miasta, organizacje i stowarzyszenia komunikowały się z mieszkańcami;

- realizację projektów edukacyjnych związanych z tematyką odzyskania niepodległości, np.:
  - **„Dla Niepodległej”** – projekt edukacyjny realizowany przez AAN i NAC we współpracy z Bankiem Pocztowym S.A. i PERN S.A., w ramach którego powstała wystawa planszowa, kalendarz niepodległościowy oraz „Teczka Sztubaka” z materiałami edukacyjnymi dla szkół (w roku sprawozdawczym rozdano blisko 2000 teczek sztubaka oraz ok. 4500 plansz edukacyjnych w formie kalendarza),
  - **„Polska. Tak blisko. Tak daleko... Życie na granicy marzeń”** – projekt obejmujący akcję edukacyjną, wystawę i lekcje archiwalne zrealizowany przez AP w Opolu we współpracy z jednostkami miejskimi, którego elementem była m.in. gra miejska „Wybieram Polskę”, przedstawiająca ruch polski w międzywojennym Opolu,
  - **lekcje archiwalne i warsztaty dotyczące odzyskania niepodległości**, np. „Znani i mniej znani twórcy Niepodległej Polski, 1918” (AGAD), „Odzyskanie niepodległości w dokumencie archiwalnym” (cykl lekcji archiwalnych – AP w Częstochowie), „Do Niepodległej” (warsztaty archiwalne – AP w Kielcach), „List z 1918 r.” (warsztaty kaligraficzne z wykorzystaniem materiałów archiwalnych dostępnych na stronie www.szukajwarchiwach.pl – AP w Koszalinie), „W drodze do Niepodległej. Suwalszczyzna listopad 1918 – sierpień 1919” (AP w Suwałkach), cykl lekcji poświęconych 100-leciu odzyskania niepodległości AP w Szczecinie, „Znani i nieznanymi lokalni Bohaterowie okresu odzyskiwania przez Polskę niepodległości” (AP w Toruniu), „Warszawski listopad 1918 r.” (AP w Warszawie);
- przygotowywanie publikacji dotyczących odzyskania niepodległości, np.:
  - **100x100** – album wydany przez NAC z okazji 100-lecia odzyskania przez Polskę niepodległości, zawierający 100 zdjęć z okresu II RP pochodzących z zasobu Archiwum, wybranych przez internautów w ramach projektu 100x100 (przez 10 tygodni Archiwum publikowało galerię złożoną z ok. 30 zdjęć, spośród których internauci wybierali 10 ulubionych, które docelowo znalazły się w albumie),
  - **„Gdynia – z żelaza, z betonu... 100 fotografii Gdyni na stulecie odzyskania niepodległości”** – album wydany przez AP w Gdańsku, prezentujący kolekcję zdjęć archiwalnych, na których uwiecznione zostały

budowa oraz rozwój portu i miasta Gdynia od wczesnych lat 20-tych do późnych lat 60-tych XX w.,

- **„Historia Polski w pieśni. W stulecie odzyskania niepodległości”** – śpiewnik wydany przez AP w Kaliszu, zawierający 38 utworów patriotycznych, żołnierskich, ludowych i biesiadnych,
  - **„Listopadowe Zdjęcia”** – komiks poświęcony 100-leciu odzyskania przez Polskę niepodległości wydany przez AP w Łodzi, adresowany do młodzieży szkolnej i nauczycieli historii,
  - **„Droga do wolnej Polski wiodła przez Piotrków. Wykaz ochotników do Legionów Polskich 1915-1916”** – opracowana przez AP w Piotrkowie Trybunalskim publikacja będąca edycją źródłową, zawierająca informacje o niemal 1500 ochotnikach, którzy przybyli do Piotrkowa, aby wstąpić do Legionów Polskich,
  - **„Cena niepodległości. Pamięć historyczna o żołnierzach Wielkiej Wojny i walk o granice niepodległej Polski. Ewidencja mogił żołnierskich w zasobach archiwów państwowych w Gnieźnie, Kaliszu, Koninie, Lesznie, Pile i Poznaniu”** – publikacja wydana przez AP w Poznaniu przedstawiająca wyniki inwentaryzacji mogił żołnierzy poległych w I wojnie światowej oraz w walkach o granice Polski 1918-1921, którzy zostali pochowani na cmentarzach Wielkopolski, na podstawie akt przechowywanych w archiwach państwowych w Poznaniu, Gnieźnie, Koninie, Pile, Kaliszu i Lesznie,
  - **„Droga do Niepodległej Rzeczypospolitej. Przemyskie epizody”** – wydany przez AP w Przemyślu album prezentujący dokumenty archiwalne zgromadzone przede wszystkim w zasobie AP w Przemyślu, pokazujące walkę o niepodległość na gruncie lokalnym,
  - **„Niepodległa Warszawa w obiektywie Zdzisława Marcinkowskiego”** – wydawnictwo albumowe przygotowane przez AP w Warszawie i wydawnictwo „Skarpa Warszawska”, na które składają się fotografie pochodzące z zasobu AP w Warszawie autorstwa Zdzisława Marcinkowskiego, będące ilustracją przedwojennej Warszawy;
- organizowanie i współorganizowanie konkursów nawiązujących do tematyki odzyskania przez Polskę niepodległości, np.:
- **„Dzień z życia Józefa Piłsudskiego”** – konkurs historyczny dla uczniów szkół podstawowych oraz klas gimnazjalnych zorganizowany przez AP w Malborku, którego celem było zachęcenie uczniów do zapoznania się z życiem i działalnością Marszałka Józefa Piłsudskiego, pogłębienie wiedzy historycznej oraz propagowanie działalności Archiwum, konkurs odbył się w dwóch kategoriach: plastycznej oraz pisemnej,

- **„Genealogie Niepodległości”** – współorganizowany przez AP w Opolu konkurs genealogiczny, polegający na przedstawieniu obrazu własnej rodziny w trakcie procesu odzyskiwania przez Polskę niepodległości poprzez opis, kto w rodzinie, co i gdzie robił lub mógł robić w dniu 11 listopada 1918 r.,
- **„Źródła historyczne bogactwem kulturowym narodu”** – VI edycja Rejonowego Konkursu Historycznego adresowanego do uczniów klas VII szkół podstawowych i oddziałów gimnazjalnych, który w 2018 r. odbywał się pod hasłem „Drogi do Niepodległości” i polegał na przygotowaniu prezentacji multimedialnej osnutej wokół dokumentów obrazujących udział rodziny lub lokalnej społeczności w walce o polską niepodległość, współorganizowana przez AP w Płocku,
- **„Polskie drogi do niepodległości 1914-1923”** – współorganizowany przez AP w Szczecinie konkurs skierowany do uczniów szkół ponadgimnazjalnych województwa zachodniopomorskiego, którego celem była popularyzacja wśród młodzieży wiedzy historycznej na temat wydarzeń, bohaterów i symboli związanych z dążeniem Polaków do odzyskania niepodległości,
- **„Moja Niepodległa”** – konkurs skierowany do nauczycieli szkół z województwa zachodniopomorskiego współorganizowany przez AP w Szczecinie, którego tematem było opracowanie scenariusza ciekawej, kreatywnej i inspirującej lekcji o tematyce niepodległościowej;
- organizowanie prelekcji, wykładów, odczytów poświęconych zagadnieniom związanym z odzyskaniem niepodległości, także w ramach odbywających się w archiwach państwowych cyklicznych spotkań, np.:
  - **„Odzyskanie Niepodległości w źródle archiwalnym. Od chaosu po stabilizację w służbach mundurowych”** – spotkanie w ramach cyklu „Spotkanie ze źródłem archiwalnym” (AP w Kielcach),
  - **„Niepodległa dla wszystkich. Poszukaj w archiwach”** – wykład połączony z prezentacją multimedialną ukazującą wybrane materiały archiwalne przechowywane w archiwach państwowych, w tym udostępniane poprzez stronę www.szukajwarchiwach.pl oraz skany dokumentacji aktowej i fotograficznej, obrazujące polską drogę do niepodległości (AP w Koszalinie),
  - spotkanie z cyklu „Popołudnie z dokumentem” poświęcone 100. rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości oraz wybuchu Powstania Wielkopolskiego (AP w Poznaniu);
- innego rodzaju przedsięwzięcia, np.:

- uruchomienie przez AAN strony internetowej „Twórcy Niepodległej”, prezentującej dokumenty wybitnych Polaków, którzy współtworzyli odrodzoną Polskę,
- przygotowanie przez AAN we współpracy z TVP Warszawa cyklu reportaży „Ślady Niepodległości” prezentujących dokumenty odradzającej się Rzeczypospolitej,
- zorganizowanie przez AP w Kaliszu wspólnego śpiewania pieśni żołnierskich i patriotycznych w Hali Ośrodka Sportu, Rehabilitacji i Rekreacji w Kaliszu „Arena” 11 listopada 2018 r.

Łącznie w 2018 r. archiwa państwowe zorganizowały lub współorganizowały ponad 400 wystaw tradycyjnych. Przygotowano także prawie 600 wystaw i prezentacji wirtualnych. Ponadto zrealizowano prawie 1000 projektów edukacyjnych, z których znaczną część stanowiły lekcje archiwalne. Część działań realizowana była we współpracy z instytucjami nauki i kultury, stowarzyszeniami, mediami.

Dużą rolę w działalności popularyzatorskiej odgrywała prezentacja działalności archiwów w środkach masowego przekazu, w szczególności w lokalnej telewizji, radiu i prasie, oraz portalach internetowych. W 2018 r. działalność archiwów państwowych była przedmiotem ponad 2500 przekazów medialnych.

Z udziałem archiwów państwowych lub ich pracowników wydano ponad 400 publikacji. Przygotowanie kilkunastu wydawnictw książkowych, będących najczęściej publikacjami opracowanych materiałów źródłowych pochodzących z zasobów archiwów zostało wsparte przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w ramach nadzoru i koordynacji działalności wydawniczej w sieci archiwów państwowych. Wszystkie z dofinansowanych publikacji posiadają wersje elektroniczne udostępniane na stronach internetowych archiwów-wydawców, a ich wykaz znajduje się w załączniku nr 3. Ponadto, mając na względzie utrzymanie wysokiego poziomu merytorycznego czasopism naukowych o tematyce archiwalnej Naczelną Dyrektora przyznał w 2018 r. dofinansowanie na przygotowanie kolejnych tomów wydawanych przez archiwa państwowe tytułów oraz wsparł przygotowanie tych publikacji. Wykaz czasopism archiwów państwowych wydanych w 2018 r. znajduje się w załączniku nr 3.

Podobnie jak w ubiegłych latach, AP we Wrocławiu prowadziło Naukowy Portal Archiwalny ArchNet (www.archiwa.net), redagowany przez dr. Adama Banieckiego. Zamieszczano na nim sprawozdania z konferencji naukowych, informacje o wydarzeniach naukowych w Polsce i innych krajach, o działalności polskich i zagranicznych instytucji archiwalnych, w tym Międzynarodowej Rady Archiwów, a także o nowych dokumentach normatywnych i standardach.

9. Współpraca międzynarodowa

9.1 Współpraca bilateralna i w ramach gremiów międzynarodowych

Podstawą dwustronnej współpracy archiwalnej w 2018 r. były porozumienia bilateralne z zarządami archiwów z 29 państw z Europy i Azji. Kontynuowano realizację zobowiązań wobec partnerów zagranicznych, wynikających z podpisanych porozumień, takich jak: wymiana bezdewizowa archiwistów, wymiana kopii dokumentów archiwalnych, realizacja wspólnych projektów.

W roku sprawozdawczym analogicznie do lat ubiegłych NDAP przy wsparciu archiwów państwowych przyjmowała gości zagranicznych, organizowała dla nich odczyty i pokazy materiałów archiwalnych, jak też wymieniała się doświadczeniami w zakresie bieżących problemów w działalności archiwalnej. W 2018 r. przyjęto w NDAP wizyty 4 delegacji zagranicznych:

- 1) Wizyta delegacji irackiej w siedzibie NDAP oraz w centralnych archiwach warszawskich (19-23 marca 2018 r.). Przedstawiciele NDAP zapoznali gości ze strukturą organizacyjną sieci archiwów państwowych oraz ich głównymi kierunkami działalności. Przeprowadzono rozmowy dwustronne z udziałem szefów zarządów archiwalnych Polski i Iraku na temat możliwości dalszej współpracy, m.in. w zakresie wsparcia archiwów irackich w zabezpieczeniu i konserwacji zasobów archiwalnych.
- 2) Wizyta delegacji archiwów ukraińskich na czele z szefową Państwowej Służby Archiwalnej Ukrainy, Tetianą Baranową oraz rozmowy dwustronne o dalszej współpracy (22 marca 2018 r.). Strony ustaliły, że zostaną zorganizowane w Warszawie staże dla archiwistów ukraińskich oraz przygotowana zostanie w 2019 r. wspólna konferencja na temat współczesnych wyzwań stojących przed archiwami w Polsce i na Ukrainie. W nawiązaniu do podjętych ustaleń w listopadzie 2018 r. zorganizowano staż w Polsce dla 3 przedstawicielek archiwów ukraińskich z zagadnień dotyczących dokumentacji elektronicznej oraz konserwacji archiwaliów. Przygotowano też wstępny program konferencji planowanej w czerwcu 2019 r.
- 3) Wizyta delegacji litewskiej i podpisanie aneksu do porozumienia o współpracy polsko-litewskiej (22 marca 2018 r.), umożliwiającego publikację online kopii materiałów archiwalnych pozyskiwanych od partnera.
- 4) Wizyta delegacji niemieckiej w Warszawie w dniu 4 września 2018 r. na czele z prezydentem Archiwum Federalnego dr. Michaeliem Hollmannem. Strona polska przygotowała i zaprezentowała założenia wieloletniego programu rejestracji i digitalizacji poloników w archiwach Europy Zachodniej, w tym w archiwach niemieckich. Omówiono też inne obszary współpracy, w tym dobrze rozwijającą się wymianę bezdewizową archiwistów oraz projekt zorganizowania w 2019 r. wspólnych warsztatów poświęconych wymianie

doświadczeń w zakresie zarządzania dokumentem elektronicznym oraz przygotowania archiwów obu państw do przyjmowania i dalszego zarządzania tego typu dokumentacją.

Archiwa państwowe odwiedzali liczni goście z zagranicy, w tym historycy, archiwiści i przedstawiciele administracji lub urzędów, którym podlegają archiwa, z różnych krajów przebywający w Polsce na zaproszenie Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych oraz w ramach wymiany na podstawie porozumień NDAP z innymi państwami. Wśród nich byli goście z: Archiwum Narodowego w Pradze, Archiwum w Opawie, Państwowego Centrum Zabezpieczenia Dokumentów z Narodowego Zasobu Archiwalnego, Archiwum Narodowego w Rio de Janeiro, Towarzystwa „Polonia” w Rio de Janeiro, Archiwum Narodowego i Historycznego w Pekinie, Centralnego Państwowego Archiwum Historycznego Ukrainy we Lwowie, Narodowego Archiwum Historycznego Białorusi w Mińsku, Instytutu Polskiego w Budapeszcie i Archiwum Krajowego w Greifswaldzie.

W archiwach centralnych w Warszawie prowadzono szkolenia i wymianę doświadczeń z pracownikami archiwów narodowych oraz działów konserwacji archiwaliów z Czech i Ukrainy. Dla grupy przedstawicieli NDAP i archiwów państwowych zorganizowano 2 wyjazdy studyjne do archiwów Brandenburgii w Poczdamie oraz archiwów regionalnych w Tiel i Arnhem (w Holandii) poświęcone nowoczesnemu budownictwu archiwalnemu.

W 2018 r. kontynuowano współpracę w ramach programu bezdewizowej wymiany archiwistów. W oparciu o porozumienia o współpracy dwustronnej zorganizowano wyjazdy 14 pracowników polskich archiwów państwowych. Prowadzili oni badania lub zdobywali nową wiedzę i doświadczenia w czasie pobytów w archiwach partnerów zagranicznych z następujących państw: Austria, Białoruś, Chiny, Czechy, Francja, Litwa, Niemcy. Z kolei w polskich archiwach państwowych (AAN, AP w Bydgoszczy i AP w Koszalinie) przyjęto ogółem 8 archiwistów z Czech i Niemiec. Przedmiotem ich zainteresowania były materiały archiwalne do relacji polsko-czeskich i polsko-niemieckich, głównie w okresie najnowszym, jak też doświadczenia polskich archiwów w bieżącej działalności archiwalnej.

Kontynuowano współpracę z międzynarodowymi gremiami archiwalnymi z Unii Europejskiej oraz w ramach działalności Międzynarodowej Rady Archiwów. Naczelnny Dyrektor Archiwów Państwowych i jego przedstawiciele uczestniczyli w pracach i spotkaniach: Europejskiej Rady Archiwistów Narodowych (EBNA), Europejskiej Grupy Archiwalnej (EAG), szefów konserwacji archiwów europejskich, DLM-Forum. W 2018 r. posiedzenia wymienionych ciał odbyły się w Tallinie w dniach 31 maja – 1 czerwca (DLM Forum) oraz w Sofii (EBNA/EAG w ramach prezydencji bułgarskiej) w czerwcu 2018. Ponadto Naczelnny Dyrektor wziął udział w obradach Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie (Paryż, 29-31 sierpnia 2018 r.), a jego przedstawiciele uczestniczyli w konferencjach

w Kazaniu w Rosji, Louvain-le-Neuve w Belgii, Amsterdamie w Holandii oraz Marburgu w Niemczech. W trakcie spotkań dyskutowane były współczesne problemy archiwistyki i kształtowania zasobu archiwalnego, kwestie zabezpieczania archiwaliów, digitalizacja materiałów archiwalnych.

W 2018 r. opracowywano opinie i informacje dla MSZ i MKiDN w sprawie stanu współpracy archiwalnej oraz opiniowano projekty zapisów w ramach programów wykonawczych do umów o współpracy naukowej i kulturalnej z ponad 40 państwami (m.in. Albanią, Armenią, Białorusią, Chorwacją, Estonią, Jordanią, Francją, Indiami, Kazachstanem, Litwą, Łotwą, Macedonią, Meksykiem, Mołdawią, Rumunią, Singapurem, Sri Lanką, Uzbekistanem, Wielką Brytanią).

9.2 Realizacja projektów międzynarodowych

Kontynuowano realizację wieloletniego programu *Memory of the World (Pamięć Świata)*. W wyniku działań Polskiego Komitetu Programu „Pamięć Świata” pod przewodnictwem Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w dniu 30 października 2017 r. został wpisany na światową listę programu akt Unii Lubelskiej z 1569 r. z zasobu AGAD, zgłoszony jako wspólny wniosek Polski, Białorusi, Litwy, Łotwy i Ukrainy. Z tej okazji w dniach 22-23 marca 2018 r. zorganizowano w Warszawie uroczyste obchody mające na celu upowszechnienie wiedzy o tym sukcesie polskiej sieci archiwalnej. W uroczystościach wziął udział wicepremier i minister kultury i dziedzictwa narodowego, prof. Piotr Gliński, szefowie zarządów i dyrektorzy centralnych archiwów historycznych z 4 państw, które poparły polski wpis oraz przedstawiciele instytucji nauki i kultury. Delegacje z Białorusi, Litwy, Łotwy i Ukrainy złożyły wizytę w Lublinie, gdzie zorganizowano dla nich program pod hasłem: *Śladami Unii Lubelskiej*.

W 2018 r. kontynuowano prace nad wspólnym projektem z Archiwum Państwowym Bośni i Hercegowiny, w ramach którego przygotowano wystawę poświęconą zbrodni katyńskiej, głównie z materiałów archiwalnych przechowywanych w AAN. Jej otwarcie z udziałem Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych i Ambadora RP w Sarajewie oraz ambasadorów innych państw (Republiki Bułgarii, Republiki Czeskiej, Republiki Słowackiej, Rumunii oraz Republiki Węgierskiej) odbyło się w dniu pamięci ofiar zbrodni katyńskiej – 13 kwietnia 2018 r. w Sarajewie. Ekspozycja była następnie prezentowana w innych miastach Bośni i Hercegowiny, w tym Srebrenicy.

Wspólnie z partnerami litewskimi (Urząd Naczelnego Archiwisty Litwy i Archiwum Państwowe Kownie) zrealizowano projekt poświęcony skutkom I wojny światowej dla regionu Europy Środkowo-Wschodniej. W jego ramach przeprowadzono kwerendę w centralnych archiwach warszawskich (AGAD i AAN) oraz przygotowano i przekazano kopie materiałów na tzw. planszę polską, stanowiącą część wystawy poświęconej I wojnie światowej i pierwszym miesiącom odbudowy niepodległości państw Europy Środkowo-Wschodniej. Uroczyste otwarcie wystawy z udziałem

delegacji NDAP i archiwów państwowych oraz przedstawicieli innych państw (Białoruś, Estonia, Finlandia, Gruzja, Łotwa, Ukraina) odbyło się w Kownie w dniach 12-15 listopada 2018 r.

9.3. Digitalizacja i mikrofilmowanie w archiwach zagranicznych

Prace nad uzupełnianiem państwowego zasobu archiwalnego poprzez kopiowanie w archiwach zagranicznych materiałów dotyczących Polski i Polaków prowadzone były zarówno przez NDAP, jak i niektóre z archiwów państwowych.

Kontynuowano realizację wieloletniej umowy pomiędzy NDAP a Centralnym Państwowym Archiwum Historycznym Ukrainy we Lwowie w zakresie mikrofilmowania poloników. Pozyskano kolejną partię klitek mikrofilmowych (ponad 57 tys.) z zespołu nr 770, Tymczasowy Wydział Samorządowy we Lwowie.

W ramach uzupełniania zasobów archiwalnych pozyskano w drodze wymiany bezdewizowej ponad 25 tys. skanów z Centralnego Państwowego Archiwum w Wilnie do zasobu AAN. Stronie litewskiej przekazano kolejną partię skanów wykonaną z ksiąg metrykalnych z zasobu AP w Suwałkach oraz z Archiwum Radziwiłłów z zasobu AGAD.

AGAD w ramach wieloletniej umowy o współpracy z 2013 r., podpisanej z Centralnym Państwowym Archiwum Historycznym Ukrainy we Lwowie pozyskało kopie cyfrowe (skany) poloników z zasobu archiwum lwowskiego oraz kopie inwentarzy archiwalnych w łącznej liczbie 161 793 skany materiałów archiwalnych i inwentarzy z 11 zespołów archiwalnych.

AP w Przemyślu w ramach zawartych umów o odpłatne wykonanie skanów z zasobów archiwów ukraińskich uzupełniających zbiory archiwum przemyskiego pozyskało łącznie ponad 42 tysiące skanów dokumentów, w tym 18 800 z Centralnego Państwowego Archiwum Historycznego Ukrainy we Lwowie (akta metrykalne z zespołów: Konsystorz Metropolitalny Rzymskokatolicki we Lwowie – księgi metrykalne), 12 000 skanów z zasobu Archiwum Państwowego Obwodu Lwowskiego we Lwowie (zespół: Związek Obrońców Lwowa z listopada 1918 r.) oraz 12 000 skanów z zasobu Archiwum państwowego Obwodu Tarnopolskiego w Tarnopolu (zespół: Rzymskokatolickie urzędy dekanalne – księgi metrykalne).

Ważnym wydarzeniem było zakończenie prac nad digitalizacją Archiwum Sobieskich z Oławy, prowadzonych w oparciu o umowę między AGAD a Narodowym Archiwum Historycznym w Mińsku, podpisaną 29 lutego 2016 r. W dniu 22 marca 2018 r. przy okazji uroczystości poświęconych Unii Lubelskiej dokonano wymiany kopii pomiędzy stronami. AGAD otrzymał od partnerów białoruskich zeskanowany w całości zespół akt: Archiwum Sobieskich z Oławy (łącznie ponad 37 tys. skanów). Równocześnie przekazano Narodowemu Archiwum Historycznemu w Mińsku kopie cyfrowe w analogicznej ilości, wykonane z następujących zespołów akt z zasobu AGAD: Archiwum Faszczów, Archiwum

Doria Dernałowiczów, Archiwum Prozorów i Jelskich, Archiwum Szemetowskie z Archiwum Przeździeckich, Archiwum Tyzenhauzów – dział D – Archiwum Antoniego Tyzenhauza.

9.4. Konferencje międzynarodowe

W dniach 12-14 czerwca 2018 r. zorganizowano posiedzenie Euroazjatyckiego Oddziału Międzynarodowej Rady Archiwów (EURASICA) połączone z konferencją naukową pt. *Współczesne problemy w zakresie zabezpieczania materiałów archiwalnych*. Gospodarzami spotkania byli: Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych oraz przewodniczący EURASICA i szef zarządu archiwów Armenii, Amatumi Wirabian. W otwarciu posiedzenia wziął udział wicepremier i minister kultury i dziedzictwa narodowego, prof. Piotr Gliński. W obradach uczestniczyli przedstawiciele 9 państw: Armenii, Białorusi, Chin, Kazachstanu, Litwy, Łotwy, Polski, Rosji oraz Uzbekistanu. W ramach prezentacji dorobku polskich archiwów państwowych, Naczelny Dyrektor dokonał podsumowania ich działalności w strategicznych obszarach realizowanych w 2017 r. Uczestnicy konferencji zostali też zapoznani ze strategią digitalizacji zasobu archiwalnego w Polsce, wynikami dotychczasowych prac i planami w działalności inwestycyjnej oraz zagadnieniami z zakresu konserwacji archiwaliów.

Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych i przedstawiciele archiwów (AP w Łodzi, AP w Rzeszowie, NAC) wzięli udział w Międzynarodowym Kongresie Żydowskich Organizacji Genealogicznych, zorganizowanym w Warszawie w dniach 5-10 sierpnia 2018 r. Naczelny Dyrektor omówił zmiany dokonywane na przestrzeni ostatnich lat w kwestii polityki udostępniania materiałów archiwalnych oraz działania archiwów państwowych na rzecz szerokiego dostępu online do zasobów archiwalnych dla wszystkich zainteresowanych, w tym genealogów. Przedstawiciele NAC przedstawili dokonania w zakresie digitalizacji źródeł dotyczących m.in. społeczności żydowskiej w Polsce oraz prezentowali możliwości wyszukiwacze ogólnopolskiego serwisu informacyjnego www.szukajwarchiwach.pl. Zaprezentowano też zasoby archiwów państwowych w Łodzi i Rzeszowie, które cieszą się dużym zainteresowaniem badaczy i genealogów interesujących się losami ludności żydowskiej na ziemiach polskich.

W dniach 17-19 października 2018 r. odbyła się międzynarodowa konferencja pt. „Problem pomocy Żydom w czasie II wojny światowej w świetle źródeł archiwalnych polskich i zagranicznych”, współorganizowana przez NDAP z AP w Przemyślu. Partnerami wydarzenia byli ponadto: Uniwersytet Rzeszowski, Państwowa Wyższa Szkoła Wschodnioeuropejska w Przemyślu oraz Muzeum Polaków Ratujących Żydów podczas II wojny światowej w Markowej. Oprócz prelegentów z Polski, z referatami wystąpili przedstawiciele archiwów ukraińskich ze Lwowa, Tarnopola, Iwano-Frankowska i Kijowa. Konferencji towarzyszyło otwarcie wystawy pt. „Żydzi w Przemyślu i regionie przemyskim w latach II wojny

światowej w świetle źródeł Archiwum Państwowego w Przemyślu i archiwów ukraińskich”. Na ekspozycji zaprezentowane zostały materiały archiwalne z zasobu przemyskiego archiwum oraz archiwów ukraińskich (Centralnego Państwowego Archiwum Historycznego Ukrainy we Lwowie, Archiwum Państwowego Obwodu Lwowskiego, Archiwum Państwowego Obwodu Tarnopolskiego, Archiwum Państwowego Obwodu Iwanofrankowskiego). Przygotowano publikację pt. „Pomoc Żydom podczas II wojny światowej w świetle źródeł archiwalnych”, autorstwa dr hab. A. Krochmal. Znalazło się w niej przypomnienie wyników prowadzonego przez NDAP wieloletniego programu *INDEX Polaków represjonowanych za pomoc Żydom w czasie II wojny światowej* oraz omówienie rezultatów prowadzonych przez ponad 10 lat kwerend w ponad 100 archiwach w Polsce oraz zagranicą (w archiwach niemieckich, izraelskich, białoruskich, litewskich i ukraińskich).

9.5 Wsparcie dla Polonii

Kontynuowano program wieloletniej pomocy dla archiwów polonijnych. W 2018 r. realizowano plan porządkowania, digitalizacji i zabezpieczania materiałów archiwalnych w 22 instytucjach, działających w 8 krajach Europy i obu Ameryk. Skierowano do nich ogółem 45 archiwistów i konserwatorów na łączny okres 46 miesięcy. Ze środków pozyskanych z MKiDN wykonywali oni prace ewidencyjno-porządkowane, wspierali proces digitalizacji zbiorów oraz dokonywali przeglądów konserwatorskich i wykonywali ekspertyzy stanu zachowania akt. W ramach profilaktyki konserwatorskiej realizowano też zakupy bezkwasowych opakowań archiwalnych na gromadzone w poszczególnych instytucjach materiały. Wymienionymi formami wsparcia objęto głównie instytucje stowarzyszone w Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie: Biblioteka Polska im. Ignacego Domeyki w Argentynie, Muzeum i Archiwum Polonii Australijskiej, Biblioteka Polska w Paryżu, Polska Misja Katolicka we Francji, Fundacja Archivum Helveto-Polonicum z siedzibą we Fryburgu (Szwajcaria), Polska Misja Katolicka w Szwajcarii oraz Muzeum Polskie w Rapperswilu, Instytut Józefa Piłsudskiego w Ameryce, Polski Instytut Naukowy w Ameryce, Stowarzyszenie Weteranów Armii Polskiej w Ameryce, Muzeum Polskie w Ameryce, Misja Polska w Orchard Lake oraz Polish Music Center w Los Angeles, Polski Instytut Badawczy i Muzeum (Węgry), Biblioteka Polska POSK w Londynie, Instytut Józefa Piłsudskiego w Londynie, Studium Polski Podziemnej w Londynie, Instytut Polski i Muzeum im. gen. Sikorskiego w Londynie, Polska Misja Katolicka Anglii i Walii, Papieski Instytut Studiów Kościelnych w Rzymie, Ośrodek Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II, Archiwum Rzymskie Domu Generalnego Zakonu Zmartwychwstańców w Rzymie.

Przeprowadzone prace w znacznym stopniu stanowiły kontynuację działań rozpoczętych w latach ubiegłych i dotyczyły 70 zespołów, zbiorów i kolekcji archiwalnych, o łącznym rozmiarze ponad 128 m.b. Wyniki prac zostały wprowadzone

do baz danych poszczególnych instytucji, a w niektórych przypadkach także do Zintegrowanego Systemu Informacji Archiwalnej (ZoSIA), dzięki czemu dane dostępne są poprzez serwis www.szukajwarchiwach.pl. W przypadku, gdy nie było to możliwe, materiały zostały zewidencjonowane w formie spisów w programie Excel, jako narzędzia wspierającego zarządzanie zasobem danej instytucji.

Dokonano także wdrożenia systemu ZoSIA w 4 kolejnych instytucjach: Polskiej Misji Katolickiej we Francji, Polskiej Misji Katolickiej w Szwajcarii, Fundacji Archivum Helveto-Polonicum we Fryburgu oraz Centralnym Archiwum Polonii Amerykańskiej w Orchard Lake.

W roku 2018 Naczelna Dyrekcja zorganizowała w Warszawie 2-tygodniowe szkolenie, w którym udział wzięło 11 przedstawicieli z 9 instytucji – Biblioteki Polskiej im. Ignacego Domeyki w Argentynie, Polskiej Misji Katolickiej we Francji, Biblioteki Polskiej POSK w Londynie, Instytutu Józefa Piłsudskiego w Ameryce, Muzeum Polskiego w Ameryce, Centralnego Archiwum Polonii w Orchard Lake, Muzeum Polskiego w Rapperswilu, Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II oraz Archiwum Rzymskiego Domu Generalnego Zakonu Zmartwychwstańców. Szkolenie poświęcone było zabezpieczeniu, przygotowaniu do digitalizacji i skanowaniu materiałów archiwalnych, ekspozycji archiwaliów na wystawach oraz opracowaniu zbiorów fotograficznych. Prowadzili je konserwatorzy z Centralnego Laboratorium Konserwacji Archiwaliów przy AGAD, z AAN i AP w Warszawie oraz pracownicy NAC.

Przedstawiciele NDAP wzięli udział w 40. sesji stałej konferencji MAB, zorganizowanej przez Bibliotekę Polską w Paryżu w dniach 28 sierpnia – 1 września pt. *W drodze do Niepodległości. Ślady działań w archiwach, dokumentach i publicystyce państwowej, lokalnej i polonijnej w krajach zamieszkiwanych przez Polaków*.

Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych wraz z dyrektorem Departamentu Archiwistyki NDAP w dniach 22-23 października złożyli wizyty w 3 instytucjach polonijnych w Nowym Jorku – Instytucie Józefa Piłsudskiego w Ameryce, Polskim Instytucie Naukowym w Ameryce oraz Stowarzyszeniu Weteranów Armii Polskiej w Ameryce, w trakcie których zapoznali się ze zbiorami tych ważnych dla polskiej historii i nauki placówek oraz ich potrzebami i głównymi problemami, z którymi borykają się w swojej codziennej pracy. Przeprowadzono także rozmowy na temat dotychczasowej współpracy. Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych w Instytucie Józefa Piłsudskiego w Ameryce wystąpił z wykładem na temat roli archiwów państwowych we wspieraniu polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą, a dyrektor Departamentu Archiwistyki zaprezentował portal „Szukaj w Archiwach” i sposoby korzystania z niego przy poszukiwaniu informacji w polskich archiwach państwowych.

9.6 Współpraca przygraniczna

Analogicznie do lat ubiegłych, niektóre z archiwów państwowych prowadziły za zgodą Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych współpracę transgraniczną z partnerami z zagranicy. W większości przypadków polegała ona na organizacji wspólnych konferencji naukowych, wystaw archiwalnych oraz wydarzeń o charakterze rocznicowym, jak też wymianie doświadczeń w zakresie działalności archiwalnej.

AP w Szczecinie i AP w Gorzowie Wielkopolskim kontynuowały kontakty i współpracę z instytucjami, organizacjami i towarzystwami naukowymi w regionie zachodniopomorskim oraz placówkami archiwalnymi landu Meklemburgia-Pomorze Przednie. Wśród partnerów AP w Szczecinie ze strony niemieckiej występowało Archiwum Krajowe w Greifswaldzie, Towarzystwo Historii i Starożytności Pomorza (Gesellschaft für Pommersche Geschichte, Altertum und Kunst), Komisja Historyczna dla Pomorza (Historische Kommission für Pommern) oraz Towarzystwo Historii Kościoła na Pomorzu (Arbeitsgemeinschaft für Pommersche Kirchengeschichte). Zakres tej współpracy obejmował kontakty naukowe i wymianę informacji, organizację sesji naukowych, przedsięwzięć wydawniczych i ekspozycyjnych. AP w Gorzowie Wielkopolskim współpracowało z Brandenburskim Głównym Archiwum Krajowym w Poczdamie w zakresie wymiany doświadczeń, głównie dotyczących budownictwa archiwalnego.

Projekty w ramach współpracy przygranicznej z archiwami czeskimi prowadziło też AP we Wrocławiu. Realizowano poszukiwania badawcze w Narodowym Archiwum w Pradze w odniesieniu do materiałów archiwalnych związanych z pograniczem polsko-czeskim, ze szczególnym uwzględnieniem terytorium dawnego Hrabstwa Kłodzkiego (Grafschaft Glatz). Oddział w Jeleniej Górze kontynuował współpracę z dwoma archiwami czeskimi: Powiatowym Archiwum Państwowym w Semily oraz Powiatowym Archiwum Państwowym w Trutnowie, jak również z Oddziałem Jesztedzkim Stowarzyszenia Czeskich Archiwistów. Prowadzono wymianę publikacji archiwalnych, a także wymianę doświadczeń i spostrzeżeń w dziedzinie nadzoru archiwalnego i porządkowania dokumentacji aktowej.

AP w Katowicach i Oddział w Cieszynie współpracowały z przygranicznymi archiwami czeskimi, tj. Archiwum Krajowym w Opawie przy przygotowaniu wydawnictwa źródłowego (*Regesty dokumentów przechowywanych na Górnym Śląsku/Regesty listin uložených v Horním Slezsku*. Tom III 1451–1475) oraz z instytucjami niemieckimi (Instytutem Herdera w Marburgu, Archiwum Krajowym Nadrenii-Westfalii i Oberschlesisches Landesmuseum w Ratingen) w dziedzinie wymiany wydawnictw.

AP w Przemyślu rozwijało swoje kontakty z archiwami ukraińskimi (Centralne Państwowe Archiwum Historyczne Ukrainy we Lwowie, Archiwum Państwowe Obwodu Lwowskiego, Archiwum Państwowe Obwodu Tarnopolskiego, Archiwum Państwowe Obwodu Iwanofrankowskiego w Iwanofrankowsku),

zwłaszcza w zakresie digitalizacji materiałów archiwalnych, jak też wymiany doświadczeń metodycznych i upowszechniania wiedzy o zasobach archiwalnych do polsko-ukraińskiego pogranicza.

10. Przechowywanie dokumentacji niearchiwalnej

10.1. Nadzór i działania koordynacyjne Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w zakresie przechowywania dokumentacji niearchiwalnej

Działania koordynacyjne i nadzorcze Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w zakresie przechowywania dokumentacji niearchiwalnej obejmowały przede wszystkim:

- rozpatrywanie wniosków o zabezpieczenie – poprzez złożenie w archiwum państwowym – dokumentacji pracowniczej zagrożonej zniszczeniem, która należała do pracodawcy wykreślonego z Krajowego Rejestru Sądowego lub Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej;
- prowadzenie ewidencji przechowawców akt osobowych i płacowych w oparciu o informacje przekazywane przez marszałków województw, którzy dokonują rejestracji przechowawców prywatnych. Ewidencja, dostępna on-line pod adresem: <https://www.archiwa.gov.pl/pl/dla-uzytkowNIKOW/dokumentacja-pracownicza>, ma charakter informacyjny i jest przeznaczona dla zainteresowanych obywateli oraz pracodawców, którzy kończą działalność i poszukują przechowawcy wytworzonej przez siebie dokumentacji;
- udzielanie informacji o możliwościach zabezpieczania dokumentacji niearchiwalnej m.in. urzędом marszałkowskim, archiwom państwowym, organom ścigania, przechowawcom, pracodawcom, klientom indywidualnym;
- przeprowadzenie kontroli w zakresie przechowywania i udostępniania dokumentacji osobowo-płacowej w AP w Gdańsku oraz AP w Suwałkach.

10.2. Zbiory dokumentacji niearchiwalnej w archiwach państwowych

Według stanu na dzień 31 grudnia 2018 r. zbiory dokumentacji niearchiwalnej przechowywanej w archiwach państwowych obejmowały 48 421,64 m.b., 5 107 262 j., w tym 29 212,72 m.b., 3 315 852 j. dokumentacji przejętej odpłatnie oraz 19 208,92 m.b., 1 791 410 j. dokumentacji przejętej nieodpłatnie przede wszystkim na podstawie postanowień sądowych wydanych w trybie art. 51p ust. 3 i 51u ust. 3 ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach.

Tabela nr 2. Rozmiar dokumentacji niearchiwalnej przechowywanej w archiwach państwowych oraz rozmiar nabytków według stanu na dzień 31 grudnia 2018 r.

rozmiar łączny na koniec roku sprawozdawczego		nabytki w roku sprawozdawczym	
odpłatnie	nieodpłatnie	odpłatnie	Nieodpłatnie

	mb	j.	mb	j.	mb	j.	mb	j.
osobowa	12 133,59	2 575 199	9 993,00	1 345 663	259,20	34 661	108,20	19 192
płacowa	6 666,07	343 181	4 122,88	262 536	112,44	8 699	148,54	15 865
inna	10 413,07	397 472	3 173,04	133 211	20,38	6 536	19,52	671
razem	29 212,72	3 315 852	19 208,92 ³	1 791 410 ⁴	392,01	49 896	276,26	35 728

10.3. Kwerendy wykonywane na podstawie dokumentacji niearchiwalnej

Z przejętej dokumentacji archiwa państwowe wydawały pracownikom zlikwidowanych przedsiębiorstw kopie i odpisy poświadczające okresy zatrudnienia i wysokość wynagrodzenia. Udzielały także osobom poszukującym akt pracowniczych informacji o miejscach przechowywania dokumentacji.

W 2018 r. na podstawie dokumentacji niearchiwalnej zrealizowano łącznie 26 785 kwerend, w większości o charakterze socjalnym. Wnioski o wydanie kopii i odpisów z dokumentacji niearchiwalnej kierowały do archiwów państwowych zarówno osoby prywatne, jak i instytucje.

Tabela nr 3. Kwerendy zrealizowane w 2018 r. w oparciu o dokumentację niearchiwalną zgromadzoną przez archiwa państwowe [na podstawie sprawozdań statystycznych KN-1 archiwów państwowych według stanu na dzień 31 grudnia 2018 r.]

	dla osób prywatnych	dla instytucji
kwerendy socjalne	24 498	2 105
kwerendy inne	158	24

Najwięcej kwerend na podstawie dokumentacji o czasowym okresie przechowywania w 2018 r. wykonały AP w Warszawie (15 605), AP w Gdańsku (2 131) oraz AP w Katowicach (1 178).

³ Łączny rozmiar dokumentacji uwzględnia 1 920 m.b. akt osobowo-płacowych przejętych przez AP w Gdańsku po przechowawcy Verrens Finance Sp. z o.o., w przypadku których – ze względu na niezakończony proces ewidencjonowania – nie było możliwe określenie metrażu w podziale na dokumentację osobową, płacową i inną.

⁴ Podana łączna liczba jednostek uwzględnia szacowaną liczbę 50 000 jednostek dokumentacji zgromadzonej przez przechowawcę Verrens Finance Sp. z o.o. przejętych przez AP w Gdańsku, w przypadku których – ze względu na niezakończony proces ewidencjonowania – nie było możliwe określenie liczby jednostek w podziale na dokumentację osobową, płacową i inną.

10.4. Inne działania w obszarze przechowania

W celu ułatwienia byłym pracownikom zlikwidowanych zakładów pracy poszukiwania dokumentacji niezbędnej do uzyskania m.in. świadczeń emerytalno-rentowych, w Archiwum Państwowym w Warszawie prowadzona jest baza danych zawierająca informacje o miejscach przechowywania dokumentacji osobowej i płacowej ponad 36 700 zlikwidowanych firm. Baza dostępna jest pod adresem: <https://ewidencja.warszawa.ap.gov.pl/miejsca.php>. Archiwum prowadzi także punkt informacyjny, gdzie osoby zainteresowane mogą uzyskać informacje o miejscach przechowywania dokumentacji osobowej i płacowej.

Ponadto archiwa państwowe kontynuowały współpracę z właściwymi terytorialnie urzędami marszałkowskimi w zakresie wymiany informacji o działalności przechowawców akt osobowych i płacowych oraz przeprowadzania kontroli podmiotów prowadzących tego rodzaju działalność.

11. Inwestycje i remonty

Właściwe przechowywanie materiałów archiwalnych jest warunkiem nieodzownym do zachowania narodowego dziedzictwa dokumentacyjnego. Dotychczasowa baza lokalowa sieci archiwów państwowych wymaga modernizacji celem zwiększenia powierzchni magazynowej ze względu na konieczność systematycznego przejmowania wytwarzanych i zgromadzonych przez organy państwa oraz instytucje państwowe i samorządowe materiałów archiwalnych. W tym celu sukcesywnie planowane są kolejne inwestycje, wznoszone nowe budynki oraz przebudowywane i rozbudowywane już istniejące.

W powyższym zakresie w 2018 r. zrealizowano następujące zadania:

- dokonano rozliczenia finansowego zadania pn.: *Budowa siedziby dla Archiwum Państwowego w Białymstoku* zakończonego w 2017 r.;
- zakończono realizację trzech inwestycji budowlanych pn.:
  - *Budowa nowego przyłącza wodnego do budynku magazynowego Archiwum Państwowego w Szczecinie usytuowanym w miejscowości Dobra,*
  - *Modernizacja oświetlenia w budynku magazynowo - biurowym i budynku pracowni konserwacji archiwaliów APW w Milanówku,*
  - *Rozbudowa i przebudowa systemów CCTV, SSWiN, SSP, funkcjonujących na terenie Centrali Archiwum Państwowego w Katowicach;*
- prowadzono budowę siedziby AN w Krakowie;
- kontynuowano przygotowania do przebudowy AP w Piotrkowie Trybunalskim, AP w Suwałkach, rozbudowy AP w Koszalinie i Poznaniu oraz budowy siedzib dla AP w Bydgoszczy, Katowicach, Szczecinie;
- w celu poprawy sytuacji lokalowej AP w Łodzi oraz oddziałów archiwów w Radzynie Podlaskim i Nowym Sączu prowadzono działania związane z pozyskaniem nieruchomości (działek pod budowę lub budynków do przystosowania dla potrzeb archiwów);
- zakupiono wyposażenie na potrzeby 30 archiwów państwowych w ramach zakupów inwestycyjnych.

Łączne nakłady poniesione w 2018 r. na budowę nowych obiektów dostosowywanych do obowiązujących norm i standardów dotyczących przechowywania materiałów archiwalnych oraz przebudowę istniejących budynków archiwów państwowych wyniosły 27 878 651 zł. Ponadto kontynuowano prace nad Wieloletnim Programem Rządowym pn. „Budowa Archiwów Państwowych”.

Obok inwestycji budowlanych w 2018 r. w sieci archiwów państwowych realizowano zakupy inwestycyjne. Ogółem nakłady na zakupy inwestycyjne, w tym:

sprzętu komputerowego, serwerów i macierzy, zakup regałów, zakup sprzętu do digitalizacji, konserwacji i kserografii, zakup instalacji, w tym m.in. instalacji ppoż., antywłamaniowych, kontroli dostępu i telewizji przemysłowych, zakup pozostałego sprzętu i wyposażenia, wyniosły 7 206 166 zł. Poprzez zakupy dodatkowego wyposażenia dokonano poprawy stanu infrastruktury archiwów państwowych oraz warunków udostępniania materiałów archiwalnych w sposób tradycyjny i w sieciach informatycznych.

Działania związane z poprawą infrastruktury archiwów państwowych nie ograniczają się tylko do wydatków majątkowych. Systematycznie prowadzone były w budynkach archiwów remonty i konserwacje, skoncentrowane w szczególności na poprawie:

- warunków przechowywania materiałów archiwalnych,
- zabezpieczenia budynków i akt np. przed kradzieżą, włamaniem, pożarem, zalaniem,
- dostępu do obiektów i udostępniania dokumentacji,
- warunków pracy,
- bezpieczeństwa oraz estetyki budynków.

W 2018 r. dotyczyły one w szczególności:

- magazynów archiwalnych (np. malowanie, renowacja podłoga),
- bezpieczeństwa zbiorów poprzez montaż lub modernizację instalacji ppoż., antywłamaniowych, montażu rolet antywłamaniowych, kontroli dostępu, telewizji przemysłowej,
- instalacji elektrycznych, ciepłowniczych, kanalizacyjnych, oświetlenia awaryjnego,
- poprawy możliwości dostępu do budynków archiwów dla osób niepełnosprawnych,
- pomieszczeń administracyjno-biurowych w tym łazienek, czytelnik, pracowni,
- naprawy i malowania elewacji, wymiany okien,
- napraw powierzchni dachowych oraz kominów.

Kwota przeznaczona w 2018 r. na remonty budynków zarówno zabytkowych oraz niezabytkowych wyniosła 4 994 371 zł.

W 2018 r. prowadzono prace nad aktualizacją opracowania pn.: „Budynek archiwum. Wskazówki dla uczestników budowlanego procesu inwestycyjnego”, stanowiącego pomoc przy projektowaniu i budowie budynków archiwów państwowych.

12. Legislacja

Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych uczestniczył w pracach legislacyjnych organów administracji rządowej i innych organów państwowych, zarówno w ramach uzgodnień międzyresortowych, jak i prac Komitetu Rady Ministrów ds. Cyfryzacji. Wśród opiniowanych projektów aktów normatywnych były m. in.:

- ustawa o zmianie ustawy – Prawo o notariacie,
- ustawa o zmianie ustawy o dowodach osobistych,
- ustawa o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego,
- ustawa o zmianie ustawy – Kodeks spółek handlowych,
- ustawa o zmianie ustawy – Kodeks wyborczy,
- ustawa – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo przedsiębiorców oraz inne ustawy dotyczące działalności gospodarczej (wprowadziła zmiany m.in. w ustawie o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach),
- ustawa o Krajowym Rejestrze Zadłużonych (wprowadziła zmiany m.in. w ustawie o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach).

Znaczący był wkład Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w prace związane z II etapem wdrożenia rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych... (Dz. Urz. UE L 119 z 4.05.2016, str. 1), tj. przy tworzeniu ustawy o zmianie niektórych ustaw w związku z zapewnieniem stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych), wprowadzającej zmiany m. in. w ustawie o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach.

Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych kontynuował (wcześniej będąc inicjatorem) prace nad projektem ustawy o zmianie ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach, mające na celu uregulowanie statusu dokumentacji będącej elektronicznym odwzorowaniem dokumentów sporządzonych w postaci papierowej (analogowej).

Z upoważnienia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego kontynuował Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych opracowanie projektu założeń ustawy – Prawo o postępowaniu z dokumentacją i o archiwach.

Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych przygotował, wydany przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, projekt rozporządzenia w sprawie

szczegółowego zakresu działania Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych (akt wykonawczy do ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach).

Naczelnny Dyrektor Archiwów Państwowych był współtwórcą rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w sprawie sposobu przekazywania, przechowywania i udostępniania dokumentów z wyborów (aktu wykonawczego do Kodeksu wyborczego).

Naczelnny Dyrektor Archiwów Państwowych wydał 84 zarządzenia.

Dyrektor Generalny NDAP wydał 11 zarządzeń.

13. Kadry i kompetencje

13.1. Zatrudnienie według stanu na dzień 31 grudnia 2018 r.

a) w archiwach państwowych:

	<i>etaty</i>	<i>osoby</i>
pracownicy naukowi	6,75	8
Archiwiści	934,06	950
konserwatorzy	103,73	108
administracja	235,78	250
Obsługa	228,03	257
razem:	1 508,35	1 573

b) w Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych:

	<i>etaty</i>	<i>osoby</i>
administracja	62,83	66
obsługa	3,00	3
razem:	65,83	69

c) łączne zatrudnienie w NDAP i jednostkach podległych

	<i>etaty</i>	<i>osoby</i>
	1 574,18	1 642

d) mianowani urzędnicy służby cywilnej

	<i>w archiwach</i>	<i>w NDAP</i>
	25	4

13.2. Wykształcenie pracowników

a) wykształcenie wyższe

	<i>w archiwach</i>	<i>w NDAP</i>
archiwistyczne	335	6
historyczne	247	7
pozostałe	393	50
razem:	975	63

b) studia podyplomowe

	<i>w archiwach</i>	<i>w NDAP</i>
archiwistyczne	174	3
historyczne	8	0
pozostałe	105	16
razem:	287	19

c) osoby z wykształceniem wyższym
w stosunku do ogółu zatrudnionych

	<i>w archiwach</i>	<i>w NDAP</i>
	62%	91%

13.3. Kompetencje – szkolenia

W roku 2018, podobnie jak w latach poprzednich, NDAP organizowała szkolenia dla pracowników archiwów państwowych, m.in.:

- a) szkolenie warsztatowe dla pracowników archiwów nt. procesów i problemów udostępniania zasobu archiwalnego;
- b) szkolenie dla dyrektorów archiwów nt. RODO;
- c) Akademia Zarządzania Publicznego dla dyrektorów archiwów:
  - 1) Przeciwdziałanie mobbingowi i dyskryminacji w miejscu pracy,
  - 2) Zarządzanie relacjami w pracy, konstruktywna krytyka i rozwiązywanie problemów,
  - 3) Zasady tworzenia aktów wewnętrznych z elementami techniki legislacyjnej,
  - 4) Cyberprzestępcze zagrożenia administracji,
  - 5) Umowy. Prawidłowa treść umów, zabezpieczanie umów, kary umowne;
- d) szkolenie dla pracowników archiwów „Narzędzia komunikacji archiwów państwowych w Internecie”;
- e) szkolenie dla dyrektorów i pracowników archiwów „Zasady realizacji inwestycji budowlanych w administracji publicznej”;
- f) dwie narady robocze dyrektorów archiwów państwowych i kierownictwa NDAP;
- g) szkolenie specjalistyczne dla pracowników komórek kadrowych w archiwach państwowych;
- h) spotkanie szkoleniowe dla pracowników archiwów państwowych odpowiedzialnych za koordynację zadań z zakresu dokumentu elektronicznego dotyczące problematyki związanej z wdrożeniami systemu EZD w archiwach państwowych oraz przekazywania materiałów archiwalnych w postaci elektronicznej;
- i) spotkanie szkoleniowe dla kierowników archiwów państwowych odpowiedzialnych za realizację zadań z zakresu nadzoru archiwalnego dotyczące problematyki wdrażania RODO w archiwach państwowych, w szczególności w zakresie systemu NiKA, brakowania dokumentacji niearchiwalnej, wartościowania dokumentacji, prac zespołu do opracowania zasad przejmowania materiałów archiwalnych w postaci elektronicznej do zasobu archiwum państwowego oraz działalności KAOD;
- j) spotkanie szkoleniowe dla kierowników archiwów państwowych odpowiedzialnych za realizację zadań z zakresu nadzoru archiwalnego dotyczące problematyki związanej z kontrolami systemów EZD

i dziedzinowych, nowelizacji ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach oraz przekazywania dokumentacji z wyborów do archiwów państwowych;

- k) szkolenie obronne i specjalistyczne szkolenie dotyczące zarządzania kryzysowego dla pracowników archiwów.

14. Finanse

Omówienie dochodów budżetu państwa w działach budżetowych i poszczególnych źródłach dochodów

Plan dochodów na 2018 r. w dziale 921 *Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego*, w rozdziale 92117 *Archiwa* ustalony został na poziomie **1 586 000 zł**, natomiast wykonanie wyniosło **2 487 995,60 zł** co stanowi **156,87%** planu.

Wykonanie dochodów, z podziałem na paragrafy klasyfikacji budżetowej, zawiera poniższa tabela:

Lp.	Paragraf	Opis paragrafu	Plan na 2018 rok	Wykonanie na dzień 31.12.2018	% wykonania
1	2	3	4	5	6
1	0630	Wpływy z tytułu opłat i kosztów sądowych oraz innych opłat uiszczanych na rzecz Skarbu Państwa z tytułu postępowania sądowego i prokuratorskiego	0,00	3 617,00	
2	0690	Wpływy z różnych opłat	0,00	23 340,00	
3	0750	Wpływy z najmu i dzierżawy składników majątkowych Skarbu Państwa	83 000,00	114 253,54	137,65%
4	0830	Wpływy z usług	1 392 000,00	1 747 034,04	125,51%
5	0840	Wpływy ze sprzedaży wyrobów	65 000,00	44 259,32	68,09%
6	0870	Wpływy ze sprzedaży składników majątkowych	1 000,00	5 607,61	560,76%
7	0900	Wpływy z odsetek od dotacji oraz płatności: wykorzystanych niezgodnie z przeznaczeniem lub wykorzystanych z naruszeniem procedur, o których mowa w art. 184 ustawy, pobranych nienależnie lub w nadmiernej wysokości	0,00	159,51	
8	0920	Wpływy z pozostałych odsetek	0,00	37,18	
9	0940	Wpływy z rozliczeń/zwrotów lat ubiegłych	17 000,00	313 461,44	1 843,89%
10	0950	Wpływy z tytułu kar i odszkodowań wynikających z umów	0,00	191 363,84	
11	0970	Wpływy różnych dochodów	28 000,00	42 977,27	153,49%
12	1510	Różnice kursowe	0,00	14,60	
13	2910	Wpływy ze zwrotów dotacji oraz płatności wykorzystywanych niezgodnie z przeznaczeniem lub wykorzystanych z naruszeniem procedur, o których mowa w art. 184 ustawy, pobranych nienależnie lub w nadmiernej wysokości Paragraf obejmuje zwroty dotacji oraz zwroty płatności, o których mowa w art. 186 pkt. 2 ustawy	0,00	1 720,50	
14	2950	Wpływy ze zwrotów niewykorzystanych dotacji oraz płatności	0,00	149,75	
	Razem	X	1 586 000,00	2 487 995,60	156,87%

Szczegółowe omówienie dochodów (wpływów)

Wykonane dochody pochodzą głównie z realizacji kwerend, wpływów za wykonanie usług w zakresie poszukiwań archiwalnych, opłat z tytułu sprzedaży wydawnictw, sporządzania kopii, skanów i zdjęć materiałów archiwalnych, opłat wnoszonych za wynajmowane lokale i pomieszczenia oraz sprzedaży składników majątkowych.

Najwyższe wpływy uzyskano w § 0830 (wpływy z usług) z tytułu zrealizowanych usług archiwalnych, tj. kwerend, poszukiwań, wykonanych kopii dokumentów archiwalnych, skanów oraz wydawanych zaświadczeń z akt osobowych. W § 0940 (wpływy z rozliczeń/zwrotów lat ubiegłych) przekazano na dochody budżetu państwa środki m.in. z tytułu usług za przechowywanie dokumentacji niearchiwalnej. Dochody zgromadzone w § 0950 (wpływy z tytułu kar i odszkodowań wynikających z umów) powstały z tytułu uzyskanego odszkodowania od towarzystwa ubezpieczeniowego przyznanego na okoliczność szkody polegającej na zalaniu magazynu z materiałami archiwalnymi oraz z tytułu kary umownej od wykonawcy prac remontowo-budowlanych za opóźnienie w realizacji zadania.

Wpływy w § 0970 (wpływy z różnych dochodów) to m.in.: wynagrodzenie płatnika składek – ZUS, odszkodowanie od firmy ubezpieczeniowej, zwrot opłat pocztowych za wysyłkę mikrofilmów, sprzedaż drewna opałowego po wycince z posesji archiwum, wpływy za przesyłkę mikrofilmów, wpłaty z tytułu sprzedaży makulatury.

Omówienie wydatków budżetu państwa według działów i rozdziałów budżetowych w rozbiciu na wydatki krajowe i oddzielnie na współfinansowanie projektów UE

Plan wydatków ogółem (po zmianach) na 2018 r. w dziale 921 *Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego*, w rozdziale 92117 *Archiwa* (dla paragrafów z czwartą cyfrą „0”) ustalony został na poziomie **174 512 544 zł**, natomiast wykonanie wyniosło **172 987 091,06 zł (99,13%)**.

Wykonanie wydatków z podziałem na grupy zawiera poniższa tabela (w zł):

Lp.	Grupa wydatków	Plan według ustawy budżetowej na 2018 r.	Plan po zmianach na dzień 31.12.2018 r.	Wykonanie na dzień 31.12.2018 r.
1	2	3	4	5
1	Dotacje	900 000	880 381	878 080,39
2	Świadczenia	169 000	215 449	213 348,43

3	Wydatki bieżące, w tym:	135 569 000	138 078 649	136 810 845,12
	Wynagrodzenia osobowe pracowników			74 946 173,74
	Dodatkowe wynagrodzenie roczne			5 280 736,17
	Składki na ubezpieczenia społeczne			13 140 974,63
	Składki na Fundusz Pracy			1 398 431,35
	Wpłaty na PFRON			92 701,00
4	Wydatki majątkowe, w tym	32 100 000	35 338 065	35 084 817,12
	Wydatki inwestycyjne		28 110 065	27 878 650,67
	Zakupy inwestycyjne		7 228 000	7 206 166,45
	RAZEM	168 738 000	174 512 544	172 987 091,06

Plan wydatków na 2018 r. (po zmianach) w ramach budżetu państwa na współfinansowanie projektów z UE, ustalony został na poziomie **231 954 zł**, natomiast wykonanie wyniosło **59 795,35 zł (25,78%)**.

Plan wydatków na 2018 r. (po zmianach) w ramach budżetu środków europejskich ustalony został na poziomie **7 546 822 zł**, natomiast wykonanie wyniosło **329 773,80 zł (4,37%)**.

Wykonanie wydatków z podziałem na programy zawiera poniższa tabela (w zł):

Lp.	Program	Plan według ustawy budżetowej na 2018 r.	Plan po zmianach na dzień 31.12.2018 r.	Wykonanie na dzień 31.12.2018 r.
1	2	3	4	5
1	Program Operacyjny Polska Cyfrowa 2014-2022 <i>Budżet państwa</i>	600 000	231 954	59 795,35
2	Program Operacyjny Polska Cyfrowa 2014-2020 <i>Budżet środków europejskich</i>	7 312 000	7 546 822	329 773,80
	RAZEM	7 912 000	7 778 776	389 569,15

Plan wydatków na 2018 r. (po zmianach), w ramach budżetu państwa na współfinansowanie projektów z UE na projekt:

- 1) POPC.02.01.00-00-0002/15 *Archiwum Dokumentów Elektronicznych*, realizowany w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa 2014-2020, ustalony został na poziomie 66.477 zł, zaś wykonanie wyniosło 45.047,62 zł;
- 2) POPC.02.01.00.-00-0088/18-00 *Modernizacja Zintegrowanego Systemu Informacji Archiwalnej ZoSIA*, realizowany w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa 2014-2020, ustalony został na poziomie 67.386 zł, zaś wykonanie wyniosło 14.747,73 zł.

Omówienie dotacji

W 2018 r. w wyniku rozstrzygniętych konkursów przyznano dotacje 19 podmiotom, w tym fundacjom, stowarzyszeniom i pozostałym jednostkom niezaliczanym do sektora finansów publicznych (innym organizacjom pozarządowym) w ogólnej kwocie 880.380,95 zł, z czego wykorzystano środki w wysokości 878 080,39 zł, tj. w 99,74%.

Podsumowanie

Działania archiwów państwowych w 2018 r., oprócz realizacji zadań ustawowych, ukierunkowane były na osiągnięcie celów wyznaczonych przez Naczelnego Dyrektora. Wśród nich wymienić należy przede wszystkim kontynuację działań związanych z zapewnianiem zdalnego dostępu do ewidencji zasobu archiwalnego i treści archiwaliów, informatyzacją działalności archiwów państwowych oraz rozwojem i modernizacją infrastruktury służącej zabezpieczeniu i przechowywaniu materiałów archiwalnych.

W drugim roku realizacji *Programu retrokonwersji pomocy archiwalnych*, którego celem jest cyfryzacja papierowych pomocy informacyjnych i ich udostępnienie w Internecie, do postaci cyfrowej przeniesiono ponad 3,7 mln opisów jednostek archiwalnych.

W roku sprawozdawczym o 7,5 mln powiększyły się zbiory kopii cyfrowych, służące zarówno zabezpieczeniu, jak i usprawnianiu udostępniania zasobu archiwalnego. Działania w zakresie digitalizacji zasobu archiwalnego w znacznej mierze determinowane były wdrożeniem *Strategii digitalizacji zasobu archiwów państwowych na lata 2018-2023*. Po raz pierwszy w państwowej sieci archiwalnej został uruchomiony *Program digitalizacji materiałów audiowizualnych* dedykowany digitalizacji dokumentów dźwiękowych oraz filmowych, w ramach którego zdigitalizowano ponad 45 000 minut nagrań dźwiękowych oraz prawie 34 000 minut nagrań filmowych. Systematycznie zwiększa się także dostępność w Internecie zdigitalizowanej części zasobu archiwalnego. Łącznie na koniec 2018 r. archiwa państwowe zapewniały dostęp on-line do ponad 44 mln cyfrowych kopii materiałów archiwalnych, z których większość (ponad 34 mln) udostępniona jest w serwisie szukajwarchiwach.pl.

Intensyfikowane były też czynności związane z informatyzacją działalności archiwów państwowych. Kontynuowany był projekt wdrażania systemów elektronicznego zarządzania dokumentacją w archiwach państwowych. W 2018 r. 4 kolejne archiwa rozpoczęły prace w systemie EZD. Kontynuowano również działania zmierzające do wypracowania rozwiązań dla przejmowania i przechowywania w długim czasie tej części archiwalnego dziedzictwa narodowego, która powstaje w postaci elektronicznej. Szczególnie istotna w tym obszarze była kontynuacja realizacji projektu *Archiwum Dokumentów Elektronicznych (ADE)*. W roku sprawozdawczym zawarto porozumienie o dofinansowanie projektu ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa na lata 2014-2020. Rok 2018 był też pierwszym rokiem funkcjonowania w pełni, we wszystkich archiwach państwowych, Zintegrowanego Systemu Informacji Archiwalnej (ZoSIA).

W celu zapewnienia optymalnych warunków przechowywania stale zwiększającego się zasobu, modernizowano istniejącą infrastrukturę służącą przechowywaniu, zabezpieczeniu i udostępnianiu zgromadzonych przez archiwa państwowe materiałów archiwalnych, a także kontynuowano inwestycje budowlane. Mając na uwadze potrzebę dalszych inwestycji w infrastrukturę archiwów państwowych, kontynuowano prace nad Wieloletnim Programem Rządowym „Budowa archiwów państwowych” planowanym na lata 2020-2024, gwarantującym w wieloletniej perspektywie środki na budowę obiektów dla jednostek w najtrudniejszej sytuacji lokalowej.

Wśród wyzwań stojących przed archiwami w kolejnych latach wymienić należy przede wszystkim obsługę tej części zasobu archiwalnego, która powstaje w formie naturalnego dokumentu elektronicznego, w związku z coraz powszechniej stosowanymi w administracji systemami EKD. Z tego względu jednym z priorytetów w najbliższym czasie będzie ukończenie budowy systemu Archiwum Dokumentów Elektronicznych (ADE).

Kontynuowany będzie przegląd obowiązujących przepisów metodycznych, zmierzający do ich aktualizacji, zapewnienia kompatybilności i dostosowania do aktualnych potrzeb. W tym kontekście niezbędne wydaje się przeformułowanie priorytetów opracowania, którego głównym celem powinno być rozpoznanie wartości informacyjnej zasobu, m.in. poprzez indeksację.

Oprócz prac nad opracowaniem, zmierzających do jak najszerszego poznania zasobu, niezbędne jest także wprowadzenie regulacji związanych z udostępnianiem zasobu archiwalnego w Internecie. Dalej rozbudowywany będzie serwis szukajwarchiwach.pl, w którym udostępniane są zarówno informacje o zasobie archiwów państwowych, jak również zdigitalizowana część zasobu archiwalnego. Kontynuowane będą także prace nad Zintegrowanym Systemem Informacji Archiwalnej ZoSIA.

Rok 2019 będzie dla archiwów państwowych rokiem szczególnego zaangażowania w działania popularyzacyjne ze względu na przypadającą 100. rocznicę podpisania dekretu o organizacji archiwów państwowych i opiece nad archiwami. Całoroczne obchody tego wyjątkowego jubileuszu, będą obfitowały w różnego rodzaju wydarzenia przybliżające społeczeństwu funkcjonowanie i rolę archiwów państwowych, ich zasób oraz możliwości jego wykorzystania. Kontynuowane będą także inicjatywy związane z uczczeniem 100. rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości. Obchody ww. rocznic będą okazją do budowania marki i wizerunku archiwów państwowych jako instytucji otwartych, czynnie uczestniczących w ważnych dla kraju wydarzeniach.

Kontynuowana będzie także współpraca na polu międzynarodowym, przede wszystkim z instytucjami polonijnymi, w zabezpieczeniu i opracowaniu zasobów archiwalnych. Planowane jest również zainicjowanie nowych działań w tym obszarze, uwzględniających postulaty zgłaszane przez środowisko historyczne, m.in.

dotyczące opracowania informacji o źródłach do dziejów narodowych przechowywanych w krajach Europy Wschodniej.

Dalszej rozbudowy i modernizacji wymaga baza lokalowa sieci archiwów państwowych. Obok kontynuowania inwestycji budowlanych niezbędna jest też realizacja programów zakupów inwestycyjnych, pozwalających na poprawę stanu infrastruktury, zabezpieczenia budynków i akt np. przed kradzieżą, włamaniem, pożarem, zalaniem, a także poprawę warunków udostępniania materiałów archiwalnych w sposób tradycyjny i w sieciach rozległych.

Załącznik nr 1. Projekty popularyzujące wiedzę o materiałach archiwalnych i archiwach dofinansowane przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w 2018 r.

1. „Noc Muzeów w AGAD – Ludzie Niepodległości w źródłach z zasobu AGAD” (AGAD)
2. „Spacery śladem warszawskich fotografii” (NAC)
3. „Archiwalny fotoplastikon” (NAC)
4. „Lekcje archiwalne pt. Kalisz i region kaliski w czasie okupacji hitlerowskiej” (AP w Kaliszu)
5. „Wystawa – Rok 1918 na Śląsku Cieszyńskim i w zachodniej Galicji” (AP w Katowicach)
6. „Wystawa - Osiedle Montwiłła-Mireckiego w Łodzi - początki” (AP w Łodzi)
7. „100 lat przemian. Olsztyn w latach 1918-2018 w świetle zasobu Archiwum Państwowego w Olsztynie” (AP w Olsztynie)
8. „Polska. Tak blisko. Tak daleko... Życie na granicy marzeń – akcja edukacyjna, wystawa - lekcje archiwalne” (AP w Opolu)
9. „Kawałek Polski – Noc Muzeów w Archiwum Państwowym w Opolu (akcja edukacyjna i wystawa)” (AP w Opolu)
10. „Trudne drogi do Niepodległości” (AP w Piotrkowie Trybunalskim)
11. „Plock1918.pl” (AP w Płocku)
12. „Przygotowanie wystawy „Siedlce i region u progu niepodległości” (AP w Siedlcach)
13. „Polskie drogi do niepodległości (1914–1923)” Konkurs wiedzy historycznej dla uczniów szkół średnich województwa zachodniopomorskiego” (AP w Szczecinie)

Załącznik nr 2. Realizacja działań wydawniczych w NDAP – publikacje wydane w 2018 r.

1. „Wspomnienia powstańca styczniowego” Henryka Bukowskiego - przygotowane dzięki współpracy z Fundacją Rodziną Blochów w Nowym Jorku.
2. „Ignacy Daszyński” – album wydany w setną rocznicę odzyskania niepodległości przez Polskę.
3. „Śmieszne to życie! Ale go żal... Dzienniki Kazimierza Filara”, część 1 i 2 – V tom serii „Wielka wojna – codzienność niecodzienności”.
4. „O miłości Ojczyzny nie deklamowaliśmy... Wspomnienia Antoniego Sejmeja Górszczyka – VI tom serii „Wielka wojna – codzienność niecodzienności”.
5. „Archiwa w Niepodległej. Stulecie archiwów państwowych 1919-2019” – album wydany w setną rocznicę utworzenia państwowej sieci archiwalnej.
6. „Archiwa, źródła, historia. Prace ofiarowane w siedemdziesiąte urodziny Profesora Władysława Stępnika” – księga jubileuszowa.
7. „Warszawa przedstyczniowa. Przebudzenie. *Rewolucja moralna*” Franciszki Ramotowskiej – monografia historyczna.
8. „Szlachta guberni augustowskiej, lubelskiej i radomskiej wylegitymowana w Królestwie Polskim w latach 1836-1861”.
9. „Archeion”, tom CXIX.

Załącznik nr 3. Czasopisma naukowe o tematyce archiwalnej oraz publikacje archiwów państwowych dofinansowane przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w 2018 r.

- Czasopisma archiwów państwowych:
  1. „Archiwariusz Zamojski” (AP w Zamościu);
  2. „Historia-Archiwa-Gdańsk” (AP w Gdańsku);
  3. „Komunikaty Warmińsko-Mazurskie. Kwartalnik naukowy” (AP w Olsztynie);
  4. „Krakowski Rocznik Archiwalny” (AN w Krakowie);
  5. „Kronika Warszawy” (AP w Warszawie);
  6. „Miscellanea Historico-Archivistica” (AGAD);
  7. „Nadwarciański Rocznik Historyczno-Archiwalny” (AP w Gorzowie Wielkopolskim);
  8. „Płocki Rocznik Historyczno-Archiwalny” (AP w Płocku);
  9. „Prace Archiwalno-Konserwatorskie” (AP w Siedlcach);
  10. „Prace Historyczno-Archiwalne” (AP w Rzeszowie);
  11. „Przegląd Archiwalno-Historyczny” (AP w Poznaniu);
  12. „Rocznik Jeleniogórski. Pismo Regionu Karkonoszy” (AP we Wrocławiu);
  13. „Rocznik Koszaliński” (AP w Koszalinie);
  14. „Rocznik Łódzki” (AP w Łodzi);
  15. „Szczeciński Informator Archiwalny” (AP w Szczecinie);
  16. „Szkice Archiwalno-Historyczne” (AP w Katowicach);
  17. „Świętokrzyskie Studia Archiwalno-Historyczne” (AP w Kielcach).

- Publikacje archiwów państwowych:
  1. „Bitewnik Łódzki 1914” (AP w Łodzi);
  2. „Konstytucja 3 maja. Wydanie krytyczne” (AGAD);
  3. „Przystanek w drodze do Niepodległości. Działalność Rady Regencyjnej w latach 1917-1918” (AGAD);
  4. „Gdynia – z żelaza, z betonu... 100 fotografii Gdyni na 100-lecie niepodległości” (AP w Gdańsku);
  5. „Pomoc Żydom podczas II wojny światowej w świetle źródeł archiwalnych” (AP w Przemyśle);

6. „Kartograficzne Zamostiana” (AP w Zamościu);
7. „Na drodze do Wolności” (AP w Warszawie);
8. „Polacy powiatu wschowskiego w walce o zachowanie narodowej tożsamości w pierwszej połowie XX w.” (AP w Lesznie);
9. „Opolska Droga Rieczna. Album. Odra - rzeka wspomnień i wyzwania” (AP w Opolu);
10. „Droga do niepodległej Rzeczypospolitej” (AP w Przemyśle);
11. „Słupsk w dokumencie archiwalnym” (AP w Koszalinie);
12. „Listopadowe zdjęcia” (AP w Łodzi);
13. „Cena niepodległości. Pamięć historyczna o żołnierzach Wielkiej Wojny i walk o granice niepodległej Polski” (AP w Poznaniu);
14. „Afisze, plakaty i druki ulotne z zasobu Archiwum Państwowego w Lublinie w 100-lecie Niepodległości Polski” (AP w Lublinie);
15. „100x100. Sto zdjęć z okazji stulecia odzyskania przez Polskę niepodległości” (NAC);
16. „Droga do wolnej Polski wiodła przez Piotrków. Z dziejów Legionów Polskich i Wielkiej Wojny” (AP w Piotrkowie Trybunalskim);
17. „Prasa opozycyjna w Polsce w latach 1945-1990” (AP w Kaliszu);
18. „Rola Kościoła w dziejach Polski. Kościoły w Rzeczypospolitej” - dodruk (AGAD).

Załącznik nr 4. Wystawy (stacjonarne i internetowe) zorganizowane i współorganizowane przez archiwa państwowe w 2018 r. – wybór

1. *Ludzie niepodległości 1918 r. Odzyskanie przez Polskę niepodległości w źródłach z zasobu Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie (AGAD)*
2. *Matki Niepokornych (AAN)*
3. *Pułkownik Ryszard Kukliński. Polska Samotna Misja (AAN)*
4. *Wywiad Narodowych Sił Zbrojnych (AAN)*
5. *Zbrodnia katyńska (AAN)*
6. *Prezydent Ryszard Kaczorowski (AAN)*
7. *Wspólnie o konstytucji (AAN)*
8. *Akta Kwatermistrza Batalionu "Parasol" Wiesława Raciborskiego ps. Robert (AAN)*
9. *Archiwum gen. Alfonsa Maćkowiaka (AAN)*
10. *Archiwum Rodu Rostworowskich (AAN)*
11. *Stefan Rowecki ps. Grot w dokumentach z zasobu AAN (AAN)*
12. *550-lecie Parlamentaryzmu Rzeczypospolitej (AAN)*
13. *Powstanie Warszawskie w fotografii (AAN)*
14. *Zdobycie Niemieckiego Obozu Koncentracyjnego „Gęsiówka” przez Batalion „Zośka” 5 sierpnia 1944 r. (AAN)*
15. *Wojna i okupacja w oczach dziecka (AAN)*
16. *Drogi do Niepodległości. Odważmy się być wolnymi (AAN)*
17. *Ignacy Jan Paderewski. Anatomia geniuszu (AAN)*
18. *Kobiety w walce o niepodległość Polski (AAN)*
19. *Muzycy dla Niepodległej (AAN)*
20. *Polonijne archiwa z El Paso (AAN)*
21. *Przyszłość będzie inna. Wizje i praktyki modernizacji społecznych po roku 1918 (NAC)*
22. *Archiwalny Fotoplastikon (NAC, we współpracy m.in. z AP w Warszawie, AP w Zamościu, AP w Koszalinie, AN w Krakowie)*
23. *W drodze do niepodległości (AAN, NAC)*
24. *Archiwum Państwowe w Białymstoku 1953-2018. Historia i zasób (AP w Białymstoku)*
25. *600 lat miasta Łomży w dokumencie archiwalnym (AP w Białymstoku)*
26. *Obraz Białegostoku w dokumentach archiwalnych (AP w Białymstoku)*
27. *Na drodze do niepodległości Bydgoszczy i regionu 1918/1920 (AP w Bydgoszczy)*
28. *Żydzi w Bydgoszczy i regionie 1772-1968 (AP w Bydgoszczy)*
29. *Swój do swego. Polskie banki i przedsiębiorstwa w pruskiej Bydgoszczy (AP w Bydgoszczy)*
30. *Portrety Stanisława Przybyszewskiego i członków Jego rodziny (AP w Bydgoszczy)*
31. *Mogilno – moja mała ojczyzna. 620 lat nadania praw miejskich (AP w Bydgoszczy),*
32. *Władysław Biegański w dokumencie archiwalnym (AP w Częstochowie)*
33. *Materiały archiwalne dotyczące ludności żydowskiej w Częstochowie (AP w Częstochowie)*
34. *70 lat Międzynarodowej Rady Archiwów (AP w Częstochowie)*

35. *Ludzie listy piszą, a czasem i donosy...* - skargi i donosy w zasobie Archiwum Państwowego w Częstochowie (AP w Częstochowie)
36. *Wielokulturowa Częstochowa w okresie dwudziestolecia międzywojennego* (AP w Częstochowie)
37. *KinoPasje Częstochowy* (AP w Częstochowie)
38. *Odzyskanie Niepodległości w dokumencie archiwalnym* (AP w Częstochowie)
39. *17 metrów z 4 kilometrów* (AP w Kaliszu)
40. *Ostatnia wola i życzenie – testamenty w zasobie Archiwum Państwowego w Kaliszu* (AP w Kaliszu)
41. *Ad fontes! Odkrywamy tajemnice Kalisza i regionu kaliskiego* (AP w Kaliszu)
42. *Kalisz w Niepodległej* (AP w Kaliszu)
43. *Archiwum Rodzinne Anny Jabłkowskiej-Klimas* (AP w Kaliszu)
44. *Rok 1918. Obrazki z życia mieszkańców Śląska Cieszyńskiego* (AP w Katowicach)
45. *Najcenniejsze archiwalia w zbiorach Archiwum Państwowego w Katowicach Oddział w Cieszynie* (AP w Katowicach)
46. *Skarby cieszyńskiego Archiwum* (AP w Katowicach)
47. *Rok 1918 na Śląsku Cieszyńskim i zachodniej Galicji w zasobie archiwalnym Oddziałów w Bielsku-Białej i Cieszynie Archiwum Państwowego w Katowicach* (AP w Katowicach)
48. *Znów w Rzeczypospolitej – I wojna światowa w Galicji Zachodniej i krańcach Śląska Cieszyńskiego* (AP w Katowicach)
49. *Pamiętkowy akt objęcia Górnego Śląska przez Rząd Rzeczypospolitej Polskiej* (AP w Katowicach)
50. *Orzeł czarny orzeł biały. Ziemia pszczyńska 1914–1922. W stulecie odzyskania przez Polskę niepodległości* (AP w Katowicach)
51. *Ks. Dr Johannes Chrząszcz – górnośląski kapłan i historyk* (AP w Katowicach)
52. *Rok księdza Johanna Chrząszcza* (AP w Katowicach)
53. *Droga do Niepodległej. Listopad 1918 w Zagłębiu Dąbrowskim* (AP w Katowicach)
54. *Do Niepodległej* (AP w Kielcach)
55. *W służbie Rzeczypospolitej”. Pułkownik Józef Hartman 1898-1979* (AP w Kielcach)
56. *Kobieta na dawnej pocztówce* (AP w Kielcach)
57. *75. Rocznica Zbrodni Wołyńskiej* (AP w Kielcach)
58. *Biskup Czesław Kaczmarek – w 55. rocznicę śmierci* (AP w Kielcach)
59. *Kobiety, przyszłość Wasza w ręku Waszym! Zdobywajmy prawa!* (AP w Kielcach)
60. *Jest taki kraj...* (AP w Kielcach)
61. *Pomorze Zachodnie w twórczości Stanisława Mrowińskiego* (AP w Koszalinie)
62. *Pan Adam - szczecinecki krawiec astronom* (AP w Koszalinie)
63. *Propaganda z okresu I wojny światowej w kontekście zasobu Archiwum Państwowego w Koszalinie Oddział w Słupsku* (AP w Koszalinie)
64. *Słupsk w dokumencie archiwalnym* (AP w Koszalinie)
65. *Z Niewoli do Wolności. W 100. rocznicę odzyskania przez Polskę Niepodległości. Materiały z zasobu Archiwum Narodowego w Krakowie* (AN w Krakowie)
66. *Kraków był pierwszy...W stulecie odzyskania niepodległości* (AN w Krakowie)
67. *Co nieśmiertelne, musi żyć!* (AN w Krakowie)

68. *Kartki z dziejów Chrzanowa. W wiekach średnich i nowożytności* (AN w Krakowie)
69. *Dzieje krakowskich Żydów na przestrzeni wieków* (AN w Krakowie)
70. *Kraków dla Niepodległości* (AN w Krakowie)
71. *Akademia na Uniwersytecie. Związki Akademii sztuk pięknych z Uniwersytetem Jagiellońskim* (AN w Krakowie)
72. *Archivalny Fotoplastikon. Fotografie Krakowa z lat 1918-1939* (AN w Krakowie)
73. *Co możemy zobaczyć w Archiwum – miscellanea archiwalne* (AN w Krakowie)
74. *OKH Stellung a2 – historia, przeznaczenie...* (AN w Krakowie)
75. *Bieżanowian drogi do Niepodległości* (AN w Krakowie)
76. *Droga do niepodległości. Listopad 1918 r. w Sosnowcu* (AN w Krakowie)
77. *Jawą się stanie co pradziad snił. Dębiczan wędrówka ku Niepodległej* (AN w Krakowie)
78. *Czas honoru. Mieszkańcy powiatu chrzanowskiego na frontach I wojny światowej* (AN w Krakowie)
79. *Miasto pod Kopcem Kraka* (AN w Krakowie)
80. *Grób twój w odległej gdzieś krainie...* (AN w Krakowie)
81. *Z potrzeby serca... Bochnia dla Niepodległej* (AN w Krakowie)
82. *Niepodległa dla wszystkich. Symbole narodowe w polskiej tradycji* (AP w Lesznie)
83. *Trwaliśmy mężnie na rubieżach. Polacy powiatu wschowskiego w walce o odzyskanie niepodległości* (AP w Lesznie)
84. *100 dokumentów na stulecie Niepodległości. Długa droga południowo-zachodniej Wielkopolski do wolności* (AP w Lesznie)
85. *Chwała zwycięzcom – Grupa „Leszno” – jubileusz 100-lecia Powstania Wielkopolskiego* (AP w Lesznie)
86. *80 lat historii Klubu Sportowego Unia Leszno* (AP w Lesznie)
87. *Leszczyńskie wakacje* (AP w Lesznie)
88. *Dni morza w Lublinie i na Lubelszczyźnie w II Rzeczypospolitej* (AP w Lublinie)
89. *Osiedle Montwiłła-Mireckiego w Łodzi – początki* (AP w Łodzi)
90. *Zabrał ich ogień... – Piekło więzienia na Radogoszczu w świetle losów ludności Kraju Warty w okresie II wojny światowej* (AP w Łodzi)
91. *Legiony Polskie. „Bo za naszą Polskę poszli w bój...”* (AP w Łodzi)
92. *1918* (AP w Łodzi)
93. *Legiony polskie. Fotografie z pola walki 1914-1916* (AP w Łodzi)
94. *Drogi do Niepodległej. Józef Piłsudski 100 wizerunków na 100-lecie odzyskania Niepodległości* (AP w Malborku)
95. *Drogi do Niepodległości. Lata 1918-1945 na ziemi malborskiej* (AP w Malborku)
96. *Parafia Ewangelicka w Olsztynie w świetle źródeł archiwalnych* (AP w Olsztynie)
97. *Szkoła w PRL-u* (AP w Olsztynie)
98. *Materiały archiwalne dotyczące historii szkolnictwa w zasobie Archiwum Państwowego w Opolu* (AP w Opolu)
99. *Prawdy Polaków* (AP w Opolu)
100. *Niezwykłe Kobiety Śląska Opolskiego* (AP w Opolu)
101. *Żydzi w Opolu w latach 1945-1968 wybrane zagadnienia* (AP w Opolu)
102. *Archiwum i muzeum miejskie pod kierownictwem Alfreda Steinerta* (AP w Opolu)

103. *Kawałek Polski* (AP w Opolu)
104. *Muzyczne akcenty w zasobie Archiwum Państwowego w Opolu* (AP w Opolu)
105. *Najcenniejsze materiały Archiwum Państwowego w Opolu* (AP w Opolu)
106. *Wybieram Polskę* (AP w Opolu)
107. *Celeberrima Ingenia Fori Nostri. Polscy Adwokaci na Śląsku w służbie społeczeństwu, prawu i godności* (AP w Opolu)
108. *Zabytki piśmiennictwa na Śląsku w opolskim archiwum* (AP w Opolu)
109. *Noc skarbów z Carlem Hermannem* (AP w Opolu)
110. *Tajemnice Zamku Górnego* (AP w Opolu)
111. *Pomnik Monument* (AP w Opolu)
112. *Żydzi na Górnym Śląsku* (AP w Opolu)
113. *Z dziejów teatru w Nysie* (AP w Opolu)
114. *Trudne drogi do niepodległości* (AP w Piotrkowie Trybunalskim)
115. *1914-1918. Piotrków i piotrkowianie w czasie wojny i okupacji* (AP w Piotrkowie Trybunalskim)
116. *Piotrkowski szlak ku niepodległości* (AP w Piotrkowie Trybunalskim)
117. *80 lat Osiedla Niewiadów* (AP w Piotrkowie Trybunalskim)
118. *Nim Tomaszów został miastem* (AP w Piotrkowie Trybunalskim)
119. *Tomaszów Mazowiecki u progu niepodległości* (AP w Piotrkowie Trybunalskim)
120. *Tomaszów Mazowiecki od powstania do niepodległości* (AP w Piotrkowie Trybunalskim)
121. *Spuścizna Michała Rawity-Witanowskiego. Obraz Piotrkowa i jego mieszkańców* (AP w Piotrkowie Trybunalskim)
122. *Zbiory kartograficzno-geodezyjne w zasobie Archiwum Państwowego w Piotrkowie Trybunalskim* (AP w Piotrkowie Trybunalskim)
123. *Piotrkowski epizod Ireny Sendlerowej* (AP w Piotrkowie Trybunalskim)
124. *Tomaszów Mazowiecki jako osada* (AP w Piotrkowie Trybunalskim)
125. *Plock1918.pl* (AP w Płocku)
126. *Cyfrowe Kutno – „Sto lat niepodległości”* (AP w Płocku)
127. *Powstanie Wielkopolskie – rozkaz!. Dokumenty Powstania Wielkopolskiego* (AP w Poznaniu)
128. *Wielkopoleanie ku Niepodległej – w stulecie zwycięskiego powstania 1918-1919 roku* (AP w Poznaniu)
129. *Konin dla Niepodległej* (AP w Poznaniu)
130. *Czuj duch – 100 lecie harcerstwa* (AP w Poznaniu)
131. *Ku Niepodległej. Nasi przodkowie na drodze do niepodległości* (AP w Poznaniu)
132. *Powstanie i działalność lokalnych władz w regionie konińskim w latach 1918-1921* (AP w Poznaniu)
133. *Sybir w pamięci małej Ojczyzny* (AP w Przemyślu)
134. *Drogi do Niepodległej Rzeczypospolitej* (AP w Przemyślu)
135. *Dokumenty pergaminowe w zasobie Archiwum Państwowego w Przemyślu* (AP w Przemyślu)
136. *Kartka świąteczna i noworoczna w Niepodległej* (AP w Przemyślu)

137. *Radomianie na drodze do niepodległości* (AP w Radomiu)
138. *Wolność zdarta z murów. Odzyskanie Niepodległości w świetle druków ulotnych w zasobie Archiwum Państwowego w Radomiu* (AP w Radomiu)
139. *Radomianie dla Niepodległej* (AP w Radomiu)
140. *Źródła do dziejów Holokaustu w zasobie AP w Rzeszowie* (AP w Rzeszowie)
141. *Dzieje bankowości w Rzeszowie* (AP w Rzeszowie)
142. *Herb mojego rodu* (AP w Rzeszowie)
143. *Archiwalne detale* (AP w Rzeszowie)
144. *Moja miejscowość dawniej i dziś* (AP w Rzeszowie)
145. *Podkarpackie firmy w niepodległej Polsce* (AP w Rzeszowie)
146. *Józef Piłsudski i jego legiony* (AP w Siedlcach)
147. *Siedlce i region u progu niepodległości* (AP w Siedlcach)
148. *Bohaterowie powstania styczniowego* (AP w Siedlcach)
149. *Śladami Sienkiewicza* (AP w Siedlcach)
150. *Cztery Wieku Rodu Somlów* (AP w Siedlcach)
151. *100 lat odrodzonego sądownictwa w Siedlcach* (AP w Siedlcach)
152. *Kameduli i Dobra Wigry w zbiorach Archiwum Państwowego w Suwałkach i Litewskiego Państwowego Archiwum Historycznego w Wilnie* (AP w Suwałkach)
153. *Przeszłość w drukach ulotnych ełckiego archiwum* (AP w Suwałkach)
154. *W oczekiwaniu na Niepodległą. Okręg Suwalski lat 1918-1919 w archiwaliach* (AP w Suwałkach)
155. *Czas Wielkiej Wojny. Wydarzenia z lat 1914-1915 między Narwią a Niemnem w archiwaliach* (AP w Suwałkach)
156. *Początki administracji państwowej i samorządowej na Pomorzu Zachodnim* (AP w Szczecinie)
157. *Szczecińska droga do wolności. Strajki w 1988 roku* (AP w Szczecinie)
158. *Odrodzona Polska (1918-1939). Z perspektywy niemieckiego Pomorza* (AP w Szczecinie)
159. *Toruń – od lokacji do stolicy* (AP w Toruniu)
160. *Sądownictwo toruńskie epoki staropolskiej* (AP w Toruniu)
161. *Między Niemcami a Polską* (AP w Toruniu)
162. *Granica zachodnia Niepodległej* (AP we Wrocławiu)
163. *Wrocławskie Zakłady Elektroniczne ELWRO w dokumentach archiwalnych 1958-2000* (AP we Wrocławiu)
164. *Świat bajek na scenie teatralnej* (AP we Wrocławiu)
165. *Mapy Gór Izerskich* (AP we Wrocławiu)
166. *Cyfrowy model Jeleniej Góry w XVIII w. i wybrana ikonografia miasta* (AP we Wrocławiu)
167. *800 lat Lwówka Śląskiego* (AP we Wrocławiu)
168. *Bodo Ebhard i jego zamki* (AP we Wrocławiu)
169. *Wizualizacja historyczna miasta Jelenia Góra w oparciu o materiały archiwalne i modele komputerowe* (AP we Wrocławiu)
170. *Wielka Wojna w cieniu Karkonoszy* (AP we Wrocławiu)

171. *Słodko jak u Wedla — wystawa papierków po cukierkach* (AP w Warszawie)
172. *Z warsztatu warszawskiego dziennikarza doby Polski niepodległej* (AP w Warszawie)
173. *Warszawa Zdzisława Marcinkowskiego* (AP w Warszawie)
174. *Czas relaksu...* (AP w Warszawie)
175. *Vivat konstytucja* (AP w Warszawie)
176. *Miasto bez rabina nie może istnieć...* (AP w Warszawie)
177. *Być dzieckiem...* (AP w Warszawie)
178. *Władysław Tarczyński — rodzinie i społecznie* (AP w Warszawie)
179. *Drogi do Niepodległej* (AP w Warszawie)
180. *Pułtuskie drogi do niepodległości* (AP w Warszawie)
181. *I ty zostaniesz emerytem* (AP w Warszawie)
182. *Warszawskie metrykalia* (AP w Warszawie)
183. *Warszawa niepodległa* (AP w Warszawie)
184. *Szpargaty z domowej szuflady* (AP w Warszawie)
185. *Wielka Wojna – polskie drogi do Niepodległości* (AP w Zamościu)
186. *Niepodległość w dokumencie archiwalnym* (AP w Zamościu)
187. *Res Non Humana – Rzecz Nieludzka. Okupacja niemiecka Zamojszczyzny 1939-1944*
(AP w Zamościu)
188. *Dzieje 3 Dywizji Piechoty Legionów* (AP w Zamościu)
189. *Historię swoją piszcie sami, bo inaczej napiszą ją za was inni i źle* (AP w Zamościu)
190. *Niepodległa – kontekst zamojski* (AP w Zamościu)
191. *Śladami Stulecia Niepodległej w Zamościu* (AP w Zamościu)
192. *Powstanie Wielkopolskie na Ziemi Lubuskiej. Wspomnienia i pamiątki z lat 1918-1919*
(AP w Zielonej Górze)
193. *Zielonogórska gmina żydowska w latach 1813-1942* (AP w Zielonej Górze)
194. *Wyznania w regionie, region wielu wyznań* (AP w Zielonej Górze)
195. *Archivum Grünbergensium. Zielonogórskie manuskrypty z lat 1382-1977 ze zbiorów*
Archiwum Państwowego w Zielonej Górze, Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze
oraz kolekcji prywatnych (AP w Zielonej Górze)
196. *Dzieła średniowiecznych skryptoriów* (AP w Zielonej Górze)